

DIAGNOZA STRATEGICZNA GMINY GRÓDEK

ZAŁĄCZNIK *(materiał źródłowy dla diagnozy strategicznej)*

Spis treści

CZĘŚCI I	7
1.1. Ludność i procesy demograficzne	7
1.1.1. Liczba Mieszkańców i Trendy	7
1.1.2. Struktura Ludności	9
1.1.3. Ruch Naturalny (Urodzenia, Zgony, Matżeństwa)	18
1.1.4. Migracje (Zameldowania/Wymeldowania)	19
1.1.5. Analiza Jakościowa - Spostrzeżenia z WG	19
1.1.6. Wnioski dla Strategii (w obszarze demografii) – Wsad do Dalszych Prac	19
1.1.7. Prognoza Demograficzna – Uproszczony Scenariusz Ostrzegawczy do 2035 roku	20
1.2 Kapitał społeczny i aktywność obywatelska	21
1.2.1. Aktywność Obywatelska i Partycypacja	21
1.2.2. Sektor Pozarządowy i Organizacje Lokalne	24
1.2.3. Współpraca Międzysektorowa i Regionalna	25
1.2.4. Rola Innych Instytucji i Dziedzictwa	26
1.2.5. Wyzwania, Potrzeby i Potencjał	26
1.2.6. Wnioski dla Strategii (w obszarze kapitału społecznego) – Wsad do Dalszych Prac	27
1.3. Edukacja i wychowanie	27
1.3.1. Struktura i Sieć Placówek	28
1.3.2. Liczba Dzieci i Uczniów – Wyzwanie Demograficzne	28
1.3.3. Koszty i Finansowanie Edukacji	30
1.3.4. Problemy Społeczne w Środowisku Szkolnym	33
1.3.5. Szkoła jako Centrum Społeczności i Dziedzictwa	34
1.3.6. Infrastruktura Edukacyjna i Dostępność	34
1.3.7. Wyzwania, Potrzeby i Potencjał (W Kontekście Relacji z Innymi Obszarami)	35
1.3.8. Wnioski dla Strategii Rozwoju Gminy Gródek 2026-2035 (Wsad do Dalszych Prac) – Podkreślenie Relacji	36
1.4: Analiza Sfery Kultury i Aktywności Kulturalnej w Gminie Gródek	37
1.4.1. Wprowadzenie	37
1.4.2. Źródła Danych	37

1.4.3. Infrastruktura instytucji kultury	38
1.4.4. Działalność kulturalna i uczestnictwo.....	42
1.4.5. Lokalny miesięcznik "Wiadomości Gródeckie – Haradockija Nawiny" (WG-HN)	44
1.4.6. Niematerialne Dziedzictwo kulturowe	44
1.4.7. Wsparcie dla kultury i współpraca	45
1.4.8. Podsumowanie – potencjały i wyzwania w obszarze kultury	46
1.4.9. Kluczowe Wnioski Diagnostyczne	47
1.5: Analiza Sytuacji Polityki Społecznej i Ochrony Zdrowia w Gminie Gródek	48
1.5.1. Wprowadzenie	48
1.5.2. Źródła Danych.....	48
1.5.3. Struktura i Skala Pomocy Społecznej	48
1.5.4. Formy wsparcia realizowane przez GOPS	52
1.5.5. Wspieranie rodziny i piecza zastępcza	53
1.5.6. Przeciwdziałanie Przemocy Domowej i Uzależnieniom	54
1.5.7. Problemy społeczne dorosłych mieszkańców (na podstawie badań z 2025 r.)	56
1.5.8. Ochrona zdrowia (Lokalnie i Regionalnie)	57
1.5.9. Gospodarka mieszkaniowa	58
1.5.10. Wsparcie dla seniorów i osób z niepełnosprawnościami	59
1.5.11. Wnioski i Potrzeby Wskazane przez GOPS na 2025 Rok (na podstawie Sprawozdania za 2024 r., s. 36)	60
1.5.12. Tezy dla Strategii (w obszarze polityki społecznej i ochrony zdrowia) – W Kontekście Relacji	61
CZĘŚCI II.....	62
2.1: Gospodarka i rynek pracy	62
2.1.1. Struktura i Dynamika Przedsiębiorczości	62
2.1.2. Rynek Pracy i Bezrobocie	66
2.1.3. Wyzwania, Potrzeby i Potencjał (W Kontekście Relacji z Innymi Obszarami)	70
2.1.4. Wnioski dla Strategii Rozwoju Gminy Gródek 2026-2035 (Wsad do Dalszych Prac) – Podkreślenie Relacji.....	72
2.2. Rolnictwo i leśnictwo	73
2.2.1. Rolnictwo	74

2.2.2. Leśnictwo	77
2.2.3. Wyzwania, Potrzeby i Potencjał.....	79
2.2.4. Wnioski dla Strategii (w obszarze rolnictwa i leśnictwa) – Wsad do Dalszych Prac	80
2.3. Turystyka, rekreacja i sport	81
2.3.1. Walory Turystyczne.....	81
2.3.2. Infrastruktura Turystyczna i Rekreacyjna	82
2.3.3. Aktywność Sportowa i Rekreacyjna	84
2.3.4. Wyzwania, Potrzeby i Potencjał.....	85
2.3.5. Wnioski dla Strategii (w obszarze turystyki, rekreacji i sportu) – Wsad do Dalszych Prac	86
2.4. Finanse samorządowe	86
2.4.1. Struktura i Dynamika Dochodów Budżetowych	87
2.4.2. Struktura i Dynamika Wydatków Budżetowych	89
2.4.3. Zadłużenie Samorządu	94
2.4.4. Analiza Kosztów Usług Publicznych	95
2.4.5. Wieloletnia Prognoza Finansowa i Planowanie.....	96
2.4.6. Gmina Gródek w systemie strategicznej interwencji Województwa Podlaskiego – mapa szans i źródeł finansowania	96
2.4.7. Wyzwania, Potrzeby i Potencjał Finansowy	97
2.4.8. Wnioski dla Strategii (w obszarze finansów samorządowych) – Wsad do Dalszych Prac	98
CZĘŚCI III.....	99
3.1. Położenie geograficzne, dostępność komunikacyjna i mobilność	99
3.1.1. Układ Drogowy i Stan Techniczny	99
3.1.2. Transport Zbiorowy	101
3.1.3. Infrastruktura dla Transportu Aktywnego	102
3.1.4. Bezpieczeństwo Drogowe	103
3.1.5. Inwestycje i Planowanie w Zakresie Transportu	104
3.1.6. Skutki Przestrzenne Uwarunkowań Transportowych	104
3.1.7. Wyzwania, Potrzeby i Potencjał.....	105
3.1.8. Wnioski dla Strategii (w obszarze dostępności komunikacyjnej i transportu) – Wsad do Dalszych Prac.....	106

3.2. Środowisko naturalne i bioróżnorodność	107
3.2.1. Walory Przyrodnicze i Krajobrazowe	107
3.2.2. Formy Ochrony Przyrody	108
3.2.3. Wpływ Działalności Człowieka i Zagrożenia dla Środowiska	110
3.2.4. Działania na Rzecz Ochrony Środowiska	111
3.2.5. Wyzwania, Potrzeby i Potencjał	112
3.3. Zmiany klimatu i ich konsekwencje	114
3.3.1. Obserwowane i Przewidywane Zmiany Klimatu dla Regionu	115
3.3.2. Główne Konsekwencje Zmian Klimatu dla Gminy Gródek	115
3.3.3. Działania Gminy w Zakresie Mitygacji i Adaptacji do Zmian Klimatu	117
3.3.4. Wyzwania, Potrzeby i Potencjał w Kontekście Zmian Klimatu	119
3.3.5. Wnioski dla Strategii (w obszarze zmian klimatu) – Wsad do Dalszych Prac	120
3.4. Infrastruktura techniczna	120
3.4.1. Zaopatrzenie w Gaz	121
3.4.2. Energetyka	121
3.4.3. Łączność (Telekomunikacja i Internet)	122
3.4.4. Gospodarka Wodno-Ściekowa	122
3.4.5. Gospodarka Odpadami	126
3.4.6. Inwestycje i Planowanie w Infrastrukturze Technicznej (ujęcie ogólne)	131
3.4.7. Wyzwania, Potrzeby i Potencjał (w obszarze infrastruktury technicznej)	131
3.4.8. Wnioski dla Strategii (w obszarze infrastruktury technicznej) – Wsad do Dalszych Prac	133
3.5. Planowanie przestrzenne	134
3.5.1. Podstawowe Dokumenty Planistyczne	134
3.5.2. Uwarunkowania Środowiskowe i Ochrona Przyrody	136
3.5.3. Decyzje o Warunkach Zabudowy i Zagospodarowania Terenu (WZ) oraz Decyzje o Lokalizacji Inwestycji Celu Publicznego (LICP)	136
3.5.4. Skutki Przestrzenne Obecnego Systemu Planowania	139
3.5.5. Planowanie Przestrzenne a Relacje Zewnętrzne	139
3.5.6. Zdiagnozowane Potrzeby i Aspiracje Rozwojowe	140
3.5.7. Wyzwania, Potrzeby i Potencjał	140

3.5.8. Wnioski dla Strategii (w obszarze planowania przestrzennego) – Wsad do Dalszych Prac	141
3.6. Materialne dziedzictwo kulturowe.....	142
3.6.1. Inwentaryzacja Zasobów Materialnego Dziedzictwa Kulturowego	143
3.6.2. Stan Zachowania i Ochrona Dziedzictwa Materialnego	145
3.6.3. Wykorzystanie i Potencjał Dziedzictwa Materialnego	146
3.6.4. Wyzwania, Potrzeby i Potencjał.....	146
3.6.5. Wnioski dla Strategii (w obszarze materialnego dziedzictwa kulturowego)	147
3.7. Bezpieczeństwo publiczne	148
3.7.1. Kluczowe Zagrożenia dla Bezpieczeństwa.....	148
3.7.2. Służby i Instytucje Odpowiedzialne za Bezpieczeństwo	150
3.7.3. Położenie Przygraniczne – Specyficzne Uwarunkowania Bezpieczeństwa	150
3.7.4. Infrastruktura Wspierająca Bezpieczeństwo	151
3.7.5. Percepcja Bezpieczeństwa przez Mieszkańców	151
3.7.6. Wyzwania, Potrzeby i Potencjał.....	151
3.7.7. Wnioski dla Strategii (w obszarze bezpieczeństwa publicznego) – Wsad do Dalszych Prac	153

CZĘŚCI I

1.1. Ludność i procesy demograficzne

Wprowadzenie

Niniejszy załącznik przedstawia szczegółową analizę struktury i dynamiki Ludności Gminy Gródek. Opracowanie stanowi rozszerzenie sekcji 1.1. Diagnozy Społecznej w ramach Strategii Rozwoju Gminy Gródek na lata 2026-2035. Analiza danych liczbowych i jakościowych pozwala na głębsze zrozumienie kluczowych trendów, atutów i wyzwań w tym obszarze, a także jego wzajemnych relacji z pozostałymi obszarami diagnozy.

Źródła Danych

Analiza opiera się na następujących źródłach:

- Raporty o stanie Gminy Gródek za lata 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023)
- Numery "Wiadomości Gródeckich – Haradockija Nawiny"
- **Monografia** Ziemi Gródeckiej (dalej: Monografia)
- Dane GUS (BDL, statystyki z REGON, rynek pracy, budżety JST), w tym dane historyczne z Narodowych Spisów Powszechnych (NSP).
- Dane GUS (PSR 2002/2010/2020, Budownictwo, REGON, Grunty Komunalne, Planowanie Przestrzenne, Turystyka, Transport, Środowisko, Infrastruktura Komunalna, Finanse Publiczne, Rynek Pracy, Leśnictwo, Handel)

1.1.1. Liczba Mieszkańców i Trendy

- Ogólna liczba mieszkańców: Spadek w ostatnich latach. Dane historyczne (NSP 1988: 7253; 1995: 6769; NSP 2002: 5658; NSP 2011: 5514) wskazują na długoterminowy trend depopulacji.

Tabela 1.1. [1] Liczba mieszkańców Gminy Gródek (stan na 31.12)

Rok	Liczba mieszkańców	Zmiana r/r	Zmiana % r/r	Źródło
2015	5706	-	-	GUS BDL
2018	5560	-	-	Raport 2018
2019	5528	-32	-0,58	Raport 2019
2020	5433	-95	-1,72	Raport 2020
2021	4971	-462	-8,50	Raport 2021

2022	4985	+14	+0,28	Raport 2022
2023	4951	-34	-0,68	Raport 2023
2024	4875	-76	-1,54	Analiza WG

Komentarz Analityczny: Wyraźny trend spadkowy w liczbie mieszkańców. Szczególnie znaczący spadek odnotowany między rokiem 2020 a 2021 (o 462 osoby, tj. -8,50%) jest przede wszystkim efektem urealnienia danych o liczbie ludności Gminy Gródek przez Główny Urząd Statystyczny na podstawie wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań przeprowadzonego w 2021 roku. Spisy powszechne pozwalają na weryfikację i korektę bieżących szacunków demograficznych, które w okresach międzyspisowych opierają się głównie na danych z rejestrów administracyjnych. Oznacza to, że rzeczywista liczba mieszkańców w latach poprzedzających spis mogła być niższa niż wykazywana w bieżących statystykach, a rok 2021 stał się momentem tej korekty bazowej. Niezależnie od tej statystycznej korekty, długoterminowy trend spadkowy liczby ludności, napędzany ujemnym przyrostem naturalnym (Tabela 1.1.2) i nie w pełni kompensowany przez saldo migracji (Tabela 1.1.3), pozostaje kluczowym wyzwaniem demograficznym dla gminy. W 2022 r. nastąpił niewielki, prawdopodobnie przejściowy, wzrost liczby mieszkańców, po czym trend spadkowy powrócił w 2023 i 2024. Ogólny spadek ludności jest kluczowym wyzwaniem demograficznym.

- Przyrost Naturalny: Ujemny.

Tabela 1.1.[2] Ruch naturalny ludności w Gminie Gródek (w szt.)

Rok	Urodzenia	Zgony	Saldo przyrostu naturalnego	Źródło
2019	32	64	-32	Raport 2019
2020	29	73	-44	Raport 2020
2021	32	84	-52	Raport 2021
2022	23	76	-53	Raport 2022
2023	24	86	-62	Raport 2023
2024	31	64	-33	Analiza WG

Komentarz Analityczny: Liczba zgonów systematycznie przewyższa liczbę urodzeń, co skutkuje trwałym ujemnym przyrostem naturalnym. W 2021 i 2023 r. liczba zgonów była szczególnie wysoka. W 2024 r. odnotowano spadek liczby zgonów i wzrost urodzeń, ale

saldo nadal jest ujemne. Starzenie się społeczeństwa (pkt 1.1.2) jest główną przyczyną tej sytuacji.

- Saldo Migracji: Zmienne, okresowo dodatnie.

Tabela 1.1. [3] Migracje ludności w Gminie Gródek (w szt.)

Rok	Zameldowania	Wymeldowania	Saldo migracji	Źródło
2019	69	68	+1	Raport 2019
2020	68	89	-21	Raport 2020
2021	123	96	+27	Raport 2021
2022	133	117	+16	Raport 2022
2023	78	79	-1	Raport 2023
2024	74	64	+10	Analiza WG

Komentarz Analityczny: Mimo ujemnego przyrostu naturalnego, Gmina okresowo notowała dodatnie saldo migracji (2019, 2021, 2022, 2024), co jest pozytywnym sygnałem wskazującym na zdolność do przyciągania nowych mieszkańców. Wzrost migracji w 2021-2022 r. mógł być związany z pandemią (przeprowadzki na wieś) lub innymi czynnikami zewnętrznymi. Saldo migracji częściowo kompensuje ubytki naturalne, ale nie w pełni.

1.1.2. Struktura Ludności

- Struktura Wiek: Starzenie się społeczeństwa.

Tabela 1.1.[4] Struktura wieku mieszkańców Gminy Gródek (stan na 31.12, w %)

Rok	Wiek przedprodukcyjny (%)	Wiek produkcyjny (%)	Wiek poprodukcyjny (%)	Źródło
2018	14,70	59,65	25,65	Raport 2022
2022	17,38	55,97	26,66	Raport 2022
2023	17,1	55,2	27,7	Raport 2023

2024	17,6	54,7	27,7	Analiza WG
------	------	------	------	---------------

Komentarz Analityczny: Udział osób w wieku poprodukcyjnym systematycznie rośnie, osiągając niemal 28% w 2023-2024 r. Jednocześnie spada udział osób w wieku produkcyjnym i waha się w wieku przedprodukcyjnym. Potwierdza to proces starzenia się społeczeństwa, który ma znaczące konsekwencje dla rynku pracy (2.1), potrzeb w zakresie opieki i usług (1.5) oraz finansów Gminy (2.4).

- Rozmieszczenie Ludności: Rozproszenie i koncentracja.

Tabela 1.1. [5] Liczba mieszkańców w wybranych miejscowościach Gminy Gródek (stan na 31.12)

Miejscowość	2017	2018	2019	2020	2021	2023
Gródek	2436	2387	2363	2359	2323	2252
Walitach-Stacja	598	582	568	562	563	550
Załuki	230	234	247	247	253	255
Walitach-Dwór	135	131	133	133	133	129
Wiejki	142	138	135	132	126	123
Zarzeczany	90	100	97	105	104	110
Walitach	95	98	98	99	101	97
Bobrowniki	118	119	116	109	102	96
Bielewicz	85	83	84	83	89	89
Mieleszki	75	74	70	79	85	88

Komentarz Analityczny: Koncentracja Ludności w miejscowości Gródek i Walitach-Stacji (ok. 45,9% w Gródku i 10,9% w Walitach-Stacji w 2023 r.) jest wyraźna. Liczba mieszkańców w wielu mniejszych miejscowościach wykazuje trend spadkowy. Rozproszenie zabudowy w Gminie (46 miejscowości w 2022 r.) jest znaczącym wyzwaniem przestrzennym, wpływając na dostępność usług (1.5, 1.3, 1.4, 3.1), koszty infrastruktury (3.4, 3.1) i transportu (3.1).

1.1.2.1. Zróżnicowanie Demograficzne Sołectw – Koncepcja "Gminy Trzech Prędkości"

Analiza danych demograficznych na poziomie poszczególnych sołectw Gminy Gródek, oparta na wynikach Narodowego Spisu Powszechnego 2021 oraz danych bieżących (Tabela 1.1.5), ukazuje znaczne zróżnicowanie wewnętrzne gminy pod względem dynamiki zmian liczby ludności i struktury wieku. Na tej podstawie zidentyfikowano trzy typy obszarów, umownie nazwane "Gminą Trzech Prędkości", co ma istotne implikacje dla planowania strategicznego.

Kryteria Klasyfikacji Miejscowości:

- **Obszary Potencjału (Zielone Światło):**
 - Kryterium 1: Dodatnia lub minimalnie ujemna dynamika liczby ludności między Spisem 2011 a 2021 (np. spadek nie większy niż -5%).
 - Kryterium 2: Relatywnie wysoki udział dzieci i młodzieży (np. wiek 0-17 lat powyżej średniej gminnej lub określonego progu, np. >18%).
 - Kryterium 3: Udział osób w wieku 65+ poniżej średniej gminnej lub określonego progu (np. <25%).
- **Stabilny Trzon (Żółte Światło):**
 - Kryterium 1: Umiarkowany spadek liczby ludności (np. między -5% a -15% między Spisami 2011 a 2021).
 - Kryterium 2: Udział dzieci i młodzieży zbliżony do średniej gminnej (np. 15-18%).
 - Kryterium 3: Udział osób w wieku 65+ zbliżony do średniej gminnej lub nieco powyżej (np. 25-30%).
 - Dodatkowo: Miejscowości pełniące funkcje lokalnych centrów (np. Gródek, Waliły-Stacja).
- **Obszary Krytyczne (Czerwone Światło):**
 - Kryterium 1: Znaczący spadek liczby ludności (np. powyżej -15% między Spisami 2011 a 2021).
 - Kryterium 2: Bardzo niski udział dzieci i młodzieży (np. <15%) i/lub niski potencjał prokreacyjny (mała liczba kobiet w wieku rozrodczym).
 - Kryterium 3: Bardzo wysoki udział osób w wieku 65+ (np. >30% lub nawet >40%).

Tabela 1.1.[6] Charakterystyka Demograficzna Sołectw Gminy Gródek i Klasyfikacja "Trzech Prędkości".

Sołectwo	Ludność 2011	Ludność 2021	Zmiana % 2011-2021	Udział 0-17 lat (2021) %	Udział 65+ lat (2021) %
Bielewicz	93	84	-9,7%	21,4%	26,2%
Dzierniakowo	33	23	-30,3%	4,3%	65,2%
Gródek I i II	2 599	2 334	-10,2%	17,2%	28,3%
Grzybowce	41	33	-19,5%	3,0%	60,6%
Królowe Stojło	30	21	-30,0%	4,8%	38,1%
Mieleszki	145	108	-25,5%	13,9%	32,4%
Mieleszki-Kolonia	53	45	-15,1%	11,1%	44,4%
Piłatowszczyzna	43	38	-11,6%	18,4%	34,2%
Stuczanka	68	77	+13,2%	15,6%	44,2%
Straszewo	44	42	-4,5%	23,8%	23,8%
Waliby-Stacja	642	579	-9,8%	17,1%	25,4%
Zarzeczany	107	127	+18,7%	22,0%	29,1%
SUMA / ŚREDNIA STREFY	3 898	3 516	-9,8%	16,7%	29,2%
Borki	41	50	+22,0%	12,0%	34,0%
Kotodno	90	85	-5,6%	24,7%	28,2%
Królowy Most	131	148	+13,0%	18,2%	23,0%
Nowosiółki	35	31	-11,4%	12,9%	35,5%
Pieszczaniki	90	74	-17,8%	24,3%	18,9%
Radunin	38	35	-7,9%	8,6%	22,9%
Sofipol	80	77	-3,8%	10,4%	32,5%

Walify	235	226	-3,8%	14,6%	21,7%
Walify-Dwór	140	133	-5,0%	15,0%	27,1%
Załuki	215	247	+14,9%	27,5%	17,0%
SUMA / ŚREDNIA STREFY	1 095	1 106	+1,0%	17,7%	24,2%
Bobrowniki	164	105	-36,0%	11,4%	25,7%
Chomontowce	37	14	-62,2%	0,0%	71,4%
Mostowlany	48	34	-29,2%	0,0%	64,7%
Podozierany	140	78	-44,3%	10,3%	37,2%
Skroblaki	31	21	-32,3%	0,0%	52,4%
Wiejki	168	128	-23,8%	13,3%	30,5%
Wierobie	42	29	-31,0%	3,4%	55,2%
Zubki	47	16	-66,0%	0,0%	62,5%
Zubry	138	104	-24,6%	7,7%	44,2%
SUMA / ŚREDNIA STREFY	815	529	-35,1%	8,5%	41,2%
GMINA OGÓŁEM	5 808	5 151	-11,3%	16,0%	29,1%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (NSP 2011, NSP 2021).

Analiza danych z NSP 2011 i 2021 na poziomie sołectw pozwala na głębsze zrozumienie przestrzennego zróżnicowania demograficznego Gminy Gródek. Można wyodrębnić trzy główne typy sołectw pod względem dynamiki zmian i struktury wieku:

Obszary Krytyczne (Czerwone Światło):

Charakterystyka: Sołectwa z największym spadkiem liczby ludności (często powyżej 30-40% w ciągu 10 lat, np. Chomontowce, Zubki, Podozierany) i/lub ekstremalnie wysokim udziałem osób starszych (często powyżej 50-60%, np. Chomontowce, Dzierniakowo, Mostowlany, Skroblaki, Wierobie, Zubki) przy zerowym lub minimalnym udziale dzieci i młodzieży (Chomontowce, Mostowlany, Skroblaki, Zubki - brak dzieci 0-17 lat w 2021).

Implikacje: Te sołectwa stoją w obliczu realnego ryzyka zaniku lub przekształcenia się w osady sezonowe/rekreacyjne. Brak młodych pokoleń oznacza brak lokalnego potencjału prokreacyjnego i trudności w utrzymaniu podstawowych usług (np. sklep obwoźny, transport) oraz struktur Kapitału Społecznego (1.2) na poziomie wsi (np. działalność KGW, OSP). Wymagają one specyficznych działań ukierunkowanych na wsparcie pozostałych mieszkańców (głównie seniorów - 1.5 Polityka Społeczna) i ewentualnie na rozwój funkcji rekreacyjnych/turystycznych niezależnych od stałego osadnictwa (II Gospodarka, III Przestrzeń).

Sołectwa w grupie (przykłady): Chomontowce, Zubki, Podozierany, Bobrowniki, Mostowlany, Skroblaki, Wierobie, Dzierniakowo, Królowe Stojło.

Stabilny Trzon (Żółte Światło):

Charakterystyka: Większe sołectwa (Gródek I i II, Wality-Stacja) oraz część średnich i mniejszych (np. Mieleszki, Wiejki, Nowosiółki, Radunin, Sofipol, Wality, Wality-Dwór), które odnotowały spadek liczby ludności, ale charakteryzują się znaczącą populacją, w tym istotnym udziałem osób w wieku produkcyjnym i przedprodukcyjnym (udział 0-17 lat często zbliżony do średniej gminnej) oraz niższym (choć rosnącym) udziałem seniorów niż w grupie krytycznej.

Implikacje: Stanowią rdzeń populacji i Kapitału Społecznego (1.2) Gminy. W nich koncentruje się większość infrastruktury społecznej i technicznej (szkoły 1.3, GCK/BP 1.4, ośrodki zdrowia 1.5, handel, usługi - II Gospodarka). Wymagają działań ukierunkowanych na stabilizację liczby ludności, utrzymanie i rozwój usług publicznych, wspieranie lokalnej aktywności (1.2) i tworzenie warunków dla młodych rodzin (np. miejsca pracy, mieszkania, infrastruktura edukacyjna/rekreacyjna).

Sołectwa w grupie (przykłady): Gródek I i II, Wality-Stacja, Mieleszki, Wiejki, Nowosiółki, Radunin, Sofipol, Wality, Wality-Dwór, Mieleszki-Kolonia.

Obszary Potencjału (Zielone Światło):

Charakterystyka: Nieliczne sołectwa, które w latach 2011-2021 odnotowały wzrost liczby ludności (Borki, Królowy Most, Stuczanka, Zarzeczany, Załuki) i/lub charakteryzują się ponadprzeciętnie wysokim udziałem dzieci i młodzieży (np. Załuki, Kołodno, Pieszczaniki, Zarzeczany, Straszewo – udział 0-17 powyżej 20%).

Implikacje: Te sołectwa mają największą szansę na lokalne odwrócenie trendów demograficznych i są obszarami priorytetowymi dla inwestycji mających na celu przyciągnięcie nowych mieszkańców (np. uzbrajanie terenów budowlanych – III Przestrzeń, rozwój infrastruktury komunalnej, transportowej, edukacyjnej/rekreacyjnej – 1.3, III Przestrzeń, II Gospodarka). Ich Kapitał Społeczny (1.2) może charakteryzować się większą dynamiką wynikającą z napływu nowych osób.

Sołectwa w grupie (przykłady): Załuki, Borki, Królowy Most, Stuczanka, Zarzeczany, Kołodno, Pieszczaniki, Straszewo, Bielewicz.

Podział ten jest uproszczony i ma na celu wskazanie zróżnicowanej dynamiki i potrzeb w różnych częściach Gminy. Dokładne granice między grupami mogą być płynne, a niektóre sołectwa mogą wykazywać cechy więcej niż jednej grupy. Jednak podejście strategiczne musi uwzględniać te różnice w celu sformułowania odpowiednich działań.

Poniżej przedstawiono analiza grupy demograficznej kobiet w wieku produkcyjnym mobilnym (18-44 lata) na poziomie sołectw. Obecność lub brak tej grupy decyduje o potencjale rozrodczym, dynamice społecznej i przyszłości danego obszaru.

Poniżej znajduje się uzupełniająca analiza oparta na danych spisowych z lat 2002 i 2021.

Analiza Kobiet w Wiekach Produkcyjnym Mobilnym (18-44 lata) w Sołectwach

Sołectwo	Kobiety 18-44 (2002)	Kobiety 18-44 (2021)	Zmiana % (2002-2021)	Udział w populacji sołectwa (2021) %
Bielewicz	16	13	-18,8%	15,5%
Dzierniakowo	5	2	-60,0%	8,7%
Gródek I i II	513	385	-24,9%	16,5%
Grzybowce	2	1	-50,0%	3,0%
Królowe Stojło	6	1	-83,3%	4,8%
Mieleszki	9	13	+44,4%	12,0%
Mieleszki-Kolonia	11	10	-9,1%	22,2%
Piłatowszczyzna	8	4	-50,0%	10,5%
Stuczanka	9	9	0,0%	11,7%
Straszewo	8	4	-50,0%	9,5%
Waliby-Stacja	128	90	-29,7%	15,5%
Zarzeczany	15	15	0,0%	11,8%
SUMA / ŚREDNIA STREFY	730	547	-25,1%	15,6%
Borki	3	5	+66,7%	10,0%

Kołodno	19	14	-26,3%	16,5%
Królowy Most	7	17	+142,9%	11,5%
Nowosiółki	2	3	+50,0%	9,7%
Pieszczaniki	9	13	+44,4%	17,6%
Radunin	3	8	+166,7%	22,9%
Sofipol	4	8	+100,0%	10,4%
Wality	38	28	-26,3%	12,4%
Wality-Dwór	20	20	0,0%	15,0%
Załuki	35	47	+34,3%	17,4%
SUMA / ŚREDNIA STREFY	140	163	+16,4%	14,7%
Bobrowniki	30	13	-56,7%	12,4%
Chomontowce	1	0	-100,0%	0,0%
Mostowlany	1	1	0,0%	2,9%
Podozierany	18	8	-55,6%	10,3%
Skroblaki	1	0	-100,0%	0,0%
Wiejki	18	22	+22,2%	17,2%
Wierobie	6	1	-83,3%	3,4%
Zubki	8	1	-87,5%	6,3%
Zubry	17	13	-23,5%	12,5%
SUMA / ŚREDNIA STREFY	100	59	-41,0%	11,2%
GMINA OGÓŁEM	970	769	-20,7%	14,9%

Ta tabela pokazuje mechanizmy stojące za sukcesem i porażką poszczególnych sołectw.

Strefa II (Zielona) – Magnes Potencjału

- **Liderzy Przyrostu:** Sołectwa takie jak **Radunin (+167%)**, **Królowy Most (+143%)**, **Sofipol (+100%)** i **Borki (+67%)** notują spektakularne wzrosty liczby młodych kobiet. To właśnie one są epicentrum boomu demograficznego.
- **Wysoki Udział w Społeczności:** W **Raduninie** kobiety w wieku 18-44 stanowią aż **22,9%** populacji – to najwyższy wskaźnik w gminie, świadczący o niezwykle zdrowej strukturze demograficznej. Wysokie wskaźniki notują też **Zatuki (17,4%)** i **Pieszczaniki (17,6%)**.
- **Wniosek:** Strefa Zielona jako całość jest jedyną, która **zwiększyła swój potencjał demograficzny (+16,4%)**. To tutaj osiedlają się młode rodziny, co gwarantuje jej rozwój w przyszłości.

Strefa I (Żółta) – Powolny Odpływ Potencjału

- **Ogólny Trend:** Cała strefa straciła **jedną czwartą** swojego demograficznego potencjału. Największe spadki notują małe sołectwa, takie jak **Królowe Stożło (-83%)** i **Dzierniakowo (-60%)**, ale także samo centrum – **Gródek (-25%)**.
- **Pozytywne Wyjątki:** Na tym tle absolutnym fenomenem jest sołectwo **Mieleszki (+44,4%)**, które jako jedyne w tej strefie zanotowało znaczący wzrost. Stabilną sytuację utrzymują **Zarzeczany** i **Stuczanka (0% zmiany)**, co również jest dobrym wynikiem.
- **Wniosek:** "Stabilny trzon" gminy powoli, ale systematycznie traci swój najważniejszy zasób demograficzny. Bez działań zaradczych, w perspektywie dekady może wejść w fazę kryzysu, podobną do obecnej sytuacji Strefy Czerwonej.

Strefa III (Czerwona) – Demograficzny Exodus

- **Katastrofalne Spadki:** Dane dla tej strefy są dramatyczne. Sołectwa **Chomontowce** i **Skroblaki straciły 100%** kobiet w wieku 18-44 lata. W 2021 roku nie mieszkała tam ani jedna. Ogromne spadki notują też **Zubki (-88%)** i **Wierobie (-83%)**.
- **Jedyny Pozytywny Sygnał:** Jedynym, zaskakującym wyjątkiem jest sołectwo **Wiejki (+22,2%)**, które jako jedyne w tej strefie zdołało zwiększyć swój potencjał. Jest to "wyspa nadziei" na demograficznej pustyni, której fenomen wymaga osobnej analizy.
- **Wniosek:** W większości sołectw Strefy Czerwonej "demograficzny silnik" zgąst. Oznacza to brak perspektyw na naturalną odbudowę populacji i przyspieszenie procesu wyludniania.

Podsumowanie Końcowe: Analiza tej konkretnej grupy demograficznej jest kluczem do zrozumienia przyszłości gminy. Pokazuje, że zdolność do przyciągania i utrzymywania młodych kobiet jest najważniejszym czynnikiem decydującym o rozwoju lub upadku danego sołectwa. To właśnie na tym polu rozgrywa się walka o przyszłość Gminy Gródek.

1.1.3. Ruch Naturalny (Urodzenia, Zgony, Małżeństwa)

- Urodzenia: (Analizowane w pkt 1.1.1) Niska liczba urodzeń, ujemny przyrost naturalny. W 2024 r. urodziło się 31 dzieci.
- Zgony: (Analizowane w pkt 1.1.1) Wysoka liczba zgonów, zwłaszcza w 2021 i 2023 r.
- Małżeństwa:

Tabela 1.1.[7] Liczba zawartych małżeństw w Gminie Gródek (w szt.)

Rok	Ogółem	W USC	Poza lokalem USC	Kościelne	Źródło
2019	27	b.d.	b.d.	b.d.	USC WG 12/19-1/20
2020	20	14	3	3	WG 12/20-1/21, Raport 2020
2021	22	8	10	4	WG 12/21-1/22, Raport 2021
2022	31	10	14	7	WG 12/22-1/23, Raport 2022
2023	45	9	27	9	WG 12/23-1/24, Raport 2023
2024	21	8	9	4	WG 5/25, OZPS 2024

Komentarz: Dane za 2020 rok pokazując **spadek liczby zawieranych małżeństw** w porównaniu do roku 2019, co może być częściowo związane z **początkiem pandemii COVID-19** i związanymi z nią ograniczeniami. W 2020 roku dominowały śluby cywilne w urzędzie. W kolejnych latach (2021-2023) widać wzrost liczby ślubów, zwłaszcza cywilnych poza urzędem, co wskazuje na zmieniające się preferencje co do formy ceremonii.

1.1.4. Migracje (Zameldowania/Wymeldowania)

- Saldo Migracji: (Analizowane w pkt 1.1.1) Okresowo dodatnie, częściowo kompensuje ubytki naturalne.
- Dojazdy do pracy: Analizowane szczegółowo w Rozdziale 2.1. Ujemny bilans dojazdów (więcej wyjeżdżających), ale znaczący wzrost liczby osób przyjeżdżających do pracy w Gminie w ostatnich latach. [2.1 Gospodarka i rynek pracy].

Komentarz Analityczny: Mimo że Gmina traci mieszkańców netto w wyniku bilansu migracji, jest atrakcyjnym miejscem pracy dla osób z zewnątrz, co jest pozytywnym sygnałem dla rynku pracy (2.1) i potencjałem do dalszego wykorzystania.

1.1.5. Analiza Jakościowa - Spostrzeżenia z WG

- Motywacje do Zamieszkania/Powrotu: Korzenie, natura, spokój, koszty, więzi społeczne, nowe perspektywy (rzadziej).
- Oczekiwania i Wyzwania Różnych Grup: Seniorzy (aktywizacja, samotność, mobilność), Młodzież (aspiracje, dostęp do zajęć/perspektyw, infrastruktura), Nowi Mieszkańcy (adaptacja, integracja).
- Potencjał w Społeczności: Aktywność NGO, pasje mieszkańców, wzajemne wsparcie, pielęgnowanie tożsamości.
- Wpływ Lokalnej Tożsamości: Budowanie poczucia przynależności, potencjał turystyczny.

Komentarz Analityczny: Jakościowy wgląd uzupełnia dane statystyczne i identyfikuje kluczowe czynniki "miękkie" wpływające na decyzje demograficzne i potencjał Kapitału Społecznego (1.2), który można wykorzystać w strategii.

1.1.6. Wnioski dla Strategii (w obszarze demografii) – Wsad do Dalszych Prac

- Głównym wyzwaniem demograficznym Gminy Gródek jest postępująca depopulacja i starzenie się społeczeństwa, wynikające przede wszystkim z niskiego przyrostu naturalnego.
- Ujemne saldo migracji w przeszłości przyczyniło się do spadku liczby ludności, a utrzymanie dodatniego salda migracji w przyszłości jest kluczowe dla spowolnienia tempa wyludniania.
- Struktura wieku ludności gminy, z malejącym udziałem dzieci i młodzieży oraz rosnącym udziałem seniorów, stawia wyzwania dla systemu edukacji, rynku pracy i systemu opieki społecznej.
- Zróżnicowanie przestrzenne procesów demograficznych na terenie gminy (konceptcja "Gminy Trzech Prędkości") wymaga ukierunkowania działań strategicznych na obszary o największych wyzwaniach i potencjałach.

1.1.7. Prognoza Demograficzna – Uproszczony Scenariusz Ostrzegawczy do 2035 roku

W celu zilustrowania potencjalnych długoterminowych skutków obecnych trendów demograficznych, opracowano uproszczoną prognozę ostrzegawczą liczby urodzeń oraz liczby uczniów w Gminie Gródek do roku 2035. Należy podkreślić, że jest to scenariusz oparty na ekstrapolacji pewnych negatywnych tendencji i nie uwzględnia potencjalnych pozytywnych interwencji strategicznych czy nieprzewidzianych zmian. Ma on na celu przede wszystkim zobrazowanie skali wyzwań.

Metodologia Uproszczonej Prognozy Liczby Urodzeń:

1. Baza: Analiza liczby urodzeń w ostatnich latach (Tabela 1.1.2), ze szczególnym uwzględnieniem lat 2023-2024, gdzie liczba urodzeń spadła do poziomu 24-31.
2. Współczynnik dzietności: Zakłada się utrzymanie niskiego współczynnika dzietności, charakterystycznego dla regionu i podobnych gmin wiejskich.
3. Liczba kobiet w wieku rozrodczym: Analiza struktury wieku (Tabela 1.1.4) i jej prognozowane zmiany (starzenie się populacji) wskazują na dalszy spadek liczby kobiet w wieku 15-49 lat.
4. Założenie dla prognozy ~5 urodzeń w 2035 r.: Jest to skrajnie pesymistyczny wariant, który mógłby się zmaterializować przy dalszym znaczącym spadku liczby kobiet w wieku rozrodczym i utrzymaniu bardzo niskiej dzietności, co jest sygnalizowane przez niektóre dane o strukturze wieku w najmniejszych miejscowościach ("Obszary Krytyczne").

Tabela.1.1.[8] Liczba urodzeń rzeczywista i prognozowana w Gminie Gródek

Rok	Liczba urodzeń	Źródło / Uwagi
2019	32	Załącznik 1.1, Tabela 1.1.2
2021	32	Załącznik 1.1, Tabela 1.1.2
2023	24	Załącznik 1.1, Tabela 1.1.2
2024	31	Załącznik 1.1, Tabela 1.1.2
2035 (Prog.)	~5	Uproszczona prognoza ostrzegawcza (metodologia powyżej)

Potencjalne Konsekwencje dla Liczby Uczniów:

Przy tak niskiej prognozowanej liczbie urodzeń, liczba dzieci rozpoczynających naukę w szkołach podstawowych około roku 2042 (dzieci urodzone w 2035) byłaby również na poziomie kilku osób rocznie dla całej gminy. Prowadziłoby to do drastycznego spadku ogólnej liczby uczniów i stawiało pod znakiem zapytania możliwość utrzymania obecnej sieci placówek oświatowych.

Ograniczenia Prognozy:

Prezentowana prognoza ma charakter ilustracyjny i ostrzegawczy. Rzeczywiste procesy demograficzne mogą być modyfikowane przez wiele czynników, w tym skuteczność działań podejmowanych w ramach strategii rozwoju gminy, zmiany w polityce prorodzinnej na poziomie krajowym, czy nieoczekiwane trendy migracyjne. Niemniej jednak, wskazuje ona na pilną potrzebę podjęcia działań strategicznych w obszarze demografii.

1.2 Kapitał społeczny i aktywność obywatelska

Wprowadzenie

Niniejszy załącznik przedstawia szczegółową analizę obszaru kapitału społecznego i aktywności obywatelskiej w Gminie Gródek. Opracowanie stanowi rozszerzenie sekcji 1.2. Diagnozy Społecznej w ramach Strategii Rozwoju Gminy Gródek na lata 2026-2035. Analiza danych liczbowych i jakościowych pozwala na głębsze zrozumienie kluczowych trendów, atutów i wyzwań w tym obszarze, a także jego wzajemnych relacji z pozostałymi obszarami diagnozy.

Źródła Danych

Analiza opiera się na następujących źródłach:

- Raporty o stanie Gminy Gródek za lata 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023
- Numery "Wiadomości Gródeckich – Haradockija Nawiny" z okresu Grudzień 2017/Styczeń 2020 – Maj 2025
- Monografia
- Dane GUS (BDL, statystyki z REGON, rynek pracy, budżety JST)

1.2.1. Aktywność Obywatelska i Partycypacja

- Definicja Kapitału Społecznego: Zgodnie z SRWP Gminy Gródek 2026-2035 (założenia).
- Partycypacja Wyborcza: Zaangażowanie mieszkańców mierzone frekwencją w kluczowych wyborach.

Tabela 1.2.1.[9] Frekwencja w wybranych wyborach w Gminie Gródek i na tle porównawczym (w %)

Wybory	Gmina Gródek	Powiat Białostocki	Województwo Podlaskie	Polska	Źródło
Samorządowe 2018 (I tura)	57,23	56,01	53,72	54,78	PKW
Parlamentarne 2019	66,73	63,48	61,22	61,74	PKW
Prezydenckie 2020 (II tura)	71,07	67,80	64,14	68,18	PKW
Parlamentarne 2023	77,47	72,98	71,48	74,31	PKW
Samorządowe 2024 (I tura)	56,51	54,56	50,51	52,03	PKW

Komentarz Analityczny: Frekwencja wyborcza w Gminie Gródek jest systematycznie wyższa niż średnia dla Powiatu, Województwa i Polski. Świadczy to o ponadprzeciętnym zaangażowaniu obywateli Gminy w sprawy publiczne i ich silnej woli wpływania na wybory władz. Ta wysoka partycypacja wyborcza stanowi mocną stronę Kapitału Społecznego Gminy, wskazując na potencjał do angażowania mieszkańców również w inne formy partycypacji i wspólnego działania.

- Mechanizmy Partycypacji Formalnej Gminnej:

o Debata nad Raportem o stanie Gminy: Procedura zgodna z ustawą. Niska frekwencja na debacie (1 os. w 2022, 0 os. w 2023) [Raport 2022 s. 23, Raport 2023 s. 22].

Komentarz Analityczny: Ta forma partycypacji jest mniej atrakcyjna niż inne kanały.

o Konsultacje społeczne programów i strategii:

Tabela 1.2.2.[10] Konsultacje społeczne programów i strategii w Gminie Gródek (dane GUS, 2023-2024)

Rok	Liczba konsultacji	Liczba podmiotów konsultowanych	Liczba wniesionych uwag/opinii	Źródło
2023	1	1	b.d.	GUS
2024	1	1	b.d.	GUS

Komentarz Analityczny: Ograniczona liczba formalnych konsultacji i wniesionych uwag może sugerować, że formalne kanały wymagają wzmocnienia lub że mieszkańcy preferują inne sposoby sygnalizowania potrzeb. Wskazuje to na lukę między wysoką frekwencją wyborczą a aktywnością w sformalizowanych procesach konsultacyjnych.

o Inne formy partycypacji formalnej: Zebrania wiejskie (wybory sołtysów i rad sołeckich – WG), składanie petycji (np. dot. Młodzieżowej Rady Gminy – WG).

Analiza poziomu zaangażowania obywatelskiego w Gminie Gródek ukazuje zróżnicowany obraz. Z jednej strony, mieszkańcy Gminy wykazują **wysoką gotowość do partycypacji w wyborach powszechnych**, takich jak wybory samorządowe (gminne, powiatowe, wojewódzkie), parlamentarne czy prezydenckie. Frekwencja w Gminie systematycznie przewyższa średnie regionalne i krajowe, świadcząc o **silnej woli współdecydowania o sprawach publicznych** na wyższym poziomie.

Z drugiej strony, frekwencja w wyborach do **rad sołeckich w listopadzie 2024 roku** była **znacząco niższa** (ok. 12,4% ogółem, Tabela Wyników Wyborów Sołtysów i Rad Sołeckich 2024, w WG) w porównaniu do wyborów powszechnych. Poziom zaangażowania w tych lokalnych wyborach był również **silnie zróżnicowany** między poszczególnymi sołectwami (od ponad 61% do zaledwie 3%). Może to wskazywać na różną dynamikę Kapitału Społecznego (1.2) na poziomie poszczególnych wsi, odmienne postrzeganie ważności tych wyborów w porównaniu do ogólnokrajowych, czy też wpływ lokalnych liderów i relacji na mobilizację. Niska frekwencja w największych miejscowościach (Gródek, Wality Stacja) w tych wyborach zaważyła na niskim wyniku ogólnogminnym.

Porównując te dane z innymi formami partycypacji:

- Formalne mechanizmy, takie jak konsultacje społeczne dotyczące programów gminnych czy debata nad Raportem o stanie Gminy, również charakteryzują się **niskim poziomem bezpośredniego zaangażowania** (niewielka liczba zgłoszonych uwag, niska frekwencja na debacie).
- Jednocześnie, Gmina Gródek wyróżnia się **bardzo wysoką aktywnością oddolną** manifestującą się w prężnym sektorze organizacji pozarządowych (NGO,

KGW, OSP) i grup nieformalnych (1.2 Kapitał Społeczny). Te podmioty organizują liczne wydarzenia, realizują projekty, świadczą wzajemne wsparcie i angażują mieszkańców w bardzo konkretne działania na rzecz swoich społeczności lokalnych.

Wnioski:

Mieszkańcy Gminy Gródek są **chętni do wyrażania swojej woli poprzez głosowanie w wyborach powszechnych** i wykazują **silny Kapitał Społeczny** poprzez aktywność w lokalnych grupach i inicjatywach. Jednakże, **formalne kanały partycypacji** (konsultacje, debaty nad raportami) oraz **wybory na poziomie sołectw** (jako mechanizm formalny) wydają się **mniej efektywne** w mobilizowaniu szerokiego zaangażowania, mimo istnienia silnych, lokalnych struktur społecznych. Wskazuje to na potrzebę poszukiwania form partycypacji, które będą lepiej **odpowiadać na specyfikę i preferencje lokalnych społeczności**, być może bardziej opartych na istniejących, aktywnych grupach i liderach.

1.2.2. Sektor Pozarządowy i Organizacje Lokalne

• Liczba i Typy Organizacji:

Tabela 1.2.3.[11] Liczba organizacji zarejestrowanych w Gminie Gródek (dane GUS - REGON)

Rok	Liczba organizacji ogółem	Źródło
2015	14	GUS
2023	27	GUS
2024	27	GUS

Komentarz Analityczny: Liczba zarejestrowanych organizacji podwoiła się w ciągu ostatnich 8 lat. Świadczy to o znaczącym wzroście Kapitału Społecznego wyrażonego w chęci mieszkańców do formalizowania działań w różnych obszarach (sport, kultura, tradycja, wsparcie społeczne, ratownictwo).

• Lista typów organizacji: Stowarzyszenia, Fundacje, KGW, OSP, Kluby Sportowe, Zespoły Artystyczne GCK, Grupy Nieformalne (Morsy), Parafie. [Monografia, WG].
 • Przykłady Konkretnych Organizacji i Ich Rola (Analiza Jakościowa z WG i Monografii) – z Cytatami Ilustrującymi:

o KGW (np. Teraz Wality): Organizacja wydarzeń, kultywowanie tradycji. "Nasz KGW to serce wsi. Tu się spotykamy, działamy, pomagamy sobie nawzajem, ale coraz trudniej namówić do działania młode dziewczyny."

o OSP: Rola ratownicza i społeczna. "Straż to nie tylko syrena i wóz. To przede wszystkim ludzie, którzy są zawsze gotowi, żeby pomóc. Chcielibyśmy więcej młodych w naszych szeregach."

o Stowarzyszenie Aktywny Senior: Aktywizacja i integracja seniorów. "Nie chcemy siedzieć w domu. Chcemy żyć, spotykać się, uczyć nowych rzeczy. Nasze Stowarzyszenie nam to daje i pokazuje, że seniorzy to wciąż aktywna część gminy."

o Stowarzyszenie „Załuki nad Supraślą”: Prowadzenie szkoły, animacja życia lokalnego.

o Zespoły Artystyczne (np. Rozśpiewany Gródek): Kulturowanie muzyki, gwary, tradycji. "Śpiewamy tak, jak śpiewały nasze mamy i babcie. To jest nasza historia, którą przekazujemy dalej na scenie, licząc, że ktoś młodszy przejmie pałeczkę."

1.2.3. Współpraca Międzysektorowa i Regionalna

- Współpraca Gmina - NGO:

- o Program Współpracy Gminy z Organizacjami Pozarządowymi.

- o Wsparcie finansowe (konkursowe i pozakonkursowe) w różnych obszarach.

Tabela 1.2.4. [12] Kwota dotacji przekazanych NGO przez Gminę Gródek (2018-2024 w zł)

Rok	Kwota przekazana NGO	Źródło
2018	142 468,00	Raport 2018
2019	112 000,00	Raport 2019
2020	60 340,00	Raport 2020
2021	113 000,00	Raport 2021
2022	109 927,15	Raport 2022
2023	122 000,00	Raport 2023
2024	138 461,05	Analiza WG

Komentarz Analityczny: Po spadku w 2020 r. (przyczyną były najprawdopodobniej ograniczenia związane z epidemią Covid), Gmina utrzymuje stabilny poziom wsparcia finansowego dla NGO. Kwota ta świadczy o docenieniu roli trzeciego sektora i jest istotnym wsparciem dla realizacji działań publicznych w gminie.

- Wsparcie pozafinansowe: Udostępnianie obiektów, pomoc organizacyjna, promocja.

- Współpraca Międzysamorządowa i Regionalna: Uczestnictwo Gminy w sieciach i partnerstwach (LGD, Klaster Energii, Partnerstwo Południowo-Wschodnie, Partnerstwo Wodne, ZGWWP, Green Velo, Programy Współpracy Transgranicznej).

- Inicjatywy Lokalne: Wspieranie oddolnych działań w sołectwach (projekt realizowany przez GCK pn. Inicjatywy Lokalne w Gminie Gródek).

Komentarz Analityczny: Współpraca ta umożliwia pozyskiwanie środków zewnętrznych i realizację złożonych projektów, wzmacniając potencjał Gminy we wszystkich obszarach rozwoju.

1.2.4. Rola Innych Instytucji i Dziedzictwa

- Rola Instytucji:

- o Parafie: Centra życia społecznego, dbałość o zabytki sakralne.

- o Szkoły: Centra aktywności dla dzieci/młodzieży, współpraca z innymi podmiotami.

- o GCK i BP: Kluczowe instytucje animujące życie kulturalne i społeczne, bogactwo oferty, wsparcie inicjatyw oddolnych, pozyskiwanie środków zewnętrznych.

- o GOPS: Realizacja programów aktywizacyjnych, współpraca z NGO.

- Dziedzictwo i Tożsamość:

- o Bogactwo historyczne i kulturowe (Monografia, WG – historia, gwara, tradycje): Fundament tożsamości, potencjał turystyczny. "Nasza historia jest jak mozaika... Kiedy wracam tutaj z miasta, oddycham pełną piersią. Ten las, te pola – to jest prawdziwy dom i coś, o co musimy dbać razem."

- o Walory przyrodnicze (III): Element krajobrazu, źródło rekreacji, potencjał turystyczny.

Komentarz Analityczny: Te podmioty są kluczowymi animatorami życia kulturalnego i społecznego w Gminie, często działającymi we współpracy z GCK, BP i innymi organizacjami.

1.2.5. Wyzwania, Potrzeby i Potencjał

- Wyzwania: Wpływ demografii na organizacje (starzenie się członków, trudności w naborze młodych), bariery partycypacji formalnej (niska frekwencja, postrzeganie jako mało atrakcyjne), zapewnienie stabilnego finansowania i wsparcia merytorycznego dla NGO, utrzymanie ciągłości działania i przekazu międzypokoleniowego w NGO, integracja różnych grup społecznych (nowi mieszkańcy, seniorzy, młodzież).

- Potrzeby: Wzmocnienie wsparcia merytorycznego, organizacyjnego i finansowego dla NGO, poszukiwanie i wdrażanie nowych, bardziej angażujących form partycypacji społecznej, działania na rzecz integracji różnych grup mieszkańców, inwestycje w infrastrukturę społeczną (np. miejsca spotkań, świetlice).

- Potencjał: Wysoka, ponadprzeciętna aktywność obywatelska (frekwencja wyborcza), prężnie działający i rosnący liczebnie sektor NGO, aktywni liderzy społeczni, silne dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze jako fundament tożsamości i integracji, rozwinięte sieci współpracy międzysektorowej i regionalnej, kluczowa rola instytucji publicznych (GCK, BP, szkoły) jako animatorów życia lokalnego.

1.2.6. Wnioski dla Strategii (w obszarze kapitału społecznego) – Wsad do Dalszych Prac

- Wysoki poziom aktywności obywatelskiej i istnienie aktywnego sektora pozarządowego stanowią mocną stronę Gminy Gródek, którą należy wzmacniać poprzez wsparcie dla organizacji i rozwijanie form partycypacji.
- Budowanie i wzmacnianie wzajemnego zaufania między mieszkańcami oraz między mieszkańcami a instytucjami jest kluczowe dla zwiększenia spójności społecznej i efektywności wspólnych działań na rzecz rozwoju gminy.
- Wspieranie lokalnych liderów, grup nieformalnych oraz roli instytucji kultury i edukacji jest ważne dla aktywizacji społecznej i integracji mieszkańców, zwłaszcza w kontekście depopulacji i starzenia się społeczeństwa.
- Rozwój współpracy międzysektorowej (samorząd - NGO - biznes - mieszkańcy) jest niezbędny do skutecznego rozwiązywania problemów społecznych i wykorzystania potencjału rozwojowego gminy.
- Zapewnienie bezpieczeństwa publicznego, w tym w kontekście specyfiki obszaru przygranicznego, jest podstawą stabilnego rozwoju społecznego i wymaga współpracy odpowiednich służb i zaangażowania społeczności lokalnej.

1.3. Edukacja i wychowanie

Wprowadzenie

Niniejszy załącznik przedstawia szczegółową analizę obszaru edukacji i wychowania w Gminie Gródek. Opracowanie stanowi rozszerzenie sekcji 1.3. Diagnozy Społecznej w ramach Strategii Rozwoju Gminy Gródek na lata 2026-2035. Analiza danych liczbowych i jakościowych pozwala na głębsze zrozumienie kluczowych trendów, atutów i wyzwań w tym obszarze, jego skutków przestrzennych i środowiskowych, a także wzajemnych relacji z Ludnością (1.1), Kapitałem Społecznym (1.2), Kulturą (1.4), Polityką Społeczną (1.5), Gospodarką i Rynkiem Pracy (2.1), Rolnictwem i Leśnictwem (2.2), Turystyką (2.3), Finansami (2.4) oraz Przestrzenią i Środowiskiem (III).

Źródła Danych

Analiza opiera się na następujących źródłach:

- Raporty o stanie Gminy Gródek za lata 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023 • Numery

"Wiadomości Gródeckich – Haradockija Nawiny" z okresu Grudzień 2017/Styczeń 2020 – Maj 2025

- Monografia
- Dane GUS (BDL, statystyki z REGON, rynek pracy, budżety JST, SIO)
- Dane GUS (w tym PSR 2002/2010/2020, Budownictwo, REGON, Grunty Komunalne, Planowanie Przestrzenne, Turystyka, Transport, Środowisko, Infrastruktura Komunalna, Finanse Publiczne, Rynek Pracy, Leśnictwo, Handel)

1.3.1. Struktura i Sieć Placówek

- Typy Placówek: Przedszkole Samorządowe (Gródek), Szkoła Podstawowa im. Partyzantów Braci M. i A. Chrzanowskich w Gródku – dalej: SP w Gródku, Niepubliczna Szkoła Podstawowa w Załukach, z oddziałem przedszkolnym) - – dalej: SP w Załukach (prowadzona przez Stowarzyszenie "Załuki nad Supraślą".
- Historia Szkolnictwa: Od pierwszych szkół, przez okres PRL (konsolidacja sieci, budowa szkół zbiorczych), po okres po 1989 r. (reforma systemu oświaty, powstanie SP Załuki jako inicjatywy społecznej). [Monografia].

Komentarz Analityczny: Historia pokazuje proces dostosowywania sieci placówek do zmian demograficznych i politycznych, w tym trend likwidacji małych szkół wiejskich w przeszłości. SP w Załukach jest ważnym przykładem oddolnej inicjatywy społecznej (analizowanej również w Załączniku 1.2 Kapitał Społeczny) na rzecz utrzymania placówki oświatowej w małej miejscowości, co ma kluczowe znaczenie dla lokalnej społeczności.

1.3.2. Liczba Dzieci i Uczniów – Wyzwanie Demograficzne

- Trend Liczby Dzieci i Uczniów: Spadek liczby dzieci i uczniów w ostatnich latach szkolnych jest jednym z głównych wyzwań dla systemu oświaty w gminie.

Tabela 1.3.1. [13] Liczba dzieci/uczniów ogółem w placówkach oświatowych w Gminie Gródek w latach szkolnych 2017/18 – 2024/25

Rok szkolny	Liczba dzieci/uczniów	Zmiana r/r	Zmiana % r/r
2017/2018	508	-	-
2018/2019	483	-25	-4,92
2019/2020	477	-6	-1,24
2020/2021	482	+5	+1,05
2021/2022	491	+9	+1,87

2022/2023	455	-36	-7,33
2023/2024	417	-38	-8,35
2024/2025	433	+16	+3,84

Komentarz Analityczny: Powyższa tabela prezentuje łączną liczbę dzieci i uczniów w placówkach oświatowych. Wyraźny trend spadkowy liczby uczniów w ostatnich latach, z przejściowymi wzrostami (np. w 2024/2025), jest bezpośrednią konsekwencją ujemnego przyrostu naturalnego (analizowanego w Załączniku 1.1 Ludność). Spadek ten wpływa na organizację systemu oświaty (liczba oddziałów, wielkość klas) i jego finansowanie (malejąca subwencja oświatowa – patrz Załącznik 2.4 Finanse). Szczegółowy podział na dzieci przedszkolne i uczniów szkół podstawowych przedstawiono w tabelach poniżej.

Tabela 1.3.1a. [14] Liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego w Gminie Gródek

Rok Szkolny / Rok Kalendarzowy	Liczba dzieci (3-6 lat)	Źródło
2015	166	GUS BDL
2016	163	GUS BDL
2017	155	GUS BDL
2018	152	GUS BDL
2019	148	GUS BDL
2020	150	GUS BDL
2021	152	GUS BDL
2022	140	GUS BDL
2023	118	GUS BDL
2024	Brak danych*	GUS BDL

Komentarz: Dane GUS BDL (stan na 30.09 każdego roku) pokazują spadkowy trend liczby dzieci w wieku przedszkolnym (3-6 lat) w Gminie Gródek w latach 2015-2023. Spadek ten jest bezpośrednią konsekwencją niskiej liczby urodzeń w poprzednich latach (powiązanie z 1.1 Ludność).

Tabela 1.3.1b. [15] Liczba uczniów w szkołach podstawowych w Gminie Gródek

Rok Szkolny	Liczba uczniów SP	Źródło
1998/1999	852	GUS BDL / SIO
...
2014/2015	488	GUS BDL / SIO
2015/2016	491	GUS BDL / SIO
2016/2017	489	GUS BDL / SIO
2017/2018	508	Raport o stanie Gminy / SIO
2018/2019	483	Raport o stanie Gminy / SIO
2019/2020	477	Raport o stanie Gminy / SIO
2020/2021	482	Raport o stanie Gminy / SIO
2021/2022	491	Raport o stanie Gminy / SIO
2022/2023	455	Raport o stanie Gminy / SIO
2023/2024	417	Raport o stanie Gminy / SIO
2024/2025	433	Analiza WG/dane gminne

Komentarz: Dane (GUS BDL/SIO oraz Raporty o stanie Gminy) pokazują długoterminowy, znaczący spadek liczby uczniów w szkołach podstawowych w Gminie Gródek (z ponad 850 w 1998 r. do ok. 430 obecnie). Mimo pewnych wahań w ostatnich latach, ogólny trend spadkowy jest wyraźny i stanowi główne wyzwanie demograficzne dla systemu edukacji (powiązanie z 1.1 Ludność).

- Prognozy Demograficzne: Długoterminowe prognozy wskazują na kontynuację trendu spadkowego liczby dzieci i młodzieży, co stanowi fundamentalne wyzwanie dla planowania oświatowego w długiej perspektywie (patrz Załącznik 1.1, Sekcja 1.1.7).

1.3.3. Koszty i Finansowanie Edukacji

- Koszty Utrzymania Placówek: Rosnące koszty jednostkowe.

Tabela 1.3.2. [16] Wydatki bieżące na 1 ucznia w szkołach podstawowych w Gminie Gródek (w zł)

Rok	Na 1 ucznia SP	Źródło
2014	10 164	SMUP
2015	10 749	SMUP
2016	11 169	SMUP
2017	11 741	SMUP
2018	12 221	SMUP
2019	12 247	SMUP
2020	13 563	SMUP
2021	14 878	SMUP
2022	16 360	SMUP

Tabela 1.3.3. [17] Wydatki bieżące na 1 dziecko w przedszkolach w Gminie Gródek (w zł)

Rok	Na 1 dziecko w przedszkolu	Źródło
2014	5 885	SMUP
2015	6 484	SMUP
2016	7 197	SMUP
2017	7 308	SMUP
2018	7 996	SMUP
2019	8 310	SMUP
2020	9 824	SMUP
2021	10 411	SMUP
2022	11 545	SMUP

Komentarz Analityczny (do Tabel 1.3.2 i 1.3.3): Jednostkowe koszty utrzymania placówek (na ucznia/dziecko) systematycznie rosną. Stanowi to znaczące obciążenie dla budżetu Gminy (patrz Załącznik 2.4 Finanse), zwłaszcza w kontekście spadającej liczby uczniów i dzieci.

- Finansowanie: Subwencja oświatowa (główne źródło, ale często niewystarczające do pokrycia całości kosztów), środki własne Gminy (znaczący i rosnący udział), dotacje celowe (programy rządowe, unijne), środki zewnętrzne pozyskiwane przez szkoły i gminę na realizację projektów i inwestycji.

Tabela 1.3.4. [18] Wydatki bieżące na 1 ucznia w szkołach podstawowych w Gminie Gródek (w zł) oraz udział środków własnych Gminy w ich finansowaniu (%)

Rok	Na 1 ucznia SP	% udział środków własnych	Źródło
2014	10 164	34,82	GUS SMUP
2015	10 749	37,22	GUS SMUP
2016	11 169	38,37	GUS SMUP
2017	11 741	41,86	GUS SMUP
2018	12 221	42,18	GUS SMUP
2019	12 247	40,05	GUS SMUP
2020	13 563	48,59	GUS SMUP
2021	14 878	49,69	GUS SMUP
2022	16 360	43,16	GUS SMUP

Komentarz Analityczny: Udział środków własnych Gminy w finansowaniu oświaty jest znaczący i, z pewnymi wahaniami, wykazuje tendencję wzrostową. Pokrywa on różnicę między rzeczywistymi kosztami funkcjonowania szkół a wysokością otrzymywanej subwencji oświatowej. Wskazuje to, że oświata stanowi jedno z największych obciążeń finansowych dla budżetu Gminy (patrz Załącznik 2.4 Finanse).

- Pozyskiwanie Środków Zewnętrznych: Gmina i szkoły aktywnie pozyskują środki zewnętrzne na realizację różnych projektów edukacyjnych i inwestycyjnych (np. na programy "Laboratoria Przyszłości", "Cyfrowa Gmina", projekty unijne dla szkół, programy

profilaktyczne finansowane ze środków Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych - GKRPA). [Raporty o stanie Gminy, WG].

1.3.4. Problemy Społeczne w Środowisku Szkolnym

- Uzależnienia i Przemoc: Wyniki badań przeprowadzonych w środowisku szkolnym w 2025 r. wskazują na występowanie problemów.

Tabela 1.3.5. [19] Przykładowe wyniki badań dotyczących uzależnień wśród uczniów Gminy Gródek, 2025 (w %)

Zagadnienie	Odsetek uczniów
Próbowало alkoholu	37
Używa e-papierosów	Znaczący odsetek
Próbowало narkotyków	Niewielki odsetek

Tabela 1.3.6. [20] Przykładowe wyniki badań dotyczących przemocy wśród uczniów Gminy Gródek, 2025 (w %)

Przykładowe wyniki badań	Odsetek uczniów
Doświadczyło przemocy (w ciągu ostatnich 12 m-cy)	38
Stosowało przemoc (w ciągu ostatnich 12 m-cy)	38
Obserwuje przemoc rówieśniczą kilka razy/tyg.	50

Komentarz Analityczny (do Tabel 1.3.5 i 1.3.6): Wyniki badań wskazują, że problemy uzależnień (zwłaszcza od alkoholu i e-papierosów) oraz przemocy rówieśniczej są obecne w środowisku szkolnym Gminy Gródek. Skala problemu (znaczący odsetek uczniów deklarujących kontakt z substancjami psychoaktywnymi oraz doświadczanie lub stosowanie przemocy) wymaga intensyfikacji działań profilaktycznych i interwencyjnych. Działania te powinny być realizowane w ścisłej współpracy szkół z rodzicami, Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej (GOPS), GKRPA, Zespołem Interdyscyplinarnym ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie (ZI), Policją oraz innymi relewantnymi podmiotami (patrz Załącznik 1.5 Polityka Społeczna, Załącznik 3.7 Bezpieczeństwo publiczne, Załącznik 1.2 Kapitał Społeczny).

- Inne Problemy: Analiza materiałów źródłowych może wskazywać na inne problemy występujące w środowisku szkolnym, takie jak problemy wychowawcze, trudności w nauce wynikające z różnych przyczyn, czy wykluczenie cyfrowe niektórych uczniów

(częściowo omawiane w Załączniku 1.1 Ludność, Załączniku 1.5 Polityka Społeczna, Załączniku 3.4 Infrastruktura techniczna).

1.3.5. Szkoła jako Centrum Społeczności i Dziedzictwa

- **Rola Społeczna Szkół:** Szkoły w Gminie Gródek (zwłaszcza SP w Załukach będąca przykładem oddolnej inicjatywy społecznej), pełnią rolę nie tylko placówek edukacyjnych, ale także lokalnych centrów życia społecznego. Są miejscami spotkań, organizacji wydarzeń (np. festyny, bale charytatywne), a także oferują zajęcia pozalekcyjne (sportowe, artystyczne, edukacyjne). Szkoły aktywnie współpracują z GCK, BP, organizacjami pozarządowymi i parafiami (patrz Załącznik 1.2 Kapitał Społeczny, Załącznik 1.4 Kultura).

Komentarz Analityczny: Szkoły pełnią ważną rolę w budowaniu Kapitału Społecznego i integracji lokalnych społeczności, zwłaszcza w mniejszych miejscowościach. Współpraca z innymi instytucjami wzbogaca ofertę dla uczniów i mieszkańców, przyczyniając się do aktywizacji społecznej.

- **Pielęgnowanie Dziedzictwa:** Szkoły starają się włączać historię i tradycje lokalne w program nauczania oraz w działania pozalekcyjne. Przykładem może być Jubileusz 100-lecia SP w Gródku, który był okazją do przypomnienia bogatej historii placówki i jej roli w życiu gminy. [Monografia, WG].

Komentarz Analityczny: Szkoły są kluczowymi instytucjami w procesie przekazywania lokalnej tożsamości i dziedzictwa kulturowego (patrz Załącznik 1.4 Kultura) młodym pokoleniom, co jest szczególnie ważne w kontekście zachowania unikalnego charakteru regionu.

- **Sukcesy Uczniów i Absolwentów:** Uczniowie szkół z Gminy Gródek odnoszą sukcesy w konkursach przedmiotowych, zawodach sportowych i przeglądach artystycznych. Historie absolwentów, dokumentowane m.in. w "Wiadomościach Gródeckich", pokazują ich dalsze ścieżki kariery, często związane z kontynuacją nauki w większych ośrodkach, ale także ich związki z gminą. [WG – relacje, wywiady].

Komentarz Analityczny: Sukcesy uczniów świadczą o potencjale ludzkim rozwijanym w gminnych szkołach. Historie absolwentów dają wgląd w losy młodych ludzi, w tym te związane z migracją (patrz Załącznik 1.1 Ludność, Załącznik 2.1 Gospodarka), ale też pokazują, że Gmina wykształca osoby zdolne do osiągania sukcesów, co jest jej atutem.

1.3.6. Infrastruktura Edukacyjna i Dostępność

- **Infrastruktura Szkół:** Placówki oświatowe w gminie dysponują budynkami szkolnymi i przedszkolnymi, salami lekcyjnymi, pracowniami (w tym wyposażonymi w ramach programu "Laboratoria Przyszłości"), halami lub salami gimnastycznymi, boiskami sportowymi, placami zabaw oraz świetlicami. Stan techniczny tej infrastruktury jest zróżnicowany i wymaga bieżących remontów oraz modernizacji (np. zrealizowany remont

sali gimnastycznej w SP Gródek – Raport 2022). Gmina i szkoły pozyskują środki zewnętrzne na inwestycje w infrastrukturę i wyposażenie. [Raporty o stanie Gminy, WG].

Komentarz Analityczny: Stan infrastruktury edukacyjnej i sportowej bezpośrednio wpływa na warunki nauki, rozwoju fizycznego oraz prowadzenia zajęć pozalekcyjnych. Modernizacje i inwestycje (często realizowane z dofinansowaniem – patrz Załącznik 2.4 Finanse) są kluczowe dla utrzymania odpowiednich standardów i atrakcyjności oferty edukacyjnej.

- **Dostępność:** Położenie szkół w Gródku i Załukach oraz organizacja dowozu dzieci do szkół przez Gminę ma na celu zapewnienie dostępu do edukacji dla uczniów z rozproszonych miejscowości. Jednakże, wykluczenie komunikacyjne w niektórych obszarach gminy (analizowane w Załączniku 3.1 Dostępność komunikacyjna) może nadal utrudniać dostęp do szkół i zajęć pozalekcyjnych, zwłaszcza dla uczniów ze starszych klas lub chcących korzystać z oferty poza obowiązkowymi zajęciami.

1.3.7. Wyzwania, Potrzeby i Potencjał (W Kontekście Relacji z Innymi Obszarami)

- **Wyzwania:**

- * **Demografia:** Spadek liczby dzieci i uczniów (konsekwencja sytuacji opisanej w Załączniku 1.1 Ludność), co wymusza konieczność dostosowania sieci placówek i generuje presję na koszty (patrz Załącznik 2.4 Finanse).

- * **Finansowanie:** Rosnące koszty jednostkowe utrzymania placówek, niewystarczająca subwencja oświatowa w stosunku do realnych potrzeb (patrz Załącznik 2.4 Finanse).

- * **Problemy społeczne:** Uzależnienia i przemoc wśród uczniów, wymagające zintegrowanych działań (powiązanie z Załącznikiem 1.5 Polityka Społeczna, Załącznikiem 3.7 Bezpieczeństwo publiczne).

- * **Wykluczenie cyfrowe:** Ograniczony dostęp części uczniów do stabilnego i szybkiego internetu w domach, co może wpływać na wyrównywanie szans edukacyjnych (patrz Załącznik 3.4 Infrastruktura techniczna).

- * **Infrastruktura:** Konieczność dalszych modernizacji obiektów szkolnych i sportowych oraz dostosowania ich do zmieniających się potrzeb i standardów, w tym w zakresie dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

- * **Utrzymanie ciągłości kulturowej:** Angażowanie młodych pokoleń w pielęgnowanie lokalnych tradycji i działalność lokalnych zespołów artystycznych (powiązanie z Załącznikiem 1.4 Kultura, Załącznikiem 1.2 Kapitał Społeczny).

- **Potrzeby (Identyfikowane w materiałach):**

- * Racjonalizacja i optymalizacja sieci placówek oświatowych oraz kosztów ich funkcjonowania w odpowiedzi na zmiany demograficzne.
- * Ciągłe podnoszenie jakości nauczania i wychowania, rozszerzanie oferty edukacyjnej (np. o zajęcia rozwijające kompetencje kluczowe, cyfrowe, językowe, przedsiębiorczość) i dostosowywanie jej do potrzeb lokalnego i regionalnego rynku pracy.
- * Wzmocnienie działań profilaktycznych w zakresie uzależnień, przemocy i innych problemów społecznych oraz zapewnienie skutecznego wsparcia psychologiczno-pedagogicznego dla uczniów i ich rodzin.
- * Dążenie do niwelowania barier w dostępie do edukacji, w tym poprzez poprawę dostępu do szybkiego internetu w domach i szkołach.
- * Modernizacja i doposażenie infrastruktury szkolnej i sportowej, aby zapewnić bezpieczne i stymulujące warunki do nauki i rozwoju.
- * Większe angażowanie społeczności lokalnej, w tym rodziców i organizacji pozarządowych, w życie szkół.
- * Rozwijanie programów i inicjatyw pielęgnujących dziedzictwo edukacyjne gminy (np. historia szkół, losy absolwentów, rola nauczycieli).

- Potencjał:

- * Bogata historia i dziedzictwo edukacyjne Gminy, stanowiące podstawę dla budowania tożsamości i dumy lokalnej.
- * Rola szkół jako aktywnych centrów życia społecznego i kulturalnego, integrujących lokalne społeczności.
- * Zaangażowanie i aktywność uczniów oraz kadry nauczycielskiej, widoczne w osiągniętych sukcesach w nauce, sporcie i sztuce.
- * Rozwinięta współpraca szkół z innymi instytucjami gminnymi (GCK, BP, GOPS) oraz organizacjami pozarządowymi, wzbogacająca ofertę i działania.
- * Funkcjonowanie SP w Załukach jako przykład udanej oddolnej inicjatywy społecznej na rzecz utrzymania edukacji w małej miejscowości.
- * Doświadczenie w pozyskiwaniu środków zewnętrznych na realizację projektów edukacyjnych i inwestycji w infrastrukturę.

1.3.8. Wnioski dla Strategii Rozwoju Gminy Gródek 2026-2035 (Wsad do Dalszych Prac) – Podkreślenie Relacji

- Spadek liczby dzieci i uczniów będzie kluczowym wyzwaniem dla systemu edukacji w Gminie Gródek, wymagającym działań dostosowawczych, w tym potencjalnej

reorganizacji sieci placówek oraz optymalizacji kosztów ich funkcjonowania, przy jednoczesnym dążeniu do utrzymania wysokiej jakości kształcenia

- Starzenie się społeczeństwa i wyzwania rynku pracy (analizowane w Załączniku 1.1 i 2.1) podkreślają potrzebę wzmocnienia roli edukacji w rozwoju kompetencji kluczowych, umiejętności przydatnych na lokalnym i regionalnym rynku pracy oraz promowaniu przedsiębiorczości wśród młodzieży. Konieczna jest także analiza ścieżek edukacyjnych i zawodowych absolwentów szkół gminnych.
- Analiza wyników egzaminów zewnętrznych (np. egzaminu ósmoklasisty) i ewentualnych rankingów SP w Gródku wskazuje na potrzebę ciągłych działań na rzecz podnoszenia jakości nauczania, co przełoży się na lepsze przygotowanie uczniów do dalszych etapów edukacji i wyzwań życiowych.
- Dostępność i stan infrastruktury edukacyjnej oraz sportowej i rekreacyjnej przy szkołach wymaga systematycznej oceny i potencjalnych inwestycji w celu zapewnienia odpowiednich, nowoczesnych i bezpiecznych warunków nauki, wychowania i rozwoju zainteresowań uczniów.
- Występowanie problemów uzależnień i przemocy wśród uczniów stanowi istotne wyzwanie dla całego systemu wychowawczego i społecznego gminy, wymagające wzmocnienia zintegrowanych działań profilaktycznych i interwencyjnych w środowisku szkolnym i pozaszkolnym, z zaangażowaniem wszystkich relewantnych podmiotów.

1.4: Analiza Sfery Kultury i Aktywności Kulturalnej w Gminie

Gródek

1.4.1. Wprowadzenie

Niniejszy załącznik przedstawia szczegółową analizę obszaru kultury i aktywności kulturalnej w Gminie Gródek. Opracowanie stanowi rozszerzenie sekcji 1.4. Diagnozy Społecznej w ramach Strategii Rozwoju Gminy Gródek na lata 2026-2035. Analiza danych liczbowych i jakościowych pozwala na głębsze zrozumienie kluczowych trendów, atutów i wyzwań w tym obszarze, jego skutków przestrzennych i środowiskowych, a także wzajemnych relacji z Ludnością (Załącznik 1.1), Kapitałem Społecznym (Załącznik 1.2), Edukacją (Załącznik 1.3), Polityką Społeczną (Załącznik 1.5), Gospodarką i Rynkiem Pracy (Załącznik 2.1), Rolnictwem i Leśnictwem (Załącznik 2.2), Turystyką (Załącznik 2.3), Finansami (Załącznik 2.4) oraz Przestrzenią i Środowiskiem (Załączniki do Części III).

1.4.2. Źródła Danych

Analiza opiera się na następujących źródłach:

- Raporty o stanie Gminy Gródek za lata 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023
- Numery "Wiadomości Gródeckich – Haradockija Nawiny" z okresu Grudzień 2018/Styczeń 2020 – Maj 2025

- Monografia
- Dane GUS (BDL, statystyki z REGON dotyczące organizacji kulturalnych, budżety JST - wydatki na kulturę)

1.4.3. Infrastruktura instytucji kultury

Podstawę formalnej działalności kulturalnej w gminie tworzą instytucje samorządowe: Gminne Centrum Kultury (GCK) w Gródku oraz Biblioteka Publiczna (BP) w Gródku.

1.4.3.1. Biblioteka Publiczna

Biblioteka Publiczna w Gminie Gródek (wraz z filią) zapewnia dostęp do literatury i informacji, prowadzi działalność promującą czytelnictwo. Biblioteka posiada szeroką ofertę do wypożyczenia i skorzystania na miejscu: książki, książki z DUŻYM drukiem, audiobooki, płyty z muzyką, filmy, gry planszowe, stolik interaktywny, konsola PlayStadion 5, Roboty Photon. Godziny pracy Biblioteki są dostosowane do potrzeb czytelników – czynna 6 dni w tygodniu. Działania Biblioteki kierowane są do wszystkich grup wiekowych: spotkania autorskie, warsztaty, wystawy, Dyskusyjny Klub Książki dla dorosłych, zajęcia/lekcje dla przedszkola i szkoły, Koło Literackie i Miłośnika Książki.

Liczba placówek bibliotecznych (biblioteki i filii) wynosiła 1 w latach 1995-2011, a od 2012 roku są to 2 placówki [źródło: GUS]. Liczba punktów bibliotecznych ogółem spadła z 2 w latach 1995-1997 do 1 w latach 1998-2011, a od 2012 roku wyniosła 0 [źródło: GUS].

Księgozbiór Biblioteki Publicznej i Filii Biblioteki w Załukach wykazuje trend wzrostowy w długim okresie, zwiększając się z 19498 woluminów w 1995 roku do 23551 w 2024 roku [źródło: GUS]. Wskaźnik liczby woluminów na 1000 ludności również rośnie, osiągając 4849,9 w 2024 roku [źródło: GUS]. Udział nowości w zbiorach w latach 2021-2024 wahał się między 2,5% a 4,2% [źródło: GUS].

Tabela 1.4.3.1.1. [21] Księgozbiór Biblioteki Publicznej i Filii Biblioteki w Załukach w Gminie Gródek (dane GUS, wybrane lata)

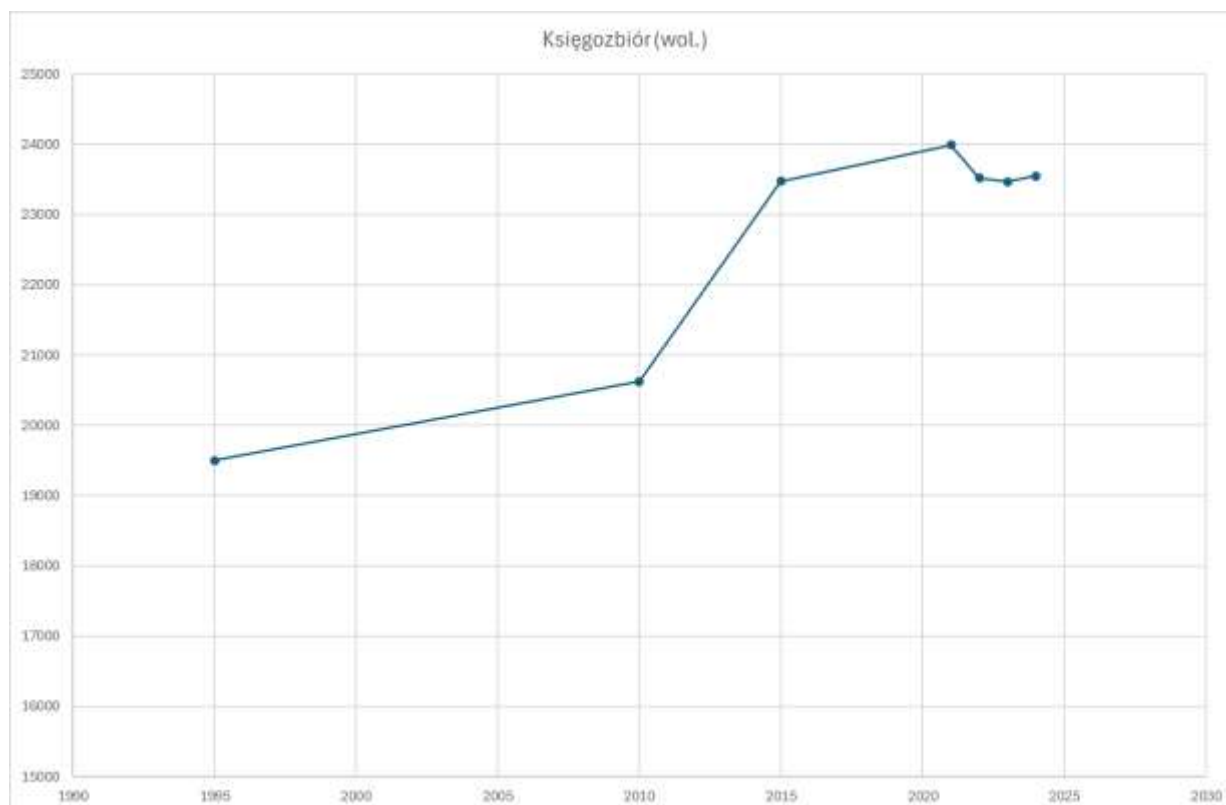
Rok	Księgozbiór (wol.)	Księgozbiór na 1000 ludności (wol.)	Udział nowości w zbiorach (%)
1995	19498	-	-
2010	20622	3607,8	-
2015	23476	4341,0	-
2021	23991	4666,6	2,8
2022	23521	4711,7	4,2

2023	23467	4705,6	3,3
2024	23551	4849,9	2,5

Liczba czytelników Biblioteki Publicznej i Filii Biblioteki w Zatulach wykazuje długoterminowy trend spadkowy, zmniejszając się z 1017 osób w 1995 roku do 495 w 2024 roku [źródło: GUS]. Wskaźnik liczby czytelników na 1000 ludności również spadł ze 161 w 2002 roku do 101 w 2024 roku [źródło: GUS]. Liczba wypożyczeń księgozbioru na zewnątrz również systematycznie spadała, z 34559 woluminów w 1995 roku do 9360 w 2024 roku [źródło: GUS]. Wskaźnik wypożyczeń na 1 czytelnika wahał się w ostatnich latach, wynosząc 18,9 woluminu w 2024 roku [źródło: GUS].

Liczba czytelników Biblioteki Publicznej i Filii Biblioteki w Zatulach wykazuje długoterminowy trend spadkowy, zmniejszając się z 1017 osób w 1995 roku do 495 w 2024 roku [źródło: GUS]. Wskaźnik liczby czytelników na 1000 ludności również spadł ze 161 w 2002 roku do 101 w 2024 roku [źródło: GUS]. Liczba wypożyczeń księgozbioru na zewnątrz również systematycznie spadała, z 34559 woluminów w 1995 roku do 9360 w 2024 roku [źródło: GUS]. Wskaźnik wypożyczeń na 1 czytelnika wahał się w ostatnich latach, wynosząc 18,9 woluminu w 2024 roku [źródło: GUS].

Wykres 1.4.3.1.1 [1] w Załączniku 1.4: Trend księgozbioru Biblioteki Publicznej i Filii Biblioteki w Zatulach (wol.) (dane GUS, 1995-2024).

Spadający trend w liczbie czytelników i wypożyczeń może być powiązany z ogólnymi zmianami demograficznymi (większość czytelników to osoby starsze) [Sekcja 1.1 Diagnozy] oraz zmianami w sposobach korzystania z informacji i dostępu do kultury. Spadki w ilości woluminów są spowodowane tym, iż duże ilości księgozbioru są ubytkowane ze względu na ich zły stan/uszkodzenia, które uniemożliwiają dalsze użytkowanie.

Tabela 1.4.3.1.2. [22] Czytelnicy i wypożyczenia w Bibliotece Publicznej i Filii Biblioteki w Załukach (dane GUS, wybrane lata)

Rok	Czytelnicy (osoba)	Czytelnicy na 1000 ludności (osoba)	Wypożyczenia księgozbioru (wol.)	Wypożyczenia na 1 czytelnika (wol.)
1995	1017	-	34559	-
2010	463	81	10128	21,9
2015	609	112	12916	21,2
2021	432	84	7942	18,4
2022	369	74	5070	13,7
2023	444	89	8584	19,3
2024	495	101	9360	18,9

Liczba pracowników bibliotek (działalności podstawowej) wahała się w latach 1995-2024 między 2 a 5 osób [źródło: GUS]. Liczba pracowników na 10 000 ludności wynosiła 6 w 2024 roku [źródło: GUS].

W zakresie komputeryzacji, liczba komputerów w bibliotekach wzrosła w latach 2011-2024, podobnie jak liczba komputerów dostępnych dla czytelników i podłączonych do Internetu. Od 2021 roku 2 obiekty oferowały Internet bezprzewodowy, a od 2023 roku również dostęp do Internetu szerokopasmowego [źródło: GUS]. Od 2022 roku 1 obiekt oferuje katalog on-line [źródło: GUS]. Rozwój infrastruktury internetowej w Gminie [Sekcja 3.4 Diagnozy] jest kluczowy dla rozwoju usług cyfrowych w bibliotekach i dostępu do informacji.

Infrastruktura budynku GCK (brak windy) uniemożliwia osobom starszym i z niepełnosprawnościami dostania się na piętro, gdzie znajduje się Biblioteka

1.4.3.2. Gminne Centrum Kultury (GCK)

Gminne Centrum Kultury (GCK) w Gródku pełni rolę głównego animatora życia kulturalnego w gminie. Zgodnie z rejestrem instytucji kultury Gródecki Ośrodek Kultury w Gródku funkcjonował od 1992 r., później w 2003 r. jako Gminny Ośrodek Kultury w Gródku, natomiast od 1 kwietnia 2007 r. do dnia dzisiejszego jako Gminne Centrum Kultury w Gródku [informacja z GCK]. Instytucja ta użytkuje lokal w budynku współużytkowanym z innymi instytucjami/firmami od 2019 roku i posiada salę widowiskową z 176 standardowymi miejscami [źródło: GUS]. Obiekt ten jest przystosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych, w tym poruszających się na wózkach inwalidzkich (wejście i udogodnienia wewnątrz) [źródło: GUS].

Liczba pracowników w GCK wynosi 7 osób [informacja podana przez GCK].

GCK organizuje różnorodne wydarzenia (imprezy) i prowadzi zajęcia w formie grup artystycznych oraz kół/klubów/sekcji. Liczba imprez organizowanych przez GCK (ogółem) wykazywała wzrost z 12 w 2012 roku do 83 w 2025 roku [źródło: GUS]. Liczba uczestników tych imprez wahała się, osiągając 11180 osób w 2025 roku [źródło: GUS]. Liczba uczestników na 1000 ludności również wykazywała wahania, wynosząc 2292,4 w 2025 roku [źródło: GUS].

Tabela 1.4.3.2.1. [23] Działalność GCK (dane GUS, wybrane lata)

Rok	Imprezy (szt.)	Uczestni- cy imprez (osoba)	Uczestni- cy imprez na 1000 ludności (osoba)	Grupy artystycz- ne (szt.)	Członkowie grup artystycz- nych (osoba)	Koła/ kluby/ sekcje (szt.)	Człon- kowie kół/ klubów/ sekcji (osoba)
2012	12	15440	2712,1	8	144	1	10
2015	43	8720	1600,0	7	64	5	75
2020	52	12480	2356,9	7	60	10	190
2021	53	13300	2533,8	9	80	10	146
2022	71	14410	2791,0	12	111	9	100
2023	53	2420	483,0	10	80	7	85
2024	74	8350	1678,4	9	70	9	155

Liczba grup artystycznych wahała się między 6 a 12 w latach 2012-2025 [źródło: GUS], a liczba ich członków między 52 a 144 [źródło: GUS]. Członkowie grup artystycznych, w tym dzieci i młodzież szkolna, wykazywali wahania liczebności (np. 20 osób w 2018, 41 w 2023) [źródło: GUS]. Angażowanie dzieci i młodzieży w grupy artystyczne jest powiązane z działalnością szkół [Sekcja 1.3 Diagnozy] i może być elementem działań profilaktycznych [Sekcja 1.5 Diagnozy].

Liczba kół/klubów/sekcji wahała się między 0 a 11 w latach 2012-2025 [źródło: GUS], a liczba ich członków między 0 a 200 [źródło: GUS]. Członkowie kół/klubów/sekcji, w tym dzieci i młodzież szkolna, wykazywali wahania liczebności (np. 106 osób w 2021, 85 w 2023) [źródło: GUS].

GCK zrealizowało projekt "GDYBALNIA- utworzenie trzeciego miejsca dla młodzieży". Na placu za GCK prowadzone są różnorodne działania skierowane do młodzieży.

Diagnoza wskazuje jednak na pewne wyzwania infrastrukturalne. Instytucja nie dysponuje sceną mobilną, co może ograniczać organizację wydarzeń plenerowych [źródło: Diagnoza 2022]. Stan infrastruktury kulturalnej jest elementem szerszej analizy infrastruktury publicznej i planowania przestrzennego [Sekcje 3.4, 3.5 Diagnozy]. Modernizacja infrastruktury kulturalnej jest jednym z regionalnych kierunków interwencji SRWP (Cel operacyjny 2.3.).

1.4.3.3. Infrastruktura w terenie

Istotnym wyzwaniem, podniesionym w diagnozę, jest brak dedykowanej, całorocznej infrastruktury kulturalnej (np. świetlic wiejskich) w niektórych miejscowościach gminy (np. w Zubrach, Królowym Moście) [źródło: Diagnoza 2022]. Ogranicza to możliwości organizacji działań i integracji społecznej poza centrum gminy, szczególnie w okresie jesienno-zimowym. Ten brak infrastruktury w rozproszonej zabudowie wiejskiej jest powiązany z ogólnymi wyzwaniami infrastrukturalnymi [Sekcja 3.4 Diagnozy] i wynika ze zróżnicowania przestrzennego Gminy [Sekcja 3.5 Diagnozy].

1.4.4. Działalność kulturalna i uczestnictwo

Życie kulturalne gminy manifestuje się poprzez cykliczne wydarzenia oraz bieżącą działalność instytucji i organizacji. Do kluczowych imprez należą **"Jarmark na Górze Zamkowej"** i **"Siabrouska Biasieda"** [źródło: informacja GCK]. Przez wiele lat gmina była znana z Festiwalu Muzyki Młodej Białorusi "Basowiszcza" w Boryku organizowanego przez Fundację TUTAKA. Obecnie Fundacja organizuje w Boryku Festiwal Przebudzonych.

Ocena poziomu uczestnictwa mieszkańców w kulturze jest złożona. Dane z 2019 r. (przed pandemią) wskazywały na stosunkowo wysoki poziom finansowania kultury i znaczącą liczbę uczestników wydarzeń organizowanych przez GCK w porównaniu do podobnych gmin [źródło: Diagnoza 2022]. Frekwencja na imprezach plenerowych, takich jak Siabrouska Biasieda i Jarmark na Górze Zamkowej, jest zazwyczaj wysoka, co świadczy

o zapotrzebowaniu na tego typu wydarzenia integrujące społeczność [Seksja 1.2 Diagnozy]. Liczba uczestników masowych imprez artystyczno-rozrywkowych na 1000 ludności wahała się w latach 2021-2023 między 932 a 1128 osób [źródło: GUS]. Jednakże, diagnoza z 2022 r. wskazuje, że aktywne uczestnictwo może dotyczyć głównie określonego segmentu mieszkańców (często kobiety w średnim wieku, o wyższym kapitale kulturowym), a wyzwaniem pozostaje zaangażowanie innych grup, zwłaszcza młodzieży [źródło: Diagnoza 2022]. Jest to powiązane z ogólnymi trendami demograficznymi i społecznymi [Seksje 1.1, 1.5 Diagnozy].

Trudności w uczestnictwie zgłaszają również mieszkańcy wsi oddalonych od Gródka, wskazując na bariery transportowe i ograniczoną ofertę „na miejscu” [źródło: Diagnoza 2022]. Problem ten jest bezpośrednio powiązany z dostępnością komunikacyjną i wykluczeniem transportowym [Seksja 3.1 Diagnozy].

Aktywność kulturalna jest również widoczna poprzez działalność lokalnych zespołów (np. folklorystycznych, muzycznych), grup artystycznych i twórców indywidualnych [źródło: Monografia, dane gminne].

Tabela 1.4.4.1. [24] Rodzaje wydarzeń kulturalnych i ich główni organizatorzy w Gminie Gródek (na podstawie analizy "Wiadomości Gródeckich" i Raportów o stanie Gminy)

Typ wydarzenia	Główni organizatorzy / Współorganizatorzy (przykłady)
Festiwale (muzyczne, folklorystyczne, kulturowe)	GCK (Siabrouskaja Biasieda), TUTAKA (Bardauskaja Wosień), Gmina
Koncerty (muzyki rozrywkowej, ludowej, poważnej)	GCK, Gmina, Parafie, lokalne zespoły, szkoły
Wystawy (artystyczne, fotograficzne, historyczne)	GCK, BP, szkoły, lokalni artyści, TPZG
Spektakle teatralne, przeglądy teatralne	GCK (grupy teatralne), BP (Wieczór Walentynkowy, Wieczór Kolęd), szkoły, zaproszone teatry, NGO (np. fundacja Teatr Latarnia - projekt "Lato w Teatrze")
Bale, zabawy, wieczorki taneczne	GCK, OSP, KGW, NGO (np. Stowarzyszenie Aktywny Senior), szkoły, prywatne podmioty
Spotkania autorskie, historyczne, tematyczne	GP, GCK, szkoły, TPZG, NGO

Konkursy (recytatorskie, plastyczne, muzyczne, wiedzy)	GCK, BP, szkoły, NGO
Święta lokalne, dożynki, festyny sołeckie/parafialne	Sołectwa, KGW, OSP, GCK, Parafie, Gmina
Jubileusze (zespołów, organizacji, instytucji)	GCK, NGO (przy wsparciu GCK/Gminy), szkoły
Warsztaty (rękodzieła, artystyczne, edukacyjne)	GCK, BP, KGW, szkoły, lokalni twórcy
Wydarzenia sportowo-rekreacyjne z elementami kultury	Kluby sportowe, OSP, GCK, szkoły (analizowane też w Załączniku 2.3)

Komentarz Analityczny: Powyższa tabela ilustruje bogactwo i różnorodność oferty kulturalnej w Gminie Gródek, a także szerokie zaangażowanie różnych podmiotów w jej tworzenie. Kluczowa jest rola GCK jako głównego animatora i koordynatora wielu z tych działań.

1.4.5. Lokalny miesięcznik "Wiadomości Gródeckie – Haradockija Nawiny" (WG-HN)

Ważną rolę w życiu kulturalnym i informacyjnym gminy odgrywa lokalny miesięcznik WG-HN. Ankieta przeprowadzona w 2023 r. wykazała, że jest on postrzegany przez zdecydowaną większość respondentów jako potrzebny [źródło: ankieta WG-HN]. Czytany jest regularnie lub prawie regularnie przez ok. 60% ankietowanych [źródło: ankieta WG-HN]. Największym zainteresowaniem cieszą się informacje o bieżących wydarzeniach (62,1%) oraz wywiady z mieszkańcami gminy (60,1%), a także sprawy samorządowe i fotorelacje [źródło: ankieta WG-HN]. Co istotne, ponad 40% respondentów ankiety czyta gazetę nie kupując jej (np. u rodziny, w pracy, online), a 32% wyraziło zainteresowanie prenumeratą elektroniczną, co wskazuje na potrzebę rozwoju cyfrowych form dystrybucji [źródło: ankieta WG-HN]. Czytelnicy zgłaszają również sugestie dotyczące potrzeby większego obiektywizmu w relacjonowaniu spraw gminy, modernizacji szaty graficznej oraz wprowadzenia treści skierowanych do młodzieży [źródło: ankieta WG-HN].

1.4.6. Niematerialne Dziedzictwo kulturowe

Niniejszy rozdział poświęcony jest wyłącznie niematerialnym aspektom dziedzictwa kulturowego Gminy Gródek (kwestie dziedzictwa materialnego zostały szczegółowo omówione w Rozdziale 3.6 oraz jego załączniku), które stanowią o jej unikalnej tożsamości. Kluczowym elementem jest żywa kultura białoruska. Znaczny odsetek

mieszkańców deklaruje narodowość białoruską i posługuje się na co dzień językiem białoruskim lub charakterystyczną lokalną gwarą. Dziedzictwo to obejmuje bogate tradycje, obrzędy (np. związane z kalendarzem rocznym), muzykę, śpiew i unikalne rękodzieło.

Działają tu zespoły folklorystyczne kultywujące te tradycje, a gmina przez lata była znana z organizowanego przez Fundację TUTAKA Festiwalu Muzyki Młodej Białorusi "Basowiszcz", którego dziedzictwo pozostaje ważnym elementem tożsamości lokalnej. Obecnie Fundacja organizuje Festiwal Przebudzonych TUTAKA, którym organizatorzy piszą tak na stronie internetowej: „Miejsce to samo - polana Boryk, gdzie niegdyś grzmiąca słynna "Basovišča". Sens zupełnie nowy. Festiwal Tutaka jest platformą dla szerokiej gamy form twórczego dialogu: od koncertów, wystaw, pokazów filmowych po spotkania twórcze, wydarzenia i dyskusje publiczne, które razem tworzą unikalny obraz współczesnej niezależnej kultury białoruskiej i społeczeństwa obywatelskiego.”

Diagnoza podkreśla wagę tego niematerialnego kapitału, ale wskazuje też na istnienie różnych opinii co do sposobu jego eksponowania. Ważne jest zachowanie, dokumentowanie i promowanie tego unikalnego dziedzictwa w sposób integrujący społeczność, z uwzględnieniem konieczności przekazu międzypokoleniowego.

Kluczowym elementem jest żywa kultura białoruska. Znaczny odsetek mieszkańców deklaruje narodowość białoruską i posługuje się na co dzień językiem białoruskim lub charakterystyczną lokalną gwarą. Dziedzictwo to obejmuje bogate tradycje, obrzędy (np. związane z kalendarzem rocznym), muzykę, śpiew, rękodzieło. Działają zespoły folklorystyczne kultywujące te tradycje [źródło: Monografia, dane gminne]. Diagnoza podkreśla wagę tego dziedzictwa dla tożsamości lokalnej, ale ankieta WG-HN ujawnia również istnienie różnych opinii wśród mieszkańców co do sposobu jego eksponowania i użycia języka białoruskiego w przestrzeni publicznej [źródło: Diagnoza 2022, ankieta WG-HN]. Ważne jest zachowanie, dokumentowanie i promowanie tego unikalnego dziedzictwa w sposób integrujący społeczność.

1.4.7. Wsparcie dla kultury i współpraca

Działalność kulturalna w gminie jest wspierana przez różne podmioty. Gmina wspiera finansowo instytucje kultury (GCK, BP), organizuje imprezy, dotuje ochronę zabytków. Wydatki na kulturę stanowią element szerszej analizy finansów samorządowych [Sekcja 2.4 Diagnozy].

Aktywność organizacji pozarządowych (NGO) w obszarze kultury jest widoczna i Gmina współpracuje z nimi, zlecając im realizację zadań publicznych w trybach ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (szczegóły w sekcji 1.2 Diagnozy). Wspieranie rozwoju oferty kulturalnej jest jednym z regionalnych kierunków interwencji SRWP (Cel operacyjny 2.2. Aktywni mieszkańcy). Zadania w obszarze kultury i dziedzictwa

narodowego są jednymi z priorytetowych zadań publicznych zlecanych przez Gminę Organizacjom [Sekcja 1.2 Diagnozy, Program NGO 2025, § 8].

Gmina i organizacje pozyskują również środki na działalność kulturalną z programów ministerialnych, funduszy unijnych czy od sponsorów [źródło: Diagnoza 2022]. Zdolność Gminy do pozyskiwania środków zewnętrznych jest kluczowa dla realizacji inwestycji i projektów w różnych obszarach, w tym kultury, co jest szczegółowo omówione w Sekcja 2.4 Diagnozy.

Istotnym wnioskiem z diagnozy jest stwierdzenie niewykorzystanego potencjału współpracy pomiędzy różnymi podmiotami (instytucjami kultury, NGO, szkołami, samorządem, mieszkańcami) [źródło: Diagnoza 2022]. Brakuje efektywnych mechanizmów komunikacji i koordynacji działań, co może prowadzić do rozproszenia wysiłków. Potrzebne jest stworzenie platformy lub forum współpracy na rzecz rozwoju kultury w gminie [źródło: Diagnoza 2022]. Mieszkańcy, szczególnie z terenów wiejskich, sygnalizują potrzebę usprawnienia komunikacji z samorządem w zakresie wspierania inicjatyw oddolnych [źródło: Diagnoza 2022]. Ten aspekt jest ściśle powiązany z budowaniem kapitału społecznego i partycypacji obywatelskiej [Sekcja 1.2 Diagnozy] oraz wykluczeniem komunikacyjnym w rozproszonych obszarach Gminy [Sekcja 3.1 Diagnozy].

1.4.8. Podsumowanie – potencjały i wyzwania w obszarze kultury

Potencjały:

- Silna, wielokulturowa tożsamość z unikalnym dziedzictwem białoruskim.
- Funkcjonujące instytucje kultury (GCK, BP) z zaangażowaną kadrą.
- Wysoka frekwencja na wybranych, masowych wydarzeniach.
- Aktywność organizacji pozarządowych i grup nieformalnych.
- Żywe dziedzictwo niematerialne.
- Wysoko oceniany przez czytelników lokalny miesięcznik (WG-HN).
- Atrakcyjne walory przyrodnicze gminy, stwarzające możliwości dla działań kulturalno-rekreacyjnych.

Wyzwania:

- Spadająca liczba czytelników i wypożyczeń w bibliotekach.
- Zapewnienie równego dostępu do kultury mieszkańcom wsi (infrastruktura, transport, oferta lokalna).
- Zaangażowanie młodzieży i dostosowanie oferty do jej potrzeb (przestrzeń, typ działań).

- Ograniczenia infrastrukturalne (budynek GCK, brak świetlic wiejskich) i potrzeby modernizacyjne (np. scena mobilna).
- Niski poziom współpracy i koordynacji działań między podmiotami kultury.
- Niska rozpoznawalność działań NGO i inicjatyw oddolnych wśród mieszkańców.
- Potrzeba modernizacji i dywersyfikacji kanałów komunikacji (np. e-prenumerata WG-HN, lepsze wykorzystanie potencjału mediów społecznościowych do dialogu).
- Stała potrzeba dokumentacji, ochrony i mądrego promowania dziedzictwa (materialnego i niematerialnego) w sposób włączający różne grupy mieszkańców.
- Wykorzystanie potencjału kulturowego w sposób zrównoważony dla rozwoju turystyki i budowania marki gminy.

1.4.9. Kluczowe Wnioski Diagnostyczne

Bogactwo wielokulturowego dziedzictwa Gminy Gródek stanowi unikalny potencjał, który należy aktywnie chronić, dokumentować i promować w sposób integrujący społeczność i wspierający rozwój turystyki, z uwzględnieniem konieczności przekazu międzypokoleniowego, zwłaszcza w kontekście zachowania gwary i tradycyjnych umiejętności.

Gminne instytucje kultury (GCK, BP) odgrywają kluczową rolę w animacji życia kulturalnego, jednak wymagają wsparcia w zakresie modernizacji infrastruktury i dostosowania oferty do zróżnicowanych potrzeb mieszkańców, szczególnie młodzieży, seniorów oraz osób mieszkających poza centrum gminy (w "Obszarach Krytycznych" i "Stabilnym Trzonie"), m.in. poprzez rozwój oferty mobilnej i cyfrowej oraz wsparcie dla działalności w świetlicach wiejskich.

Spadające wskaźniki czytelnictwa i wypożyczeń w bibliotekach wymagają działań na rzecz promocji czytelnictwa oraz modernizacji oferty BP, w tym rozwoju usług cyfrowych, dostosowania godzin otwarcia i działań skierowanych do różnych grup wiekowych. Ponadto infrastruktura budynku GCK (brak windy), gdzie znajduje się BP, powinna być dostosowana do potrzeb osób starszym i z niepełnosprawnościami.

Wzmocnienie współpracy i koordynacji działań między samorządem, instytucjami kultury, organizacjami pozarządowymi i grupami nieformalnymi jest kluczowe dla efektywnego wykorzystania potencjału kapitału społecznego w sferze kultury, w tym poprzez tworzenie wspólnych projektów i programów odpowiadających na zróżnicowane potrzeby mieszkańców gminy ("Trzy Prędkości").

Lokalny miesięcznik "Wiadomości Gródeckie – Haradockija Nawiny" stanowi ważne źródło informacji i element życia społecznego, a jego rozwój, w tym w obszarze cyfrowym,

dbałość o obiektywizm i szerokie spektrum prezentowanych treści, jest istotny dla wzmacniania lokalnej wspólnoty informacyjnej i promocji kultury.

Zapewnienie równego dostępu do kultury i możliwości uczestnictwa w życiu kulturalnym dla wszystkich mieszkańców, niezależnie od wieku, miejsca zamieszkania i statusu społeczno-ekonomicznego, jest ważnym celem polityki społecznej i kulturalnej gminy.

1.5: Analiza Sytuacji Polityki Społecznej i Ochrony Zdrowia w Gminie Gródek

1.5.1. Wprowadzenie

Niniejszy załącznik przedstawia szczegółową analizę systemu polityki społecznej i ochrony zdrowia w Gminie Gródek. Opracowanie stanowi rozszerzenie sekcji 1.5. Diagnozy Społecznej w ramach Strategii Rozwoju Gminy Gródek na lata 2026-2035. Analiza danych liczbowych i jakościowych pozwala na głębsze zrozumienie kluczowych trendów, atutów i wyzwań w tym obszarze.

1.5.2. Źródła Danych

- Analiza opiera się na następujących źródłach:
- Raporty o stanie Gminy Gródek za lata 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024
- Sprawozdanie z działalności Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Gródku za 2024 rok
- Ocena zasobów pomocy społecznej za 2024 rok dla gminy Gródek
- Sprawozdanie z realizacji zadań z zakresu wspierania rodziny w gminie Gródek za 2024 rok
- Sprawozdanie z realizacji Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie (2024)
- Realizacja Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii (2024)
- Wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Gródek na lata 2025-2029
- Dane GUS (BDL, statystyki z REGON, rynek pracy, budżety JST)

1.5.3. Struktura i Skala Pomocy Społecznej

Rola GOPS: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Gródku jest głównym realizatorem zadań z zakresu pomocy społecznej na terenie gminy, działając na podstawie ustawy o pomocy społecznej oraz innych właściwych przepisów. Działalność GOPS finansowana

jest z budżetu gminy oraz ze środków celowych budżetu państwa (dotacje).
[Sprawozdanie GOPS 2024, Raporty o stanie Gminy Gródek].

Liczba Beneficjentów i Zasięg:

Tabela 1.5.3.1. [25] Gospodarstwa domowe i osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej w Gminie Gródek (dane GUS BDL)

Rok	Gospodarstwa domowe (szt.)	Osoby w tych gospodarstwach (szt.)	Zasięg korzystania (% ludności ogółem)
2015	304	814	14,3
2016	354	836	14,6
2017	316	788	13,8
2018	316	777	13,8
2019	342	822	14,8
2020	344	817	14,8
2021	342	802	14,7 [a]
2022	293	678	12,7 [a]
2023	202	465	9,3
2024	201	380	7,8

Źródło: GUS BDL, dane dla 2024 r. na podstawie opieka_społeczna_2024

[a] Zasięg korzystania dla lat 2021-2022 obliczony na podstawie liczby ludności skorygowanej po NSP 2021, co może wpływać na porównywalność z latami wcześniejszymi.

Komentarz Analityczny: Obserwuje się spadek liczby gospodarstw domowych i osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ostatnich latach (szczególnie od 2022 r.), co przekłada się na zmniejszenie zasięgu korzystania. Może to wynikać z poprawy sytuacji materialnej części mieszkańców, zmian w kryteriach przyznawania pomocy, ale także z procesów demograficznych (spadek ogólnej liczby ludności). Mimo spadku, skala problemów społecznych wymagających interwencji pomocy społecznej pozostaje znacząca.

Liczba świadczeniobiorców (osób, którym przyznano świadczenie): W 2024 roku świadczenia z pomocy społecznej przyznano 265 osobom (co stanowiło około 69,7%

ogółu osób w gospodarstwach domowych objętych pomocą). [Sprawozdanie GOPS 2024, s. 9].

Tabela 1.5.3.2. [26] Liczba świadczeniobiorców (osób, którym przyznano świadczenie) w Gminie Gródek na tle powiatu i województwa (na 10 tys. ludności)

Rok	Gmina Gródek	Powiat Białostocki (średnia)	Województwo Podlaskie (średnia)	Źródło danych dla Gminy
2018	392	424	438	OZPS Gródek
2019	388	386	410	OZPS Gródek
2020	346	338	375	OZPS Gródek
2021	320	308	325	OZPS Gródek
2022	284	291	315	OZPS Gródek
2023	300	286	314	OZPS Gródek
2024	265	243	291	OZPS Gródek

Komentarz Analityczny: Liczba świadczeniobiorców w Gminie Gródek w ostatnich latach systematycznie maleje, co jest trendem zbieżnym z obserwowanym w powiecie i województwie. W 2024 roku wskaźnik dla gminy był wyższy niż średnia powiatowa, ale niższy niż wojewódzka.

Struktura wieku osób korzystających z pomocy społecznej (2024 r.):

- 0-17 lat: 70 osób
- Wiek produkcyjny (18-59 K / 18-64 M): 160 osób (najliczniejsza grupa)
- Wiek poprodukcyjny: 46 osób

Liczba długotrwale korzystających z pomocy społecznej (powyżej 36 miesięcy): W 2024 r. – 216 osób. [Sprawozdanie GOPS 2024, s. 8]. Stanowi to znaczący odsetek (56,8%) ogółu osób korzystających.

Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej: W 2024 r. – 209 rodzin. [Sprawozdanie GOPS 2024, s. 7].

Wskaźnik deprivacji lokalnej (udział osób korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności): W 2024 r. – 5,49%. [Sprawozdanie GOPS 2024, s. 11].

Główne Przyczyny Korzystania z Pomocy Społecznej:

Tabela 1.5.3.3. [27] Główne przyczyny przyznania pomocy społecznej w Gminie Gródek (liczba rodzin/osób objętych pomocą z danej przyczyny) w 2023 i 2024 roku

Przyczyna	2023 (Rodziny/Osoby) [a]	2024 (Rodziny/Osoby) [a]
Ubóstwo	151 / 285	142 / 263
Bezrobocie	105 / 221	96 / 190
Długotrwała lub ciężka choroba	93 / 148	80 / 113
Niepełnosprawność	69 / (b.d. dla osób)	69 / 105
Bezradność opiekuńczo-wychowawcza	32 / (b.d. dla osób)	32 / 66
Alkoholizm	10 / 21	10 / 17
Przemoc w rodzinie	0 / 0	0 / 0 [b]
Trudności przystosowawcze	5 / 7	5 / 7
Zdarzenie losowe	2 / 9	2 / 9
Bezdomność	1 / 1	1 / 1
Potrzeba ochrony macierzyństwa	17 / 82	17 / 82

Źródło: opieka_społeczna_2024.txt, s. 14-15.

[a] Jedna rodzina/osoba może korzystać z pomocy z kilku powodów.

[b] Należy zwrócić uwagę, że brak wskazania przemocy jako przyczyny przyznania pomocy

nie oznacza braku zjawiska, które jest monitorowane m.in. przez procedurę "Niebieskiej Karty" (omówioną dalej).

Komentarz Analityczny: Najczęstszymi przyczynami korzystania z pomocy społecznej w Gminie Gródek są ubóstwo, bezrobocie oraz długotrwała lub ciężka choroba i niepełnosprawność. Wskazuje to na złożone problemy ekonomiczne i zdrowotne dotyczące część mieszkańców. Niewielka, ale stała liczba rodzin otrzymuje wsparcie z powodu problemu alkoholowego.

Udział alkoholizmu jako powodu udzielenia wsparcia: W 2024 r. problem alkoholizmu dotyczył 10 rodzin (4,8% rodzin objętych pomocą) i 17 osób (4,5% osób objętych pomocą). [Sprawozdanie GOPS 2024, s. 14].

1.5.4. Formy wsparcia realizowane przez GOPS

Świadczenia Pieniężne:

Kwota wypłacanych świadczeń pieniężnych jest znacząca, choć w 2024 roku odnotowano jej spadek w porównaniu do lat poprzednich. Rodzaje świadczeń to m.in. zasiłki stałe, okresowe, celowe i specjalne celowe.

Porównanie wysokości zasiłków (2024 r.) [Źródło: Opieka społeczna 2024, s. 22-23]:

- Przeciętna wysokość zasiłku okresowego w gminie (575,08 zł) była wyższa od średniej powiatowej (509,82 zł) i wojewódzkiej (514,81 zł).
- Przeciętna wysokość zasiłku stałego w gminie (770,94 zł) była niższa od średniej powiatowej (792,49 zł) i wojewódzkiej (793,78 zł).

Program "Posiłek w szkole i w domu": W 2024 roku programem objęto 122 osoby (w tym 62 dzieci i uczniów). Gmina poniosła wydatki w wysokości 102 142,00 zł, z czego 68 000,00 zł stanowiła dotacja celowa. [Źródło: Sprawozdanie GOPS 2024, s. 10-11].

Świadczenia dla rodzin z dziećmi:

- Świadczenie wychowawcze (800+): W 2024 r. wypłacono 4 081 067,36 zł dla 460 rodzin (średnio 539 dzieci miesięcznie). Finansowane z budżetu państwa. [Sprawozdanie GOPS 2024, s. 29].
- Zasiłki rodzinne wraz z dodatkami: W 2024 r. wypłacono 271 835,50 zł dla średnio 105 rodzin miesięcznie. Obserwuje się spadek liczby rodzin uprawnionych. [Sprawozdanie GOPS 2024, s. 30].
- Świadczenia opiekuńcze (pielęgnacyjne, specjalny zasiłek opiekuńczy, zasiłek dla opiekuna): W 2024 r. wypłacono 998 729,00 zł. Obserwuje się wzrost liczby osób pobierających świadczenia pielęgnacyjne. [Sprawozdanie GOPS 2024, s. 31].

- Fundusz alimentacyjny: W 2024 r. wypłacono 61 405,00 zł dla średnio 8-9 dzieci miesięcznie. Ściągalność alimentów od dłużników jest bardzo niska (w 2024 r. odzyskano 1 259,78 zł). [Sprawozdanie GOPS 2024, s. 32].

Pomoc w formie usług:

- Usługi opiekuńcze i specjalistyczne: W 2024 r. pomocą w formie usług opiekuńczych objęto 33 osoby, a specjalistycznymi usługami opiekuńczymi dla osób z zaburzeniami psychicznymi – 1 osobę. Koszt tych usług wyniósł 262 876,60 zł.
- Praca socjalna: W 2024 r. pracą socjalną objęto 204 rodziny (365 osób).

Wsparcie Instytucjonalne:

Domy Pomocy Społecznej (DPS): Gmina ponosi odpłatność za pobyt swoich mieszkańców w DPS. W 2024 roku w DPS przebywało 18 mieszkańców gminy, a koszt ich utrzymania wyniósł 992 540,53 zł. [Sprawozdanie GOPS 2024, s. 12, 32]. Kluczowym wyzwaniem finansowym są rosnące koszty pobytu mieszkańców w Domach Pomocy Społecznej.

Tabela 1.5.4.1. [28] Koszty pobytu mieszkańców w Domach Pomocy Społecznej.

Rok	Wydatki (zł)
2018	320007,81
2019	320007,81
2020	309253,00
2021	495232,07
2022	564342,87
2023	822449,31
2024	992540,53

Niepubliczny Klub Dziecięcym „Magiczny oGródek” Luiza Gontar: Funkcjonuje w Gródku, zapewniając opiekę dla 15 dzieci do lat 3. [Ocena zasobów pomocy społecznej 2024, s.3].

1.5.5. Wspieranie rodziny i pieczy zastępcza

W 2024 roku Gmina realizuje Gminny Program Wspierania Rodziny (2023-2025). Wsparciem asystenta rodziny objętych było 7 rodzin. Gmina poniosła również koszty związane z pobytam 3 dzieci w pieczy zastępczej, które wyniosły 47 039,16 zł.

Koszty te są elementem szerszych wydatków budżetowych analizowanych w Sekcja 2.4 Diagnozy. Brak lokalnych form wsparcia rodzin (takich jak rodziny wspierające czy placówki wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży, o czym więcej w Sekcji 1.3 Diagnozy) może zwiększać potrzebę umieszczania dzieci w pieczy zastępczej, generując dodatkowe koszty dla Gminy.

1.5.6. Przeciwdziałanie Przemocy Domowej i Uzależnieniom

Formalne Ramy i Instytucje: Gmina realizuje Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii, a także Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej i Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej. Działają: Zespół Interdyscyplinarny (ZI) ds. Przeciwdziałania Przemocy Domowej, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (GKRPA) oraz Punkt Informacyjno-Konsultacyjny (PIK). [Źródło: Sprawozdanie z realizacji Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, 2024].

Procedura "Niebieskie Karty":

W 2024 roku Zespół Interdyscyplinarny prowadził prace w ramach 16 procedur "Niebieska Karta - A" (wszczętych). Dotyczyły one 13 rodzin. [Źródło: Sprawozdanie z realizacji Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, 2024].

Komentarz Analityczny: Liczba prowadzonych procedur wskazuje na występowanie zjawiska przemocy domowej w gminie.

Tabela 1.5.6.1. [29] Liczba osób dotkniętych problemem przemocy domowej, z którymi kontaktowali się członkowie GKRPA (dane Programu Profilaktyki, 2021-2023)

Wyszczególnienie	2021	2022	2023
Osoby doznające przemocy domowej	17	6	5
Osoby stosujące przemocy domowej	18	5	4
Świadkowie przemocy domowej	0	0	0

Problemy Uzależnień i Przemocy w Społeczności:

Wyniki badań uczniów (2025 r.):

Tabela 1.5.6.2. [30] Przykładowe wyniki badań dot. uzależnień wśród uczniów Gminy Gródek, 2025

Zagadnienie	Odsetek uczniów
-------------	-----------------

Próbowano alkoholu	37%
Używa e-papierosów	Znaczący odsetek
Próbowano narkotyków	5,4%

Tabela 1.5.6.3. [31] Przykładowe wyniki badań dot. przemocy wśród uczniów Gminy Gródek, 2025

Zagadnienie	Odsetek uczniów (w %)
Doświadczyło przemocy (12 m-cy)	38
Stosowało przemoc (12 m-cy)	38
Obserwuje przemoc rówieśniczą kilka razy/tyg	50

Najczęściej źródłem/adresatem przemocy są rówieśnicy (uczniowie z tej samej szkoły, koledzy/koleżanki spoza szkoły), także rodzice i rodzeństwo. Najczęściej doświadczana/stosowana przemoc to przemoc psychiczna i fizyczna, rzadziej seksualna i zaniedbanie (doświadczana). 18,5% doświadczyło cyberprzemocy, 9,8% stosowało ją.

Problemy Uzależnień i Przemocy w Społeczności (wyniki badań 2025):

- Alkohol: 57,3% dorosłych mieszkańców zna w swoim otoczeniu osoby nadużywające alkoholu.
- Przemoc: 25,4% dorosłych zna osoby doświadczające przemocy domowej.

Działania instytucji: W 2024 r. GKRPA przeprowadziła rozmowy z 13 osobami z problemem alkoholowym, a PIK udzielił 24 porad 4 osobom.

Tabela 1.5.6.4. [32] Odsetek dorosłych mieszkańców Gminy Gródek znających w swoim otoczeniu osoby nadużywające alkoholu / doświadczające przemocy domowej, 2025 r.

Problem	Odsetek znających osoby z problemem (%)
Nadużywanie alkoholu	57,3
Przemoc domowa	25,4

Tabela 1.5.6.5. [33] Korzystający z Punktu Informacyjno-Konsultacyjnego (PIK) w Gródku (liczba osób / liczba porad)

Problem	2023 (osób/porad)	2024 (osób/porad)
Problem alkoholowy	4 / 24	4 / 24
Doznający przemocy	4 / 26	2 / 6
Problem narkotykowy	0 / 0	1 / 1

Źródło: opieka_społeczna_2024.txt, s. 71.

Działania Profilaktyczne: Realizacja programów profilaktycznych w szkołach, prelekcje, warsztaty dla rodziców i uczniów, kampanie informacyjne, organizacja imprez promujących zdrowy styl życia (np. festyny bezalkoholowe). Działania te prowadzone są przez GKRPA, GOPS, szkoły (Załącznik 1.3), GCK (Załącznik 1.4) we współpracy z Policją i innymi partnerami. [Sprawozdanie GOPS 2024, Raporty o stanie Gminy Gródek].

1.5.7. Problemy społeczne dorosłych mieszkańców (na podstawie badań z 2025 r.)

Badanie przeprowadzone wśród 110 dorosłych mieszkańców w 2025 roku (N=110) dostarczyło informacji o skali problemów uzależnień i przemocy w Gminie. Struktura badanej próby dorosłych to 85,11% kobiet i 14,89% mężczyzn. Struktura wieku w tym badaniu wskazała, że najliczniejszą grupę to osoby w wieku 36-45 lat (38,2%), następnie 56-65 lat (24,5%), 46-55 lat (18,2%), 26-35 lat (12,7%), powyżej 65 lat (4,5%) i do 25 lat (1,8%). Poziom wykształcenia badanych dorosłych: wyższe (65,5%), średnie lub pomaturalne (24,5%), zawodowe (6,4%), podstawowe (3,6%).

Problem Alkoholowy: 50,0% pije okazjonalnie (kilka razy w roku), 17,3% kilka razy w miesiącu, 6,4% kilka razy w tygodniu. 18,2% przyznało się do utraty kontroli w ciągu ostatnich 12 miesięcy. 90,9% jest świadomych szkodliwości picia alkoholu w ciąży. 57,3% zna w swoim otoczeniu osoby nadużywające alkoholu.

Problem Nikotynowy: Papierosy tradycyjne pali 28,2% badanych, e-papierosy 8,2%. Problem Narkotykowy: 2,7% kiedykolwiek zażywało środków psychoaktywnych. 13,6% zna w swoim otoczeniu osoby nadużywające narkotyków.

Problem Uzależnień Behawioralnych: 11,8% spędza online powyżej 5 godzin dziennie (nie wliczając pracy), 55,1% zdarza się korzystać dłużej niż planowało. 23,6% grało w gry hazardowe w ciągu ostatnich 12 miesięcy, 4,5% robiło to w celu rozwiązania problemów finansowych/poprawy sytuacji ekonomicznej. 76,4% często myśli o pracy po godzinach, 10,9% zdarza się kompulsywnie kupować, 19,1% zajada stres, 40,0% ma wyrzuty

sumienia po jedzeniu kalorycznego posiłku. 26,4% zna w swoim otoczeniu osoby dotknięte uzależnieniami behawioralnymi.

Problem Przemocy: 25,4% zna osoby doznające przemocy domowej. 8,2% doświadczyło przemocy domowej w ciągu ostatnich 12 miesięcy (najczęściej raz). Najczęściej doświadczana przemoc domowa to psychiczna i zaniedbanie. Najczęstszym sprawcą przemocy domowej wobec ankietowanych był mąż/żona. 5,5% stosowało przemoc domową wobec innych osób (głównie dzieci/dzieci). Opinie na temat kar fizycznych wobec dzieci są zróżnicowane, przy czym 49,1% zdecydowanie sprzeciwia się takiemu działaniu. 5,5% doświadczyło cyberprzemocy, 0,9% stosowało ją.

1.5.8. Ochrona zdrowia (Lokalnie i Regionalnie)

Dostępność do podstawowej opieki zdrowotnej (POZ) na terenie gminy zapewnia Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej (SPZOZ) w Gródku oraz, od 01.2024 r., poradnia AM-medica sp. z o.o. W 2024 r. udzielono 21 420 porad ambulatoryjnych. Dostęp do opieki specjalistycznej stanowi barierę, wymagającą dojazdów do Białegostoku. W 2024 r. liczba aptek w gminie zmniejszyła się do jednej.

Tabela 1.5.8.1. [34] Podmioty ambulatoryjne (przychodnie) w Gminie Gródek (dane GUS BDL, 2015-2024)

Rok	Przychodnie ogółem (ob.)	Przychodnie na 10 tys. ludności (ob.)
2015	3	5
2016	3	5
2017	3	5
2018	3	5
2019	2	4
2020	2	4
2021	2	4
2022	2	4
2023	2	4
2024	2	4

Dostęp do Opieki Specjalistycznej: Brak szerokiego zakresu poradni specjalistycznych na terenie Gminy Gródek. Mieszkańcy w celu skorzystania z konsultacji specjalistycznych zmuszeni są dojeżdżać głównie do Białegostoku. Stanowi to barierę, zwłaszcza dla osób starszych, z niepełnosprawnościami, bez własnego środka transportu, szczególnie z "Obszarów Krytycznych" demograficznie.

Tabela 1.5.8.2. [35] Apteki ogólnodostępne i farmaceuci w Gminie Gródek (dane GUS BDL, 2015-2024)

Rok	Apteki (ob.)	Farmaceuci (osoba)
2015	2	2
2016	2	2
2017	2	2
2018	2	3
2019	2	3
2020	2	3
2021	2	2
2022	2	2
2023	2	2
2024	1	3

1.5.9. Gospodarka mieszkaniowa

Zasób Mieszkaniowy Gminy: Gmina Gródek dysponuje zasobem lokali komunalnych i socjalnych.

Zasób mieszkań komunalnych w gminie wynosił 54 lokale w 2024r., bez zmian prognozowanych na rok 2025. Liczba mieszkań socjalnych wynosiła 7. Stan techniczny wielu budynków (najstarszy z 1915 r.) wymaga interwencji. W 2023 r. 20 gospodarstw domowych posiadało zaległości w opłatach czynszowych na kwotę 9,8 tys. zł. [Źródło: Wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Gródek na lata 2025-2029].

Gmina realizuje wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy.

Potrzeby Mieszkaniowe i Oczekiwanie na Lokale:

Liczba złożonych wniosków na mieszkanie komunalne z zasobów gminy spadła z 7 w 2023 r. do 5 w 2024 r., z prognozą utrzymania tego poziomu w 2025 r. Liczba mieszkań socjalnych (lokalii) w zasobie gminy wynosiła 7 w latach 2023 i 2024, z prognozą utrzymania tego poziomu w 2025 r. Na mieszkanie socjalne w 2024 r. oczekiwały 2 osoby, podczas gdy w 2023 r. nie było osób oczekujących. Prognoza na 2025 r. również wskazuje na 2 osoby oczekujące. W latach 2023 i 2024 nie odnotowano wyroków eksmisyjnych bez wskazania lokalu socjalnego, co jest również prognozą na rok 2025. Problem bezdomności był powodem korzystania z pomocy społecznej w 2024 r. w przypadku 1 rodziny (1 osoby). Gmina nie poniosła kosztów związanych z zapewnieniem schronienia w schroniskach dla osób bezdomnych w 2024 r..

Zaległości Czynnysowe i Eksmisje:

Występują zaległości w opłatach za lokale komunalne i socjalne.

Tabela 1.5.9.1. [36] Zaległości w opłatach za mieszkania w zasobach gminnych w Gminie Gródek (dane GUS BDL, 2015-2023)

Rok	Liczba mieszkań z zaległości (szt.)	Wysokość zaległości (tys. zł)
2015	16	16,0
2016	9	3,0
2017	14	5,8
2018	13	4,0
2019	20	9,8
2020	13	4,0
2021	14	5,8
2022	13	4,0
2023	20	9,8

1.5.10. Wsparcie dla seniorów i osób z niepełnosprawnościami

Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze: (Omówione w pkt 1.5.4). Są to kluczowe formy wsparcia w kontekście starzenia się społeczeństwa (Załącznik 1.1) i dużej

liczby osób starszych i niesamodzielnych, zwłaszcza w "Obszarach Krytycznych" demograficznie.

Kierowanie do Domów Pomocy Społecznej (DPS): (Omówione w pkt 1.5.4).

Programy Rządowe i Unijne:

- "Korpus Wsparcia Seniorów": W 2024 r. programem objęto 12 seniorów, zapewniając wsparcie w codziennych czynnościach, dostęp do tzw. "opieki na odległość" (opaski bezpieczeństwa). Koszt realizacji: 4 520 zł, w tym dofinansowanie 3 616 zł. [Sprawozdanie GOPS 2024, s. 29].
- "Teleopieka Domowa – Usługi Sąsiedzkie na terenie Gminy Gródek. Aktualnie 14 osób jest objętych pomocą w formie usług sąsiedzkich, które są świadczone przez 7 osób. W bieżącym roku w ramach programu zakupiono 10 opasek bezpieczeństwa. [Sprawozdania GOPS 2024, s. 30].
- "Opieka Wytchnieniowa": W 2025 r. programem objęto 3 osoby z niepełnosprawnościami, zapewniając czasowe odciążenie ich opiekunom. Koszt programu 32 742 zł. [Sprawozdanie GOPS 2024, s. 30].
- Wsparcie dla osób z zaburzeniami psychicznymi: Mieszkańcy gminy mogą korzystać ze wsparcia Powiatowego Środowiskowego Domu Samopomocy w Łąźniach. [Sprawozdanie GOPS 2024, s. 34].

Współpraca z NGO: Gmina i GOPS współpracują z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz seniorów (np. Stowarzyszenie Aktywny Senior – Załącznik 1.2) i osób z niepełnosprawnościami.

1.5.11. Wnioski i Potrzeby Wskazane przez GOPS na 2025 Rok (na podstawie Sprawozdania za 2024 r., s. 36)

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej wskazuje na konieczność:

- Zabezpieczenia środków finansowych na realizację zadań ustawowych.
- Utrzymania dostępności do specjalistycznego wsparcia.
- Kontynuacji programów ostonowych i wspierających. Podejmowanie działań ukierunkowanych na wsparcie osób niepełnosprawnych. (np. "Korpus Wsparcia Seniorów", Funduszu Solidarnościowy "Opieka wytchnieniowa").
- Rozwoju zawodowego kadry GOPS, zapewnienia bezpiecznych warunków pracy i przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu.
- Kontynuacji teleopieki jako potrzebnej usługi społecznej dla mieszkańców gminy. Realizacji Programu Teleopieki domowej – program wsparcia polityki senioralnej oraz osób z niepełnosprawnościami finansowanego przez Unię Europejską z Europejskiego

Funduszu Społecznego w ramach programu Fundusze Europejskie dla Podlaskiego na lata 2021-2027.

- Dystrybucji żywności w ramach Programu Fundusze Europejskie na Pomoc Żywnościową 2021-2027 współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego Plus oraz realizacji programu w zakresie dożywiania „Posiłki w szkole i w domu” na lata 2024-2028.

1.5.12. Tezy dla Strategii (w obszarze polityki społecznej i ochrony zdrowia) – W Kontekście Relacji

Niska liczba urodzeń i starzenie się społeczeństwa (Załącznik 1.1) będzie znacząco zwiększać zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze i wsparcie dla osób starszych w perspektywie Strategii, szczególnie w "Obszarach Krytycznych" demograficznie, co wymaga rozwoju usług środowiskowych i mobilnych oraz rozważenia lokalnych form opieki instytucjonalnej lub wsparcia dziennego.

Problem ubóstwa i bezrobocia (często powiązany z długotrwałą chorobą i niepełnosprawnością) pozostaje kluczową przesłanką do korzystania z pomocy społecznej i wymaga działań strategicznych łączących aktywizację zawodową (we współpracy z PUP – Załącznik 2.1) z kompleksowym wsparciem społecznym, w tym pracą socjalną.

Rozwój lokalnego systemu wsparcia rodzin w kryzysie (np. poprzez rozwój placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży, wspieranie rodzin wspierających, asystentura rodziny) może pomóc w ograniczeniu kosztów pieczy zastępczej i skuteczniej służyć rodzinom, z uwzględnieniem zróżnicowanych potrzeb rodzin w różnych częściach gminy (przy uwzględnieniu wyróżnionych w części 1.1 stref "Trzech Prędkości").

Ograniczona dostępność do specjalistycznej opieki zdrowia na poziomie regionalnym oraz zmniejszona liczba aptek w gminie podkreślają potrzebę rozwoju lokalnych form profilaktyki zdrowotnej, promocji zdrowego stylu życia oraz analizy możliwości poprawy dostępu do usług medycznych i farmaceutycznych (np. poprzez organizację transportu medycznego, telemedycynę, wspieranie punktów aptecznych), zwłaszcza dla mieszkańców z "Obszarów Krytycznych" i osób z ograniczoną mobilnością.

Niewystarczający zasób lokali mieszkalnych komunalnych i socjalnych w stosunku do zdiagnozowanych potrzeb wymaga opracowania i wdrożenia długoterminowej polityki mieszkaniowej Gminy.

Problemy uzależnień (zwłaszcza od alkoholu) i przemocy domowej stanowią istotne wyzwanie społeczne, wymagające wzmocnienia zintegrowanych działań profilaktycznych (skierowanych do różnych grup wiekowych), terapeutycznych i interwencyjnych oraz wspierania działalności instytucji (GKRPA, ZI, PIK) i organizacji pracujących w tych obszarach.

CZĘŚCI II

2.1: Gospodarka i rynek pracy

Wprowadzenie

Niniejszy załącznik przedstawia szczegółową analizę struktury i dynamiki gospodarki oraz rynku pracy w Gminie Gródek. Opracowanie stanowi rozszerzenie sekcji 2.1. Diagnozy Gospodarczej w ramach Strategii Rozwoju Gminy Gródek na lata 2026-2035. Analiza danych liczbowych i jakościowych pozwala na głębsze zrozumienie kluczowych trendów, atutów i wyzwań w tym obszarze, jego skutków przestrzennych i środowiskowych, a także wzajemnych relacji z Ludnością (Załącznik 1.1), Kapitałem Społecznym (Załącznik 1.2), Edukacją (Załącznik 1.3), Kulturą (Załącznik 1.4), Polityką Społeczną (Załącznik 1.5), Rolnictwem i Leśnictwem (Załącznik 2.2), Turystyką (Załącznik 2.3), Finansami (Załącznik 2.4) oraz Przestrzenią i Środowiskiem (Załączniki do Części III).

Źródła Danych

Analiza opiera się na następujących źródłach:

- Raporty o stanie Gminy Gródek za lata 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023
- Numery "Wiadomości Gródeckich – Haradockija Nawiny" z okresu Grudzień 2018/Styczeń 2020 – Maj 2025
- Monografia
- Dane GUS (BDL, statystyki z REGON, rynek pracy, budżety JST)

2.1.1. Struktura i Dynamika Przedsiębiorczości

Liczba i Typy Podmiotów: Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w Gminie Gródek w rejestrze REGON w ostatnich latach:

Tabela 2.1.1. [37] Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w Gminie Gródek - REGON (stan na koniec roku)

Rok	Liczba podmiotów	Zmiana r/r	Zmiana % r/r	Źródło
2015	422	-	-	GUS
2018	459	+37	+8,77	GUS
2019	453	-6	-1,31	Raport 2019

2020	448	-5	-1,10	Raport 2020
2021	434	-14	-3,12	POS, p. 14 [1]
2022	445	+11	+2,53	Raport 2022
2023	451	+6	+1,35	Raport 2023
2024	458	+7	+1,55	Analiza WG [2]

Źródło: Dane GUS BDL, Raporty o stanie Gminy Gródek, POS, Analiza "Wiadomości Gródeckich" (WG).

[1] POS, strona 14.

Komentarz Analityczny: Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych wykazywała spadki w latach 2019-2021, po czym nastąpiło odnowienie wzrostu w latach 2022-2024. Całkowita liczba firm jest wyższa niż w 2015, ale porównywalna z 2018 rokiem. Świadczy to o pewnej dynamice, ale bez wyraźnego trendu szybkiego wzrostu.

Wskaźniki Przedsiębiorczości:

Tabela 2.1.2. [38] Wskaźniki przedsiębiorczości w Gminie Gródek (na 10 tys. ludności)

Rok	Jednostki w REGON na 10 tys. ludności	Nowo zarejestrowane na 10 tys. ludności	Wyrejestrowane na 10 tys. ludności	Źródło
2021	853	71	24	POS, p. 14
2023	913	53	111	GUS BDL

Źródło: Program Ostonowy Społeczny (POS), GUS BDL..

Komentarz Analityczny: Wskaźniki te pozwalają porównać poziom przedsiębiorczości z innymi gminami. Wzrost nowo zarejestrowanych jednostek na 10 tys. ludności w 2023 r. jest pozytywnym sygnałem. Jednak liczba wyrejestrowanych również rośnie. Skala lokalnego biznesu jest bezpośrednio związana z liczbą i strukturą ludności (Załącznik 1.1).

Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym: wynosiła 11,56 na koniec 2021 r. [POS, p. 16]. W 2023 r. liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą wynosiła 12,1 na 1000 mieszkańców [GUS BDL].

Komentarz Analityczny: Wskaźnik ten pokazuje, że na 100 osób potencjalnie aktywnych zawodowo (w 2021 r.) ponad 11 prowadziło własny biznes. Wskazuje na pewien poziom przedsiębiorczości wśród lokalnej siły roboczej.

Struktura Własności i Wielkości Podmiotów: Dominacja sektora prywatnego i mikroprzedsiębiorstw.

Tabela 2.1.3. [39] Podmioty gospodarki narodowej według grup wielkości zatrudnienia w Gminie Gródek (sektor prywatny, stan na 31.12.2023)

Grupa wielkości (liczba pracujących)	Liczba podmiotów	Udział (%)
Ogółem	451	100,0
0-9	413	91,6
10-49	32	7,1
50-249	6	1,3
250 i więcej	0	0,0

Źródło: GUS BDL (dane dla 2023 r., Załącznik 2.1).

Komentarz Analityczny: Ponad 90% wszystkich podmiotów to mikroprzedsiębiorstwa (zatrudniające do 9 osób). Potwierdza to, że lokalna gospodarka opiera się w zdecydowanej większości na małych firmach. Brak średnich i dużych przedsiębiorstw (powyżej 249 pracujących) oraz niewielka liczba małych (10-49) i średnich (50-249) firm jest wyzwaniem strukturalnym z punktu widzenia tworzenia większej liczby stabilnych miejsc pracy i generowania znaczących dochodów podatkowych dla gminy (powiązanie z Załącznikiem 2.4 Finanse).

Dynamika Nowych Rejestracji i Wyrejestrowań (wraz z zawieszeniami):

Tabela 2.1.4. [40] Dynamika powstawania i zanikania podmiotów gospodarczych w Gminie Gródek (w szt.)

Okres	Nowo zarejestrowane	Wyrejestrowane	Zawieszone	Wznowione	Źródło (np. Raporty o stanie Gminy, Pliki CSV GUS REGON)
2020	28	24	48	1	Raport 2020
2021	27	24	54	3	Raport 2021

2022	25	22	56	1	Raport 2022
2023	28	24	50	2	Raport 2023
I kw. 2023	10	8	28	1	GUS
II kw. 2023	8	5	15	0	GUS
III kw. 2023	7	6	18	0	GUS
IV kw. 2023	3	5	11	1	GUS

Komentarz Analityczny: Liczba nowych rejestracji i wyrejestrowań jest na podobnym poziomie w ostatnich latach, co tłumaczy niewielkie wahania w ogólnej liczbie firm. Duża liczba zawieszonych działalności (średnio ponad 50 rocznie w latach 2020-2023) wskazuje na trudności w utrzymaniu biznesu lub sezonowy charakter części działalności (np. związanej z rolnictwem, turystyką, budownictwem). Kwartałowe dane z 2023 r. pokazują sezonowość w zawieszeniach (najwięcej w I i II kw.), co może sugerować związek z zakończeniem sezonu budowlanego lub turystycznego. Wskazuje to na pewną niestabilność części lokalnej przedsiębiorczości.

Struktura Działalności (wg Sekcji PKD/NACE) - kluczowe sektory zatrudnienia i podmiotów:

Struktura zatrudnienia (pracujący wg miejsca pracy na koniec 2021 r. – dane z POS, s. 14):

- Handel; naprawa pojazdów samochodowych (Sekcja G): 22,52%
- Budownictwo (Sekcja F): 18,31%
- Przetwórstwo przemysłowe (Sekcja C): 15,31%

Pozostałe sekcje miały mniejszy udział.

Struktura podmiotów zarejestrowanych w REGON (stan na koniec 2023 r.):

- Sekcja G - Handel; naprawa pojazdów samochodowych: 82 podmioty.
- Sekcja F - Budownictwo: 54 podmioty.
- Sekcja A - Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo: 44 podmioty.
- Sekcja M - Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna: 35 podmiotów.

- Sekcja Q - Opieka zdrowotna i pomoc społeczna: 34 podmioty.
- Sekcja I - Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi: 33 podmioty.
- Sekcja C - Przetwórstwo przemysłowe: 31 podmiotów.
- Sekcja R - Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją: 27 podmiotów.

Inne sekcje: mniejsza liczba podmiotów.

Komentarz Analityczny: Dane potwierdzają, że handel, budownictwo, rolnictwo/leśnictwo, usługi profesjonalne, opieka zdrowotna/pomoc społeczna, zakwaterowanie/gastronomia oraz przetwórstwo przemysłowe to kluczowe branże w Gminie Gródek pod względem liczby podmiotów. Struktura podmiotów jest bardziej zróżnicowana niż sama struktura zatrudnienia (choć dane o zatrudnieniu są starsze), co może wskazywać na wielokierunkowość lokalnej przedsiębiorczości, w tym rozwijające się usługi profesjonalne i turystyczne. Należy dążyć do pozyskania nowszych danych o strukturze zatrudnienia.

2.1.2. Rynek Pracy i Bezrobocie

Stopa Bezrobocia Rejestrowanego: Wskaźnik osób bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy (PUP).

Tabela 2.1.5. [41] Stopa bezrobocia rejestrowanego w Gminie Gródek i na tle porównawczym (stan na koniec roku w %)

Rok	Gmina Gródek	Powiat Białostocki	Województwo Podlaskie	Polska
2018	8,2	7,3	7,2	5,8
2019	7,6	6,7	6,7	5,1
2020	7,2	6,8	6,8	5,2
2021	7,5	6,7	6,6	5,1
2022	7,6	6,7	6,4	5,1
2023	7,3	6,3	6,1	5,1

2024	6,6	5,7	5,3	4,9
------	-----	-----	-----	-----

Źródło: Dane PUP/WUP, Raporty o stanie Gminy, Analiza WG dla 2024.

Komentarz Analityczny: Stopa bezrobocia w Gminie Gródek jest systematycznie wyższa od średniej powiatowej, wojewódzkiej i krajowej, choć w 2024 r. odnotowano znaczący spadek i zbliżenie do średnich (powiat/województwo). Wskazuje to, że dostępność pracy stanowi realne wyzwanie dla mieszkańców Gminy, ale w ostatnim roku nastąpiła wyraźna poprawa. Mimo to, wskaźnik nadal jest relatywnie wysoki w porównaniu do kraju.

Liczba Osób Bezrobotnych: Bezpośrednia liczba osób zarejestrowanych w PUP.

Tabela 2.1.6. [42] Liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w Gminie Gródek (stan na koniec roku)

Rok	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni	Udział w wieku produkcyjnym (%) [a]	Źródło (np. Raporty o stanie Gminy, POS, Analiza WG)
2018	234	126	108	8,2	Raport 2018
2019	219	116	103	7,6	Raport 2019
2020	206	110	96	7,2	Raport 2020
2021	236	144	92	8,2	POS, p. 16
2022	212	138	74	7,6	Raport 2022
2023	207	128	79	7,3	Raport 2023
2024	185	118	67	6,6	Analiza WG

[a] Udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym.

Komentarz Analityczny: Liczba bezrobotnych również wykazuje trend spadkowy w ostatnich latach, co jest zgodne ze stopą bezrobocia. W 2021 r. odnotowano przejściowy wzrost liczby bezrobotnych. Utrzymuje się wyższa liczba bezrobotnych kobiet, choć dysproporcja maleje.

Struktura Bezrobotnych (wg wieku, wykształcenia, czasu pozostawiania bez pracy) - dane BDL GUS za rok 2023:

Według wieku (2023 r.):

- 15-17 lat: 1 osoba

- 18-24 lata: 31 osób
- 25-34 lata: 40 osób
- 35-44 lata: 37 osób
- 45-54 lata: 28 osób
- 55-59 lat: 12 osób
- 60 lat i więcej: 46 osób (w tym osoby w wieku emerytalnym nie szukające aktywnie pracy, co może zaburzać statystykę).

Według poziomu wykształcenia (2023 r.):

- Podstawowe ukończone i nieukończone: 34 osoby
- Gimnazjalne: 17 osób
- Zasadnicze zawodowe/branżowe I stopnia: 57 osób
- Policealne i średnie zawodowe/branżowe II stopnia: 67 osób
- Średnie ogólnokształcące: 13 osób
- Wyższe: 19 osób

Czas pozostawania bez pracy (2023 r.):

- Do 3 miesięcy: 58 osób
- Powyżej 3 do 6 miesięcy: 22 osoby
- Powyżej 6 do 12 miesięcy: 39 osób
- Powyżej 12 miesięcy (długotrwale bezrobotni): 88 osób (co stanowiło 42,5% ogółu bezrobotnych).

Komentarz Analityczny: Struktura wieku bezrobotnych wskazuje na problemy w grupach najbardziej produktywnych, ale także znaczącą grupę w wieku 60+. Struktura wykształcenia sugeruje potrzebę programów doszkalania/przekwalifikowania, zwłaszcza dla osób z niższymi kwalifikacjami. Wysoki odsetek długotrwale bezrobotnych jest poważnym wyzwaniem i wymaga specjalistycznych programów aktywizacji (powiązanie z Załącznikiem 1.5 Polityka Społeczna – wsparcie GOPS).

Liczba Pracujących (wg miejsca zamieszkania i miejsca pracy) :

Pracujący według miejsca zamieszkania (osoby zamieszkające w Gminie Gródek): 2449 osób w 2023 r. (GUS Rynek Pracy).

Pracujący według miejsca pracy (osoby pracujące na terenie Gminy Gródek): 2247 osób w 2023 r. (Źródło: GUS Rynek Pracy).

Komentarz Analityczny: Porównanie liczby pracujących zamieszkałych w Gminie i pracujących w Gminie (wg miejsca pracy) pokazuje ujemne saldo migracji zarobkowych (-202 osoby w 2023 r.). Potwierdza to, że więcej mieszkańców Gminy pracuje poza jej terenem, niż osób z zewnątrz znajduje zatrudnienie w Gminie.

Struktura Pracujących (wg sekcji PKD, wieku, płci) za rok 2023):

Struktura pracujących wg miejsca pracy w Gminie Gródek (stan na koniec 2022 r.): Dominujące sekcje to: Handel; naprawa pojazdów samochodowych (Seksja G), Budownictwo (Seksja F), Przetwórstwo przemysłowe (Seksja C), Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (Seksja A), Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją (Seksja R).

Struktura pracujących zamieszkałych w Gminie Gródek (stan na koniec 2022 r.): Dominujące sekcje to: Handel; naprawa pojazdów samochodowych (Seksja G), Przetwórstwo przemysłowe (Seksja C), Budownictwo (Seksja F), Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (Seksja A), Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (Seksja M), Transport i gospodarka magazynowa (Seksja H).

Komentarz Analityczny: Porównanie struktury pracujących wg miejsca pracy i miejsca zamieszkania jest kluczowe. Pokazuje, że choć w Gminie pracują głównie w Handlu, Budownictwie i Przetwórstwie, mieszkańcy Gminy pracujący poza nią są częściej zatrudnieni w usługach profesjonalnych, transporcie i logistyce. Może to wskazywać na potencjał rozwoju tych sektorów w Gminie (np. praca zdalna, usługi transportowe/logistyczne). Konieczna jest aktualizacja tych danych do najnowszego dostępnego roku.

Przeptywy Ludności Związane z Rynkiem Pracy (Dojazdy):

Tabela 2.1.7. [43] Dojeżdżający do pracy w Gminie Gródek (wg miejsca zamieszkania/pracy)

Okres	Przyjeżdżający do pracy w Gminie	Wyjeżdżający do pracy z Gminy	Saldo dojazdów	Źródło
2002	103	633	-530	GUS
2011	488	688	-200	GUS
2022	490	708	-218	GUS

Komentarz Analityczny: Mimo ujemnego salda dojazdów, w latach 2016-2021/2022 nastąpiła znacząca poprawa bilansu, głównie dzięki czterokrotnemu wzrostowi liczby osób przyjeżdżających do pracy w Gminie Gródek. Głównym źródłem pracowników przyjeżdżających do Gminy jest Białystok [Raporty, WG]. Świadczy to o rosnącym znaczeniu Gródka jako lokalnego centrum zatrudnienia, co jest pozytywnym trendem,

częściowo kompensującym wyjazdy mieszkańców. Trend ten może być powiązany z rozwojem lokalnych firm, usług, a także z potrzebami zatrudnienia generowanymi przez służby i logistykę w rejonie przygranicznym (powiązanie z Załącznikiem 3.7 Bezpieczeństwo publiczne).

Aktywizacja Zawodowa i Wsparcie:

- Działania PUP (roboty publiczne, staże) – wsparcie Gminy dla tych programów. W 2022 r. 1 osoba w ramach robót publicznych, 1 stażysta w UG, 2 w szkołach. [Raport 2022 s. 15]. W 2023 r. w ramach robót publicznych zatrudniono 2 osoby, na stażu 1. [Raport 2023 s. 16].
- Programy aktywizacyjne realizowane przez GCK we współpracy z innymi podmiotami (np. projekt "Aktywność siłą wspólnoty" - historycznie, projekty aktywizacyjne w ramach Programu Wspierania Rodziny, wsparcie w ramach PIK) (powiązanie z Załącznikiem 1.5 Polityka Społeczna, Załącznikiem 1.2 Kapitał Społeczny).
- Poradnictwo zawodowe (w ramach projektów unijnych, w PIK przy GKRPA).

2.1.3. Wyzwania, Potrzeby i Potencjał (W Kontekście Relacji z Innymi Obszarami)

Wyzwania:

- Strukturalne bezrobocie: Utrzymująca się stopa bezrobocia wyższa niż średnia regionalna, pomimo trendu spadkowego (powiązanie z Załącznikiem 1.5 Polityka Społeczna – główna przyczyna pomocy). Wysoki odsetek długotrwale bezrobotnych (ponad 40%).
- Brak dużych pracodawców: Dominacja mikroprzedsiębiorstw ogranicza możliwości zatrudnienia na większą skalę i stabilność zatrudnienia. Upadek Karo jest historycznym przykładem skutków utraty dużego zakładu [Monografia].
- Ograniczony rynek lokalny: Mała skala popytu w Gminie, wynikająca m.in. z depopulacji (Załącznik 1.1), ogranicza możliwości rozwoju lokalnych firm.
- Konkurencja z Białegostoku: Bliskość dużego rynku pracy i usług "odciąga" potencjalną kadrę i klientów z Gminy (powiązanie z Załącznikiem 1.1 Demografia – migracje, Załącznikiem 3.1 Transport).
- Dopasowanie kwalifikacji: Potrzeba dostosowania umiejętności poszukujących pracy do potrzeb rynku lokalnego (ograniczonego) i regionalnego (powiązanie z Załącznikiem 1.3 Edukacja).
- Niestabilność części biznesów: Duża liczba zawieszeń działalności może wskazywać na trudności w utrzymaniu biznesu lub sezonowość (powiązanie z

Załącznikiem 1.5 Polityka Społeczna – zdarzenia losowe, Załącznikiem 2.2 Rolnictwo, Załącznikiem 2.3 Turystyka).

- Bariery infrastrukturalne: Wpływ stanu dróg, transportu, dostępu do szybkiego internetu na prowadzenie działalności i mobilność pracowników i przedsiębiorców (powiązanie z Załącznikami do Części III, zwłaszcza 3.1 i 3.4).
- Dostęp do finansowania: Trudności mikroprzedsiębiorstw w pozyskiwaniu kapitału na rozwój (typowe dla sektora mikro, choć brak specyficznych danych w materiałach).
- Wpływ sytuacji przygranicznej: Zamknięcie przejścia granicznego w Bobrownikach i kryzys migracyjny negatywnie oddziałują na firmy związane z handlem transgranicznym, usługami i turystyką (omówione szczegółowo w analizie wpływu położenia przygranicznego).

Potrzeby (Identyfikowane w materiałach):

- Wsparcie dla lokalnych przedsiębiorców (doradztwo, promocja, szkolenia, ułatwienia w dostępie do finansowania, tworzenie przyjaznego klimatu inwestycyjnego).
- Programy aktywizacji zawodowej i przekwalifikowania, dostosowane do specyfiki lokalnego i regionalnego rynku pracy oraz potrzeb osób długotrwale bezrobotnych.
- Działania na rzecz tworzenia nowych, stabilnych miejsc pracy w Gminie, w tym poprzez przyciąganie inwestorów zewnętrznych (jeśli są ku temu warunki).
- Poprawa infrastruktury kluczowej dla biznesu (drogi, internet szerokopasmowy, ewentualnie infrastruktura pod tereny inwestycyjne).
- Wsparcie w rozwoju specyficznych, lokalnych sektorów (np. opartych na produktach lokalnych, usługach dla seniorów, turystyce, przetwórstwie rolno-spożywczym, odnawialnych źródłach energii).
- Działania łagodzące skutki kryzysu na granicy dla lokalnych przedsiębiorców.

Potencjał:

- Oddolna przedsiębiorczość: Aktywność i pasja lokalnych przedsiębiorców (wywiady w "Wiadomościach Gródeckich").
- Potencjał związany z lokalnymi zasobami: Rolnictwo i leśnictwo (Załącznik 2.2), turystyka (Załącznik 2.3), walory przyrodnicze i kulturowe (Załącznik 1.4, Załączniki 3.2 i 3.6) jako baza dla nowych działalności (agroturystyka, przetwórstwo, usługi turystyczne, rzemiosło, zielona energia).

- Kapitał ludzki: Mieszkańcy z różnorodnymi pasjami i umiejętnościami (wywiady w WG – powiązanie z Załącznikiem 1.2 Kapitał Społeczny).
- Możliwości pracy zdalnej: Rozwój infrastruktury IT (Załącznik 3.4) może stworzyć nowe możliwości zatrudnienia niezależnie od lokalnego rynku pracy.
- Współpraca: Możliwość wykorzystania współpracy międzysektorowej (samorząd-biznes-NGO) i międzysamorządowej (np. LGD, Klastry) do wspierania rozwoju gospodarczego (powiązanie z Załącznikiem 1.2 Kapitał Społeczny, Załącznikiem 1.5 Polityka Społeczna – programy aktywizacyjne).
- Lokalna tożsamość i produkty: Unikalność regionu i produkty lokalne mogą być podstawą dla rozwoju specyficznych nisz rynkowych.
- Trend w dojazdach do pracy: Gmina staje się lokalnym centrum zatrudnienia dla niektórych grup pracowników, co można wzmocnić i wykorzystać poprzez poprawę warunków dla lokalnych firm.

2.1.4. Wnioski dla Strategii Rozwoju Gminy Gródek 2026-2035 (Wsad do Dalszych Prac) – Podkreślenie Relacji

Lokalna gospodarka i rynek pracy w Gminie Gródek charakteryzują się dominacją mikroprzedsiębiorczości i wyzwaniem utrzymującego się bezrobocia, co jest połączone z istotnymi przepływami pracowników (wyjazdy mieszkańców, przyjazdy pracowników z zewnątrz). Mimo ograniczeń wynikających z historii, położenia przygranicznego i struktury demograficznej, widoczny jest potencjał oddolnej przedsiębiorczości i chęć tworzenia wartości. Kierunki strategiczne powinny koncentrować się na:

- Wspieraniu Lokalnej Przedsiębiorczości: Rozwój kompleksowych usług wspierających mikro i małe firmy (doradztwo biznesowe, podatkowe, marketingowe, pomoc w pozyskiwaniu finansowania, promocja lokalnych produktów/usług), adresowanie problemu zawieszonych działalności poprzez analizę przyczyn i oferowanie wsparcia, co może przyczynić się do tworzenia nowych, bardziej stabilnych miejsc pracy i zwiększenia dochodów gminy (powiązanie z analizą w Sekcji 2.1.1, Tabelą 2.1.4 oraz Załącznikiem 2.4 Finanse).
- Aktywizacji Rynku Pracy: Adresowanie problemu bezrobocia, zwłaszcza długotrwałego i wśród grup defaworyzowanych, poprzez zintegrowane programy aktywizacji zawodowej (we współpracy z PUP i GOPS), wsparcie w poszukiwaniu pracy (także poza Gminą, z uwzględnieniem potrzeb transportowych), programy przekwalifikowania i podnoszenia kompetencji dostosowane do specyfiki lokalnego i regionalnego rynku pracy (w tym sektorów dominujących jak handel, budownictwo, przetwórstwo drzewne, usługi), a także tworzenie warunków dla nowych miejsc pracy w gminie poprzez wspieranie przedsiębiorczości i

ewentualne przyciąganie inwestycji (powiązanie z Załącznikiem 1.5 Polityka Społeczna, Załącznikiem 1.3 Edukacja).

- **Poprawie Infrastruktury i Dostępności dla Biznesu:** Inwestycje w infrastrukturę (modernizacja dróg lokalnych, zapewnienie transportu publicznego, powszechny dostęp do szerokopasmowego internetu) są kluczowe dla poprawy warunków prowadzenia działalności gospodarczej (zwłaszcza dla firm opartych na nowych technologiach, pracy zdalnej, turystyki, logistyki) i zwiększenia mobilności pracowników i przedsiębiorców (powiązanie z Załącznikiem 3.1 Transport, Załącznikiem 3.4 Infrastruktura).
- **Wykorzystaniu Lokalnych Potencjałów i Dywersyfikacji Gospodarki:** Rozwój sektorów gospodarki opartych na lokalnych zasobach i unikalnym charakterze gminy (zrównoważone rolnictwo i leśnictwo, przetwórstwo rolno-spożywcze i drzewne, turystyka przyrodnicza i kulturowa, odnawialne źródła energii – powiązanie z Załącznikami 2.2, 2.3, 1.4, 3.2, 3.4), tworzenie warunków dla rozwoju usług opartych na kapitale społecznym (np. usługi opiekuńcze dla starzejącego się społeczeństwa – Załącznik 1.1 i 1.5, rzemiosło, agroturystyka).
- **Wspieraniu Rozwoju Kompetencji:** Dostosowanie oferty edukacyjnej szkół (Załącznik 1.3) oraz oferty szkoleń dla dorosłych do potrzeb lokalnego i regionalnego rynku pracy, rozwijanie kompetencji przedsiębiorczych, cyfrowych i językowych, jest niezbędne do poprawy sytuacji na rynku pracy i wspierania rozwoju lokalnych firm.
- **Wzmocnieniu Współpracy i Partnerstw:** Tworzenie platform współpracy między samorządem, lokalnym biznesem, organizacjami pozarządowymi (Załącznik 1.2) i instytucjami rynku pracy (PUP, GOPS – Załącznik 1.5) oraz aktywne wykorzystanie partnerstw regionalnych (LGD, klastry) jest kluczowe dla efektywnego wspierania lokalnej przedsiębiorczości, aktywizacji zawodowej i pozyskiwania środków na rozwój gospodarczy.
- **Reagowaniu na Skutki Położenia Przygranicznego:** Opracowanie i wdrożenie mechanizmów wsparcia dla przedsiębiorców dotkniętych negatywnymi skutkami zmian sytuacji na granicy, a także poszukiwanie nowych możliwości rozwoju gospodarczego w zmienionym otoczeniu geopolitycznym.

2.2. Rolnictwo i leśnictwo

Wprowadzenie

Niniejszy załącznik przedstawia szczegółową analizę sektorów rolnictwa i leśnictwa w Gminie Gródek. Opracowanie stanowi rozszerzenie sekcji 2.2. Diagnozy Gospodarczej w ramach Strategii Rozwoju Gminy Gródek na lata 2026-2035. Analiza danych liczbowych i jakościowych pozwala na głębsze zrozumienie kluczowych trendów, atutów i wyzwań w

tym obszarze, a także jego wzajemnych relacji z Ludnością (1.1), Gospodarką i Rynkiem Pracy (2.1), Turystyką (2.3), Finansami (2.4) oraz Przestrzenią/Środowiskiem (III).

Źródła Danych

Analiza opiera się na następujących źródłach:

- Raporty o stanie Gminy Gródek za lata 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023
- Numery "Wiadomości Gródeckich – Haradockija Nawiny" z okresu Grudzień 2018/Styczeń 2020 – Maj 2025 (wszystkie dostępne numery)
- Monografia
- Dane GUS (BDL, statystyki z REGON, rynek pracy, budżety JST)

2.2.1. Rolnictwo

- Powierzchnia Użytków Rolnych: Użytki rolne stanowią znaczącą część powierzchni Gminy Gródek, zajmując około 30% jej całkowitego obszaru (np. w 2021 roku było to 13210 ha, co stanowiło 30,75% powierzchni gminy według danych GUS BDL).

Tabela 2.2.1. [44] Powierzchnia geodezyjna Gminy Gródek według kierunków wykorzystania – Użytki rolne (w ha)

Kierunek wykorzystania	2019	2020	2021
użytki rolne razem	13480	13281	13210
grunty orne	6526	6345	6306
sady	37	36	36
łąki trwałe	4541	4506	4501
pastwiska trwałe	1710	1716	1720
grunty rolne zabudowane	346	350	323
grunty pod stawami	125	134	131
grunty pod rowami	195	194	193
Razem (dla kontroli sumy)	13480	13281	13210

Źródło: Dane GUS BDL

Komentarz Analityczny: Struktura użytków rolnych w Gminie Gródek pokazuje dominację gruntów ornych oraz trwałych użytków zielonych (łąki i pastwiska), co jest charakterystyczne dla regionu Podlasia z uwagi na warunki glebowe i klimatyczne.

Powierzchnia użytków rolnych ogółem, a w szczególności gruntów ornych, wykazuje nieznaczny trend spadkowy w analizowanym okresie 2019-2021. Może to wskazywać na ograniczoną dostępność najlepszych jakościowo gruntów rolnych i potencjalne procesy przeznaczania części gruntów na inne cele (np. zalesienia, zabudowę – powiązanie z analizą w Załączniku 3.5 Planowanie przestrzenne oraz Załączniku 2.1 Gospodarka).

- Liczba i Struktura Gospodarstw Rolnych: Obserwuje się spadek liczby gospodarstw rolnych przy jednoczesnym wzroście ich średniej powierzchni, co świadczy o postępujących procesach koncentracji ziemi.

Tabela 2.2.2. [45] *Liczba i średnia powierzchnia gospodarstw rolnych w Gminie Gródek (według Powszechnych Spisów Rolnych - PSR)*

Rok	Liczba gospodarstw rolnych (szt.)	Średnia powierzchnia ogólna gospodarstwa (ha)	Źródło
2002	1815	6,6	PSR
2010	1316	9,1	PSR
2020	1107	10,9	PSR

Komentarz Analityczny: Proces koncentracji ziemi i specjalizacji w rolnictwie jest wyraźnie widoczny na przestrzeni ostatnich dwóch dekad. Spadek liczby gospodarstw rolnych o ponad 38% między 2002 a 2020 rokiem i jednoczesny wzrost średniej powierzchni gospodarstwa o ponad 65% świadczą o głębokich przemianach strukturalnych. Prowadzą one do stopniowego zaniku małych, często mniej efektywnych ekonomicznie gospodarstw, na rzecz rozwoju większych jednostek produkcyjnych, które mogą być bardziej konkurencyjne.

- Struktura Wielkości Gospodarstw (wg powierzchni użytków rolnych):
* Według danych z PSR 2020, w Gminie Gródek dominowały gospodarstwa małe i średnie. Gospodarstwa o powierzchni od 1 do 15 ha użytków rolnych (UR) stanowiły 60,52% ogółu gospodarstw. Szczegółowa struktura wielkościowa dostępna jest w danych PSR 2020.
Komentarz Analityczny: Mimo postępującego procesu koncentracji, struktura wielkościowa gospodarstw w Gminie Gródek jest wciąż relatywnie rozdrobniona w porównaniu do obszarów o wysoko towarowej produkcji rolnej w innych częściach kraju. Dominacja małych i średnich gospodarstw może ograniczać ich siłę przetargową i konkurencyjność na rynku (powiązanie z Załącznikiem 2.1 Gospodarka). Jednocześnie, taka struktura stwarza potencjał dla rozwoju rolnictwa ekologicznego, produkcji niszowej, sprzedaży bezpośredniej oraz agroturystyki i przetwórstwa lokalnego (powiązanie z Załącznikiem 2.3 Turystyka, Załącznikiem 2.1 Gospodarka). Wymaga to jednak indywidualnego podejścia do wsparcia i doradztwa dla rolników.

- **Wyposażenie Techniczne Gospodarstw:** Szczegółowe dane dotyczące wyposażenia gospodarstw w maszyny i urządzenia rolnicze (np. ciągniki, kombajny) dostępne są w materiałach z Powszechnych Spisów Rolnych (PSR 2002, 2010, 2020). Komentarz Analityczny: Analiza tych danych pozwoliłaby na ocenę poziomu mechanizacji i modernizacji lokalnego rolnictwa na przestrzeni lat, co ma bezpośredni wpływ na efektywność produkcji i pracochłonność.

- **Produkcja Roślinna i Zwierzęca:**

- * W strukturze zasiewów dominuje produkcja roślinna, głównie zboża jare, które w 2020 roku zajmowały 37,4% powierzchni użytków rolnych. Istotny udział mają również ziemniaki oraz mieszanki zbożowe. [PSR 2020].

- * **Chów zwierząt:** W 2020 roku 264 gospodarstwa rolne w gminie prowadziły chów zwierząt gospodarskich, utrzymując łącznie 3050 sztuk dużych jednostek przeliczeniowych (DJP). Dominującym kierunkiem produkcji zwierzęcej jest chów bydła (głównie mlecznego i mięsnego) oraz drobiu. [PSR 2020].

Komentarz Analityczny: Specyfika produkcji roślinnej (zboża, ziemniaki) i zwierzęcej (bydło) determinuje zapotrzebowanie na określone usługi rolnicze, rynki zbytu oraz infrastrukturę (np. punkty skupu, przetwórnice – powiązanie z Załącznikiem 2.1 Gospodarka). Może również wskazywać na potencjał rozwoju lokalnego przetwórstwa tych produktów (np. małe masarnie, mleczarnie, piekarnie – powiązanie z Załącznikiem 2.1 Gospodarka).

- **Dochody z Działalności Rolniczej:** Według danych z 2021 roku, blisko 70% gospodarstw rolnych w gminie jako główne źródło utrzymania wskazywało dochody z działalności rolniczej. [POS, p. 16].

Komentarz Analityczny: Wysoka zależność większości gospodarstw od dochodów z rolnictwa podkreśla znaczenie tego sektora dla bytu lokalnej ludności. Poziom tych dochodów, ich stabilność i rentowność produkcji rolnej bezpośrednio wpływają na siłę nabywczą mieszkańców obszarów wiejskich i potencjał lokalnego rynku (powiązanie z Załącznikiem 2.1 Gospodarka).

- **Nawożenie i Ochrona Roślin:** W praktykach rolniczych dominuje stosowanie nawozów mineralnych (np. w 2020 r. stosowano je w większości gospodarstw). Stosowanie nawozów naturalnych (obornik, gnojowica) oraz środków ochrony roślin również jest powszechne. [PSR 2020, Ekofizjografia].

Komentarz Analityczny: Stosowanie nawozów mineralnych i chemicznych środków ochrony roślin, choć niezbędne dla utrzymania plonów w konwencjonalnym rolnictwie, wywiera presję na środowisko naturalne, w tym na jakość wód i gleby (powiązanie z Załącznikiem 3.2 Ochrona przyrody i Załącznikiem 3.4 Gospodarowanie wodami).

Wskazuje to na potrzebę promocji zrównoważonych praktyk rolniczych, rolnictwa precyzyjnego oraz wspierania rozwoju rolnictwa ekologicznego.

- **Działania Wspierające Rolnictwo:** Rolnicy z terenu gminy korzystają ze wsparcia oferowanego przez instytucje takie jak Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR – dopłaty bezpośrednie, programy inwestycyjne) oraz Ośrodek Doradztwa Rolniczego (ODR – doradztwo). Gmina również podejmuje działania wspierające, np. poprzez utrzymanie infrastruktury wiejskiej. Rolnicy uczestniczą w programach rolno-środowiskowo-klimatycznych (PROW). [WG, Raporty, Ekofizjografia].

2.2.2. Leśnictwo

- **Powierzchnia Lasów:** Lasy stanowią dominujący element krajobrazu Gminy Gródek, pokrywając ponad 60% jej całkowitej powierzchni. Jest to związane z położeniem gminy w obrębie Puszczy Knyszyńskiej.

Tabela 2.2.3. [46] Powierzchnia geodezyjna Gminy Gródek według kierunków wykorzystania – Grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione (w ha)

Kierunek wykorzystania	2019	2020	2021
grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione razem	27627	27823	27852
grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione – lasy	27066	27260	27288
grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione - grunty zadrzewione i zakrzewione	561	563	564

Źródło: Dane GUS BDL

Komentarz Analityczny: Wysoka lesistość Gminy Gródek jest jej kluczowym walorem przyrodniczym, krajobrazowym, ale także gospodarczym (źródło surowca drzewnego). Powierzchnia lasów wykazuje nieznaczny trend wzrostowy, co może być efektem naturalnej sukcesji na gruntach porolnych lub planowych zalesień.

- **Własność Lasów:** Zdecydowana większość lasów na terenie gminy to lasy publiczne, zarządzane przez Skarb Państwa (Nadleśnictwa Waliły, Żednia i Supraśl).

Tabela 2.2.4. [47] Powierzchnia gruntów leśnych według form własności w Gminie Gródek (w ha, dane GUS)

Własność	2019	2020	2021
las publiczne Skarbu Państwa	23442,8	23445,2	23440,6

las prywatne ogółem	3295,00	3309,00	3301,00
Lasy ogółem (wg struktury wł.)	26737,8	26754,2	26741,6

Źródło: Dane GUS BDL.

Komentarz Analityczny: Dominacja lasów Skarbu Państwa (ok. 87-88% powierzchni leśnej) oznacza, że gospodarka leśna w gminie jest w dużej mierze prowadzona zgodnie z planami urządzania lasu sporządzanymi dla nadleśnictw i zatwierdzanymi przez Ministra Środowiska. Gmina ma ograniczony bezpośredni wpływ na zarządzanie tymi zasobami, ale jest ważnym partnerem w kontekście np. udostępniania lasów dla turystyki czy ochrony przeciwpożarowej. Lasy prywatne, stanowiące ok. 10-12% areálu leśnego, wymagają szczególnego wsparcia i doradztwa w zakresie zrównoważonego gospodarowania i ochrony.

• Pozyskanie Drewna:

Tabela 2.2.5. [48] *Pozyskanie drewna (grubizny ogółem) w Gminie Gródek (w m³)*

Rok	Ogółem	Lasy prywatne	Lasy gminne
2018	5848	5848	0
2019	4775	4775	0
2020	4347	4347	0
2021	5987	5955	32
2022	8016	7900	116
2023	2450	2410	40

Źródło: Dane GUS BDL (Leśnictwo).

Komentarz Analityczny: Pozyskanie drewna, zwłaszcza w lasach prywatnych (które dominują w tej tabeli, co może wymagać weryfikacji ze strukturą własności – być może dane GUS agregują pozyskanie z lasów prywatnych i innych poza LP), jest ważnym elementem lokalnej gospodarki, dostarczając surowca dla przemysłu drzewnego. Znaczne wahania w wielkości pozyskania drewna w poszczególnych latach mogą być związane z popytem na rynku, cenami surowca, realizacją planów pozyskania w lasach państwowych, a także działaniami sanitarnymi (np. usuwanie drzew uszkodzonych przez wiatr czy szkodniki). Wzrost pozyskania w niewielkich lasach gminnych (jeśli gmina takie

posiada) w ostatnich latach jest zauważalny, choć jego skala jest niewielka w porównaniu do ogólnego pozyskania.

- Zagrożenia dla Lasów: Lasy na terenie gminy, podobnie jak w całym regionie, narażone są na różne zagrożenia, takie jak choroby drzew (np. zamieranie jesionu, choroby iglastych), gradacje szkodników owadzych (np. kornik drukarz w drzewostanach świerkowych), a także skutki zmian klimatu (susze, silne wiatry, pożary). [Ekofizjografia].

2.2.3. Wyzwania, Potrzeby i Potencjał

- Wyzwania:

- * Rolnictwo: Postępujące przemiany strukturalne (koncentracja ziemi, spadek liczby małych gospodarstw), niska opłacalność produkcji w niektórych sektorach, presja na odłogowanie gruntów słabszych klas, negatywny wpływ rolnictwa na środowisko (zanieczyszczenie wód, erozja gleb), starzenie się populacji rolników, trudności w znalezieniu następców.

- * Leśnictwo: Zapewnienie zrównoważonej gospodarki leśnej w warunkach wysokiej presji na ochronę przyrody, zarządzanie lasami prywatnymi (rozdrobnienie, brak planów), rosnące zagrożenia dla stanu zdrowotnego lasów (choroby, szkodniki, zmiany klimatu), konflikty między funkcją gospodarczą a społeczną i ekologiczną lasów.

- * Wspólne: Bariery w rozwoju lokalnego przetwórstwa rolno-leśnego i agroturystyki, brak wykwalifikowanej kadry w niektórych specjalistycznych dziedzinach, adaptacja do zmian klimatu (susze, powodzie).

- Potrzeby:

- * Rolnictwo: Wsparcie finansowe i doradcze dla rolników w zakresie modernizacji gospodarstw, dywersyfikacji produkcji, wdrażania praktyk prośrodowiskowych i rolnictwa ekologicznego. Promocja i wsparcie dla produktów lokalnych i regionalnych, skracanie łańcuchów dostaw. Rozwój infrastruktury wiejskiej (drogi, melioracje).

- * Leśnictwo: Wsparcie dla właścicieli lasów prywatnych w zakresie zrównoważonego zarządzania i ochrony lasów. Rozwój wielofunkcyjnej gospodarki leśnej, łączącej cele produkcyjne z ochroną przyrody i funkcjami społecznymi. Inwestycje w profilaktykę przeciwpożarową i działania adaptacyjne do zmian klimatu w lasach.

- * Wspólne: Rozwój lokalnego przetwórstwa surowców rolnych i leśnych, wspieranie agroturystyki i innych form turystyki wiejskiej/leśnej. Inwestycje w infrastrukturę wspierającą rozwój tych sektorów. Edukacja i szkolenia dla rolników i leśników w zakresie nowych technologii, zrównoważonych praktyk i możliwości dywersyfikacji dochodów.

- Potencjał:

- * Bogactwo zasobów naturalnych (duże kompleksy leśne Puszczy Knyszyńskiej, tereny rolne o potencjale dla rolnictwa ekstensywnego i ekologicznego, zasoby wodne).
- * Potencjał dla dywersyfikacji działalności rolniczej i leśnej (agroturystyka, turystyka przyrodnicza, produkty lokalne, energia odnawialna z biomasy).
- * Kapitał ludzki rolników i leśników, ich doświadczenie i przywiązanie do ziemi.
- * Możliwość tworzenia i promocji unikalnych produktów lokalnych i regionalnych o wysokiej jakości.
- * Istniejące formy wsparcia (programy unijne, krajowe, działania LGD) oraz możliwość współpracy międzysektorowej i regionalnej.

2.2.4. Wnioski dla Strategii (w obszarze rolnictwa i leśnictwa) – Wsad do Dalszych Prac

- Gmina Gródek charakteryzuje się specyficznym, leśno-rolniczym charakterem, gdzie przemiany strukturalne w rolnictwie (koncentracja, specjalizacja) oraz znaczenie gospodarki leśnej (dominacja lasów publicznych, rola przemysłu drzewnego) stanowią kluczowe uwarunkowania gospodarcze i przestrzenne.
- Bogactwo zasobów naturalnych (lasy Puszczy Knyszyńskiej, wody, łąki i pastwiska) oraz tradycje rolnicze i leśne stanowią znaczący potencjał dla zrównoważonego rozwoju gospodarczego, w tym dywersyfikacji działalności (przetwórstwo rolno-spożywcze i drzewne, agroturystyka, turystyka leśna/przyrodnicza, produkcja energii z biomasy), co jest kluczowe dla tworzenia nowych miejsc pracy i poprawy dochodowości na obszarach wiejskich.
- Presja rolnictwa i leśnictwa na środowisko (ryzyko zanieczyszczenia wód nawozami i środkami ochrony roślin, monokultury leśne, zagrożenia dla bioróżnorodności) oraz wyzwania związane ze zmianami klimatu (susza, ryzyko pożarów lasów) wymagają intensyfikacji działań na rzecz promocji zrównoważonych praktyk gospodarowania, rolnictwa ekologicznego oraz inwestycji w infrastrukturę prośrodowiskową i adaptacyjną.
- Wsparcie dla lokalnych rolników (zwłaszcza małych i średnich gospodarstw stojących przed wyzwaniami transformacji) oraz właścicieli lasów prywatnych w zakresie modernizacji, dywersyfikacji produkcji, dostosowania do wymogów rynkowych i środowiskowych oraz zrównoważonego zarządzania zasobami jest kluczowe dla utrzymania i rozwoju tych sektorów oraz zachowania żywotności obszarów wiejskich.
- Współpraca z instytucjami zarządzającymi zasobami naturalnymi (Lasy Państwowe, PGW Wody Polskie, RDOŚ), organizacjami branżowymi (ODR, izby rolnicze, stowarzyszenia leśne) oraz w ramach regionalnych i lokalnych platform współpracy (LGD, LPW, klastry) jest niezbędna do efektywnego wspierania rozwoju rolnictwa i leśnictwa, ochrony środowiska oraz realizacji celów strategicznych gminy.

2.3. Turystyka, rekreacja i sport

Wprowadzenie

Niniejszy załącznik przedstawia szczegółową analizę obszaru turystyki, rekreacji i sportu w Gminie Gródek. Opracowanie stanowi rozszerzenie sekcji 2.3. Diagnozy Gospodarczej w ramach Strategii Rozwoju Gminy Gródek na lata 2026-2035. Analiza danych liczbowych i jakościowych pozwala na głębsze zrozumienie kluczowych trendów, atutów i wyzwań w tym obszarze, jego skutków przestrzennych i środowiskowych, a także wzajemnych relacji z Ludnością (1.1), Kapitałem Społecznym (1.2), Edukacją (1.3), Kulturą (1.4), Polityką Społeczną (1.5), Gospodarką i Rynkiem Pracy (2.1), Rolnictwem i Leśnictwem (2.2), Finansami (2.4) oraz Przestrzenią/Środowiskiem (III).

Źródła Danych

Analiza opiera się na następujących źródłach:

- Raporty o stanie Gminy Gródek za lata 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023
- Numery "Wiadomości Gródeckich – Haradockija Nawiny" z okresu Grudzień 2018/Styczeń 2020 – Maj 2025
- Dane GUS (BDL, statystyki z REGON, rynek pracy, budżety JST)

2.3. Turystyka, rekreacja i sport

2.3.1. Walory Turystyczne

- Walory Przyrodnicze: Gmina Gródek posiada wybitne walory przyrodnicze, stanowiące główny magnes turystyczny. Należą do nich:

- * Położenie w obrębie Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej im. prof. Witolda Sławińskiego (ponad 82% powierzchni gminy objęte parkiem – patrz Załącznik 3.2).
- * Znaczne obszary objęte siecią Natura 2000 (np. Ostoja Knyszyńska PLC200003, Puszcza Knyszyńska PLB200003), chroniące cenne siedliska i gatunki.
- * Wysoka lesistość (ponad 60% powierzchni gminy), oferująca możliwości rekreacji i kontaktu z naturą (patrz Załącznik 2.2).
- * Malownicze doliny rzeczne (Supraśl, Słoja, Płoska) oraz inne ciek wodne.
- * Jeziora i zbiorniki wodne (np. Zalew Zarzeczany, Zbiornik Wyżary) stwarzające warunki do uprawiania sportów wodnych i wędkarstwa.

Komentarz Analityczny: Te unikalne walory przyrodnicze stanowią fundament dla rozwoju turystyki kwalifikowanej (pieszej, rowerowej, kajakowej, konnej), ekoturystyki, agroturystyki oraz wypoczynku rekreacyjnego.

- Walory Kulturowe i Historyczne: Gmina Gródek cechuje się bogatym i zróżnicowanym dziedzictwem kulturowym, wynikającym z jej wielowiekowej historii i położenia na styku kultur. Do najważniejszych walorów należą:

- * Historia wielokulturowości i współistnienia różnych narodowości i wyznań (patrz Załącznik 1.4).

* Zabytki sakralne (cerkwie, kościoły, kapliczki) i świeckie (grodzisko, cmentarze, pozostałości dawnej architektury) (szczegółowo opisane w Załączniku 3.6).

* Żywe tradycje ludowe, gwara, rękodzieło, kuchnia regionalna (patrz Załącznik 1.4).

* Miejsca historyczne związane z ważnymi wydarzeniami (np. z okresu powstań narodowych, wojen światowych).

* Muzea i izby pamięci (np. Izba Pamięci w GCK).

Komentarz Analityczny: Dziedzictwo kulturowe, zarówno materialne, jak i niematerialne, jest istotnym atutem, który może być wykorzystany do tworzenia atrakcyjnych produktów turystycznych, takich jak szlaki tematyczne, warsztaty rękodzieła, czy festiwale nawiązujące do lokalnych tradycji.

2.3.2. Infrastruktura Turystyczna i Rekreacyjna

• Obiekty Noclegowe: Baza noclegowa gminy jest relatywnie niewielka, ale stabilna, z dominacją kwater agroturystycznych.

Tabela 2.3.1. [49] Turystyczne obiekty noclegowe zbiorowego zakwaterowania w Gminie Gródek

Rok	Liczba obiektów	Liczba miejsc	Hotele/Motele/ Pensjonaty (obiekty/ miejsc)	Kwatery agroturystyczne (obiekty/ miejsc)	Inne obiekty (obiekty/ miejsc)
2015	10	217	1/48	8/149	1/20
2016	9	205	1/48	7/137	1/20
2017	9	205	1/48	7/137	1/20
2018	9	205	1/48	7/137	1/20
2019	9	205	1/48	7/137	1/20
2020	10	227	1/48	8/159	1/20
2021	10	227	1/48	8/159	1/20
2022	10	227	1/48	8/159	1/20
2023	10	220	1/48	8/152	1/20

Źródło: Dane GUS BDL (Turystyka).

Komentarz Analityczny: Liczba obiektów i miejsc noclegowych w Gminie Gródek jest niewielka i utrzymuje się na względnie stabilnym poziomie w ostatnich latach, z

niewielkim wzrostem w okresie 2020-2022 i lekkim spadkiem liczby miejsc w 2023. Dominują kwatery agroturystyczne, co wpisuje się w wiejski charakter gminy i jej potencjał do rozwoju turystyki opartej na kontakcie z naturą i lokalną kulturą. Istnienie jednego obiektu hotelowego/pensjonatu o większej liczbie miejsc uzupełnia ofertę. Niewielka skala bazy noclegowej może być zarówno ograniczeniem w obsłudze większego ruchu turystycznego, jak i atutem dla osób poszukujących kameralnego wypoczynku.

- Ruch Turystyczny:

Tabela 2.3.2. *[50 Ruch turystyczny w turystycznych obiektach noclegowych zbiorowego zakwaterowania w Gminie Gródek*

Rok	Liczba turystów	Udział turystów zagranicznych (%)	Liczba noclegów	Udział noclegów turystów zagranicznych (%)	Średnia długość pobytu (dni)	Stopień wykorzystania miejsc noclegowych (%)
2015	3956	5,5	11245	4,9	2,8	14,2
2016	3762	6,3	9755	6,2	2,6	12,9
2017	3905	5,2	9518	4,9	2,4	12,7
2018	3944	5,4	9651	5,0	2,4	12,8
2019	4044	4,5	9666	4,1	2,4	12,9
2020	4237	2,8	9862	2,4	2,3	13,2
2021	4241	2,4	9871	2,0	2,3	13,2
2022	3933	1,6	9472	1,3	2,4	12,6
2023	4476	2,2	9872	2,0	2,2	13,1

Źródło: Dane GUS BDL (Turystyka).

Komentarz Analityczny: Ruch turystyczny w zarejestrowanych obiektach noclegowych zbiorowego zakwaterowania w Gminie Gródek jest stosunkowo niewielki, ale wykazuje pewną stabilność z wahaniem w poszczególnych latach. W 2023 roku odnotowano wzrost liczby turystów w porównaniu do roku poprzedniego. Udział turystów zagranicznych jest niewielki i zmalał w ostatnich latach (co może być związane z pandemią COVID-19 i sytuacją na granicy wschodniej). Dominują turyści krajowi. Średnia długość pobytu jest krótka (2,2-2,8 dnia), co sugeruje charakterystykę turystyki

weekendowej lub krótkoterminowych wypadów. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych jest niski (ok. 13-14%), co wskazuje na znaczne rezerwy i potencjał do zwiększenia obłożenia, zwłaszcza poza głównym sezonem.

- Główni turyści zagraniczni (2023): Według danych GUS, w 2023 roku wśród turystów zagranicznych korzystających z bazy noclegowej w gminie dominowali obywatele Białorusi, Litwy i Ukrainy.

- Wyposażenie Turystyczne Obiektów Noclegowych: Dane GUS (do 2022 r.) wskazują na zróżnicowane wyposażenie obiektów, niektóre posiadają zaplecze sportowo-rekreacyjne, udogodnienia dla osób z niepełnosprawnościami, sale konferencyjne czy punkty gastronomiczne.

- Szlaki Turystyczne: Gmina posiada bogatą i rozwijającą się sieć oznakowanych szlaków turystycznych:

- * Piesze: Liczne szlaki prowadzące przez najatrakcyjniejsze tereny Puszczy Knyszyńskiej i doliny rzeczne.

- * Rowerowe: W tym fragment Wschodniego Szlaku Rowerowego Green Velo oraz lokalne pętle rowerowe. Długość dróg dla rowerów systematycznie wzrasta (patrz Załącznik 3.1, Tabela 3.1.4).

- * Wodne: Szlaki kajakowe na rzekach Supraśl i Słója.

- * Konne: Wyznaczone trasy dla turystyki konnej. [Monografia, Ekofizjografia, WG].

- Inna Infrastruktura Rekreacyjna i Sportowa:

- * Obiekty sportowe: Boiska sportowe (w tym Orlik w Gródku), hale sportowe przy szkołach, siłownie zewnętrzne.

- * Obiekty rekreacyjne: Plaże i kąpieliska (np. nad Zalewem Zarzeczany, wieża widokowa, miejsca odpoczynku przy szlakach, place zabaw.

- * Wypożyczalnie sprzętu: Kajaki, rowery (ograniczona dostępność). [Raporty o stanie Gminy, WG, dane GUS o obiektach sportowych].

2.3.3. Aktywność Sportowa i Rekreacyjna

- Kluby Sportowe: Na terenie gminy działa kilka klubów sportowych (np. piłka nożna – GKS Gródek, sporty walki - GRYFIK), które angażują mieszkańców, zwłaszcza dzieci i młodzież, w regularną aktywność fizyczną. Kluby te często opierają swoją działalność na zaangażowaniu społecznym i wsparciu gminy. [WG, Raporty o stanie Gminy].

- Organizacja Wydarzeń: Gmina, GCK, szkoły oraz lokalne organizacje pozarządowe (stowarzyszenia, OSP, KGW) są organizatorami lub współorganizatorami licznych wydarzeń sportowych i rekreacyjnych, takich jak turnieje piłkarskie, biegi, rajdy rowerowe,

splawy kajakowe, festyny rodzinne z elementami sportowymi. Wydarzenia te integrują społeczność i promują aktywny styl życia. [WG, Raporty o stanie Gminy].

2.3.4. Wyzwania, Potrzeby i Potencjał

- Wyzwania:

- * Niewystarczająca lub nierównomiernie rozwinięta infrastruktura turystyczna i rekreacyjna (np. standard niektórych kwater, brak całorocznych atrakcji, ograniczona oferta gastronomiczna poza głównymi miejscowościami).
- * Ograniczona dostępność komunikacyjna niektórych atrakcyjnych turystycznie obszarów (stan dróg lokalnych, słabo rozwinięty transport publiczny – patrz Załącznik 3.1).
- * Słaba i niespójna promocja oferty turystycznej gminy na zewnątrz.
- * Sezonowość ruchu turystycznego, koncentracja głównie w okresie letnim.
- * Kontekst zewnętrzny: Wpływ sytuacji na granicy wschodniej na postrzeganie bezpieczeństwa regionu i potencjalne zmniejszenie zainteresowania turystów.
- * Konkurencja ze strony innych, bardziej wypromowanych destynacji turystycznych w regionie.

- Potrzeby:

- * Dalszy rozwój i modernizacja infrastruktury turystycznej (noclegowej, gastronomicznej, rekreacyjnej), w tym tworzenie produktów turystycznych o wysokim standardzie.
- * Opracowanie i wdrożenie spójnej strategii promocji turystycznej Gminy Gródek, wykorzystującej nowoczesne narzędzia marketingowe i budującej unikalną markę turystyczną.
- * Stworzenie zintegrowanego systemu informacji turystycznej (online i w terenie).
- * Wsparcie dla lokalnych przedsiębiorców turystycznych i organizacji działających w sferze turystyki i rekreacji (szkolenia, doradztwo, pomoc w pozyskiwaniu funduszy).
- * Poprawa dostępności komunikacyjnej do atrakcji turystycznych.
- * Rozwój oferty turystycznej poza głównym sezonem (np. turystyka zimowa, wydarzenia kulturalne).
- * Rozwój niszowych form turystyki (np. turystyka kulinarna oparta na produktach regionalnych, turystyka sentymalna dla osób pochodzących z regionu).

- Potencjał:

- * Unikalne i dobrze zachowane walory przyrodnicze Puszczy Knyszyńskiej i dolin rzecznych.

- * Bogate i zróżnicowane dziedzictwo kulturowe, w tym żywe tradycje.
- * Oddolna aktywność mieszkańców, KGW, stowarzyszeń w zakresie kultywowania tradycji i organizacji lokalnych wydarzeń.
- * Istniejące i rozwijane sieci współpracy (LGD, Green Velo, partnerstwa terytorialne).
- * Rosnące zainteresowanie turystyką aktywną, ekoturystyką i wypoczynkiem na łonie natury.
- * Położenie w pobliżu dużego ośrodka miejskiego (Białystok) jako potencjalne zaplecze turystyczne.

2.3.5. Wnioski dla Strategii (w obszarze turystyki, rekreacji i sportu) – Wsad do Dalszych Prac

- Gmina Gródek posiada bogactwo walorów przyrodniczych i kulturowych, stanowiących unikalną podstawę dla rozwoju turystyki i rekreacji, w szczególności turystyki przyrodniczej (ekoturystyka, turystyka aktywna) i kulturowej, co powinno być kluczowym kierunkiem specjalizacji.
- Istniejąca infrastruktura turystyczna i rekreacyjna, w tym szlaki aktywnej turystyki (piesze, rowerowe, wodne), stanowi potencjał do dalszego rozwoju, choć jej stan, oznakowanie i zasięg wymagają modernizacji i rozbudowy, zwłaszcza w kontekście rozproszonych zabudowy i potrzeby tworzenia zintegrowanych produktów turystycznych.
- Trend w liczbie turystów i wskaźnik wykorzystania bazy noclegowej wskazują na potencjał wzrostu, ale jednocześnie na potrzebę intensyfikacji działań promocyjnych, budowania spójnej marki turystycznej gminy oraz tworzenia oferty całorocznej, aby zmniejszyć sezonowość.
- Aktywność lokalnych klubów sportowych i organizacji w obszarze rekreacji i sportu jest ważnym elementem Kapitału Społecznego i potencjału rozwoju lokalnego, wymagającym stałego wsparcia i tworzenia warunków do rozwoju.
- Rozwój turystyki jest ściśle powiązany z poprawą infrastruktury transportowej i dostępności komunikacyjnej do atrakcji turystycznych, a także z rozwojem lokalnej przedsiębiorczości (np. dywersyfikacja bazy noclegowej, rozwój gastronomii opartej na produktach lokalnych, usługi przewodnickie i edukacyjne).
- Współpraca w ramach regionalnych platform (LGD, Green Velo, klastry turystyczne) oraz z sąsiednimi gminami jest kluczowa dla wspólnego rozwoju oferty turystycznej, promocji regionu i pozyskiwania środków zewnętrznych na projekty turystyczne.

2.4 Finanse samorządowe

Wprowadzenie

Niniejszy załącznik przedstawia szczegółową analizę finansów samorządowych Gminy

Gródek. Opracowanie stanowi rozszerzenie sekcji 2.4. Diagnozy Gospodarczej w ramach Strategii Rozwoju Gminy Gródek na lata 2026-2035. Analiza danych liczbowych i jakościowych pozwala na głębsze zrozumienie kluczowych trendów, atutów i wyzwań w tym obszarze, a także jego wzajemnych relacji z Ludnością (1.1), Gospodarką (pozostałe sekcje Rozdziału II), Przestrzenią (III), a także z innymi obszarami diagnozy (1.2, 1.3, 1.4, 1.5). Analiza ta ukazuje obraz finansów gminy w okresie dynamicznej transformacji, poddanych w ostatnich latach silnym wstrząsom zewnętrznym i głębokim reformom wewnętrznym, które fundamentalnie zmieniły strukturę jej dochodów i wydatków.

Źródła Danych

Analiza opiera się na następujących źródłach:

- Raporty o stanie Gminy Gródek za lata 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023
- Numery "Wiadomości Gródeckich – Haradockija Nawiny" z okresu Grudzień 2018/Styczeń 2020 – Maj 2025 (wszystkie dostępne numery)
- Monografia
- Wieloletnia Prognoza Finansowa (WPF) Gminy Gródek.

2.4.1. Struktura i Dynamika Dochodów Budżetowych

- Łączne Dochody Budżetowe: W ostatnich latach obserwuje się generalny trend wzrostowy łącznych dochodów budżetowych Gminy Gródek.

Tabela 2.4.1. [51] Łączne Dochody Budżetowe Gminy Gródek (w zł)

Rok	Dochody ogółem (zł)	Dochody bieżące (zł)	Dochody majątkowe (zł)	Źródło (główne)
2018	24 716 060	23 228 544	1 487 516	Raport o stanie Gminy
2019	27 083 425	23 773 243	3 310 182	Raport o stanie Gminy
2020	29 827 483	27 734 337	2 093 146	Raport o stanie Gminy
2021	32 807 523	28 088 492	4 719 030	Raport o stanie Gminy
2022	36 137 898	34 651 432	1 486 466	Raport o stanie Gminy
2023	40 271 292	30 413 076	9 858 215	Raport o stanie Gminy

2024	43 636 439	36 267 928	7 368 511	Raport o stanie Gminy
------	------------	------------	-----------	-----------------------

Komentarz Analityczny: Łączne dochody budżetowe Gminy Gródek wykazują tendencję wzrostową w analizowanym okresie, co jest zjawiskiem pozytywnym. Zdecydowanie dominują dochody bieżące, stanowiące podstawę finansowania zadań własnych i zleconych gminy. Dochody majątkowe, związane głównie z pozyskiwaniem środków na inwestycje (np. sprzedaż mienia, dotacje inwestycyjne), są niewielkie i charakteryzują się dużą zmiennością w poszczególnych latach, co jest typowe dla budżetów gminnych. Niewielkie dochody majątkowe w 2022 roku, a następnie ich rekordowy wzrost w 2023 (do niemal 10 mln zł) i ponowna normalizacja w 2024, są klasycznym przykładem uzależnienia potencjału inwestycyjnego gminy od cykli programowania funduszy zewnętrznych (np. Rządowy Fundusz Polski Ład) i nie świadczą o trwałym wzroście zdolności inwestycyjnych.

- Struktura Dochodów Bieżących: Dochody bieżące Gminy Gródek opierają się na trzech głównych filarach: dochodach własnych, subwencji ogólnej oraz dotacjach celowych.

Tabela 2.4.2.[52]Struktura dochodów bieżących Gminy Gródek (w zł i % udziału w dochodach bieżących)

Rok	Dochody własne (zł)	Dochody własne (%)	Subwencje (zł)	Subwencje (%)	Dotacje celowe (zł)	Dotacje celowe (%)	Źródło (główne)
2018	8 634 542	33,7	6 132 333	44,8	6 933 298	21,5	Raport o stanie Gminy
2019	11 084 437	35,3	6 527 021	45,3	7 406 632	19,4	Raport o stanie Gminy
2020	10 526 258	34,4	6 497 246	45,0	8 511 528	20,6	Raport o stanie Gminy
2021	11 869 217	35,6	7 442 054	41,4	8 867 614	23,0	Raport o stanie Gminy

2022	12 394 464	34,8	6 828 850	40,7	12 834 144	24,5	Raport o stanie Gminy
2023	12 945 728	35,4	9 537 960	41,8	6 116 804	22,8	Raport o stanie Gminy
2024	13 637 873	36,3	10 984 983	42,5	7 808 074	21,2	Raport o stanie Gminy

Komentarz Analityczny: Udział dochodów własnych w dochodach bieżących Gminy Gródek utrzymuje się na względnie stabilnym poziomie, oscylując wokół 33-36%. Oznacza to, że gmina w znacznym stopniu (ponad 60%) jest uzależniona od zewnętrznych źródeł finansowania w postaci subwencji ogólnej (głównie oświatowej i wyrównawczej) oraz dotacji celowych na realizację zadań zleconych i własnych. Taka struktura dochodów jest typowa dla wielu gmin wiejskich w Polsce, jednak dążenie do zwiększenia udziału dochodów własnych jest pożądane dla wzmocnienia samodzielności finansowej samorządu.

- **Struktura Dochodów Własnych:** Główne źródła dochodów własnych Gminy Gródek to wpływy z podatków i opłat lokalnych (podatek od nieruchomości, podatek rolny, podatek leśny, podatek od środków transportowych, opłaty lokalne), udziały w podatku dochodowym od osób fizycznych (PIT) i prawnych (CIT), dochody z majątku gminy (np. dzierżawy, najem) oraz dochody z tytułu świadczonych usług. Niski udział dochodów własnych w dochodach ogółem jest postrzegany jako problem i wyzwanie dla stabilności finansowej gminy w długim okresie. [Raporty o stanie Gminy].

Komentarz Analityczny: Analiza szczegółowej struktury dochodów własnych, w tym dynamiki wpływów z poszczególnych podatków i opłat, pozwoliłaby na identyfikację potencjalnych obszarów wzrostu tych dochodów. Jest to ściśle powiązane z kondycją lokalnej gospodarki (Załącznik 2.1), liczbą i aktywnością przedsiębiorców, a także polityką podatkową gminy.

2.4.2. Struktura i Dynamika Wydatków Budżetowych

- **Łączne Wydatki Budżetowe:** Wydatki budżetowe Gminy Gródek charakteryzują się dużą zmiennością, zwłaszcza w kategorii wydatków majątkowych.

Tabela 2.4.3. [53] Łączne Wydatki Budżetowe Gminy Gródek (w zł)

Rok	Wydatki ogółem (zł)	Wydatki bieżące (zł)	Wydatki majątkowe (zł)	Źródło (główne)
-----	------------------------	-------------------------	---------------------------	--------------------

2018	24 807 061	21 370 061	3 437 000	Raport o stanie Gminy
2019	29 952 746	22 645 756	7 306 989	Raport o stanie Gminy
2020	28 826 901	24 174 243	4 652 658	Raport o stanie Gminy
2021	30 139 786	26 218 899	3 920 887	Raport o stanie Gminy
2022	34 981 162	30 620 482	4 360 680	Raport o stanie Gminy
2023	41 629 681	28 932 174	12 697 516	Raport o stanie Gminy
2024	44 651 607	35 144 898	9 506 709	Raport o stanie Gminy

Komentarz Analityczny: Wydatki bieżące Gminy Gródek wykazały znaczący wzrost w 2022 roku, utrzymując się na podwyższonym poziomie także w latach kolejnych, co może być związane ze wzrostem kosztów funkcjonowania (inflacja, ceny energii, wynagrodzenia) oraz realizacją zadań. Wydatki majątkowe (inwestycyjne) charakteryzują się dużą zmiennością, co jest typowe i zależy od cyklu realizacji projektów inwestycyjnych i dostępności finansowania zewnętrznego. Po wyższym poziomie inwestycji w 2019, nastąpił spadek, a następnie ponowny wzrost w latach 2023-2024, co może być związane z wykorzystaniem środków z Polskiego Ładu oraz z nową perspektywą finansową UE i dostępnością środków z Krajowego Planu Odbudowy.

- Struktura Wydatków Bieżących (wg działów Klasyfikacji Budżetowej): W strukturze wydatków bieżących Gminy Gródek dominują wydatki na zadania z zakresu polityki społecznej i rodziny oraz oświaty i wychowania.

Tabela 2.4.4. [54] Struktura wydatków bieżących Gminy Gródek wg wybranych działów Klasyfikacji Budżetowej (w % całkowitych wydatków bieżących)

Kategoria	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Pomoc Społeczna i Rodzina	33,2%	34,2%	35,9%	33,9%	36,6%	21,8%	10,5%

Oświata i Wychowanie	32,5%	31,9%	31,7%	30,5%	29,4%	34,4%	35,9%
Administracja Publiczna	9,5%	10,4%	9,4%	9,8%	9,5%	23,1%	18,7%
Gospodarka Komunalna i Ochrona Środowiska	7,0%	14,3%	8,1%	11,2%	10,0%	22,8%	12,7%
Transport i Łączność	1,7%	1,8%	2,1%	3,8%	3,6%	3,8%	3,4%
Kultura i Ochrona Dziedzictwa Narodowego	4,6%	4,5%	3,6%	3,8%	3,5%	3,9%	3,4%

Źródło: Dane Ministerstwa Finansów (WPF) i sprawozdanie budżetowe za 2024 rok.

Komentarz Analityczny: Analiza struktury wydatków bieżących ukazuje okres względnej stabilności (2018-2022) przerwany fundamentalną zmianą w latach 2023-2024. Była ona efektem nałożenia się na siebie trzech procesów: zmiany systemowej (przeniesienie świadczenia 500+ do ZUS, co drastycznie obniżyło udział Pomocy Społecznej), szoku kosztowego (wzrost cen energii i inflacji, widoczny w skokowym wzroście udziału Administracji i Gospodarki Komunalnej w 2023 r.) oraz wewnętrznej reformy organizacyjnej (likwidacja Komunalnego Zakładu Budżetowego i zmiana sposobu budżetowania jego zadań). W efekcie tych zmian, po "statystycznym oczyszczeniu" budżetu, Oświata i Wychowanie stała się w 2024 roku bezdyskusyjnie największą i kluczową pozycją, stanowiąc ponad 1/3 wszystkich wydatków bieżących gminy.

- Wydatki Inwestycyjne (Majątkowe): Poziom wydatków majątkowych jest kluczowy dla rozwoju gminy i charakteryzuje się dużą zmiennością, uzależnioną od możliwości pozyskania środków zewnętrznych.

Tabela 2.4.5. [55] Wydatki majątkowe Gminy Gródek (w zł)

Rok	Wydatki majątkowe (zł)	Udział w wydatkach ogółem (%)	Źródło (główne)
2018	3 437 000	13,8	Raport o stanie Gminy
2019	7 306 989	24,4	Raport o stanie Gminy
2020	4 652 658	16,1	Raport o stanie Gminy
2021	3 920 887	13,0	Raport o stanie Gminy
2022	4 360 680	12,4	Raport o stanie Gminy

2023	12 697 516	30,5	Raport o stanie Gminy
2024	9 506 709	21,3	Raport o stanie Gminy

Komentarz Analityczny: Wydatki inwestycyjne Gminy Gródek cechuje duża zmienność. Po okresie wysokich nakładach inwestycyjnych w 2019, kiedy udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem przekraczał 24,4%, nastąpił spadek. Ponowny wzrost odnotowano w 2023 roku (30,5%) i w 2024 utrzymuje się na również na wyższym poziomie (21,3%). Ta dynamika jest ściśle powiązana z cyklami programowania funduszy unijnych (np. końcówka perspektywy 2014-2020 i początek nowej) oraz dostępnością krajowych funduszy inwestycyjnych (np. Rządowy Fundusz Polski Ład).

- Źródła Finansowania Wydatków Majątkowych: Realizacja inwestycji w gminie jest w dużej mierze uzależniona od pozyskania środków zewnętrznych.

Tabela 2.4.6. [56] Źródła finansowania wydatków majątkowych Gminy Gródek w 2022 r. (w zł i %)

Źródło finansowania	Kwota (zł)	Udział (%)
Środki własne Gminy	1 436 307,06	32,9
Fundusz Wsparcia Gmin i Powiatów WP	400 000,00	9,2
Konkurs #szczepimy się...	83 000,00	1,9
EFRR (RPO WP 2014-2020)	198 308,96	4,5
Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych (RFIL)	367 590,00	8,4
Rządowy Fundusz Polski Ład	402 142,31	9,2
Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg (RFRD)	505 966,47	11,6
Inne dotacje	967 356,15	22,2
Ogółem	4 360 680	100,0

Tabela 2.4.7. [57] Źródła finansowania wydatków majątkowych Gminy Gródek w 2023 r. (w zł i %)

Źródło finansowania	Kwota (zł)	Udział (%)
Środki własne Gminy	2 963 581,27	32,8

Rządowy Fundusz Polski Ład	5 975 000,00	66,2
Województwo Podlaskie (inne źródła)	91 919,74	1,0
Ogółem	9 030 501	100,0

Komentarz Analityczny (do Tabel 2.4.6 i 2.4.7): Udział środków zewnętrznych (dotacji z różnych źródeł krajowych i unijnych) w finansowaniu wydatków inwestycyjnych Gminy Gródek jest bardzo wysoki, przekraczając 67% w analizowanych latach. Świadczy to o dużej skuteczności gminy w pozyskiwaniu funduszy zewnętrznych. Jednocześnie, konieczność zapewnienia znaczącego wkładu własnego (ok. 33%) na realizację tych projektów stanowi istotne obciążenie dla budżetu gminy i często wymaga zaciągania zobowiązań dłużnych.

• Wskaźniki Wydatków:

Tabela 2.4.8. [58] Wydatki budżetowe Gminy Gródek na 1 mieszkańca (w zł)

Rok	Wydatki bieżące na 1 mieszk.	Wydatki majątkowe na 1 mieszk.	Wydatki ogółem na 1 mieszk.
2018	3844	618	4462
2019	4097	1322	5418
2020	4450	856	5306
2021	5275	789	6064
2022	6143	875	7017
2023	5844	2565	8408
2024	7209	1950	9159

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Tabel 2.4.1, 2.4.3 oraz liczby ludności z Tabeli 1.1.1.

Komentarz Analityczny: Wydatki bieżące na 1 mieszkańca Gminy Gródek wyraźnie rosty szybciej w latach 2021-2022 roku, co było związane m.in. z inflacją i wzrostem kosztów energii, i utrzymują się na relatywnie wysokim poziomie. W 2023 roku nastąpił spadek tego wskaźnika, po czym w 2024 roku ponownie gwałtownie on wzrósł. Występuje w tych latach zmienność poziomu wydatków, co może świadczyć o jednorazowych, dużych wydatkach lub zmieniającej się strukturze kosztów funkcjonowania gminy.

Wydatki majątkowe na 1 mieszkańca charakteryzują się bardzo dużą zmiennością, odzwierciedlając cykle inwestycyjne gminy. Wskaźniki te, w porównaniu z innymi gminami o podobnym charakterze, mogą dostarczyć informacji o skali i efektywności wydatkowania środków publicznych.

2.4.3. Zadłużenie Samorządu

- Poziom Zadłużenia: W ostatnich latach obserwuje się trend wzrostowy zadłużenia Gminy Gródek.

Tabela 2.4.9. [59] *Zadłużenie Gminy Gródek (w zł, stan na koniec roku)*

Rok	Zadłużenie (zł)	Udział zadłużenia w dochodach ogółem (%)	Źródło
2018	8 515 218	34,45	Raport 2018
2019	11 804 004	43,58	Raport 2019
2020	10 481 642	35,78	Raport 2020
2021	9 866 642	30,07	Raport 2021
2022	9 251 642	25,60	Raport 2022
2023	8 636 642	21,44	Raport 2023

Komentarz Analityczny: Poziom zadłużenia Gminy Gródek, po osiągnięciu najwyższego poziomu w 2019 roku (43,58% dochodów), co było związane z koniecznością finansowania wkładu własnego do realizowanych projektów, w kolejnych latach systematycznie spadał, osiągając w 2023 roku poziom 21,44%. Świadczy to o dużej dyscyplinie finansowej i skutecznej polityce oddłużania, nawet w okresach realizowania nowych projektów inwestycyjnych. Mimo to, jak pokazuje analiza kosztów obsługi długu, gmina pozostaje wysoce wrażliwa na zewnętrzne czynniki makroekonomiczne.

- Struktura Zadłużenia: Zadłużenie Gminy Gródek pochodzi głównie z tytułu zaciągniętych kredytów długoterminowych oraz wyemitowanych obligacji komunalnych. [Raporty o stanie Gminy].

- Koszty Obsługi Długu:

Tabela 2.4.10. [60] *Koszty obsługi długu Gminy Gródek (w zł)*

Rok	Koszty obsługi długu (zł)	Udział w wydatkach bieżących (%)	Źródło (główne)
-----	---------------------------	----------------------------------	-----------------

2018	211 859	2,0	Raport o stanie Gminy
2019	237 787	3,5	Raport o stanie Gminy
2020	210 758	4,1	Raport o stanie Gminy
2021	140 695	4,3	Raport o stanie Gminy
2022	582 017	1,9	Raport o stanie Gminy
2023	626 735	2,3	Raport o stanie Gminy

Komentarz Analityczny: Koszty obsługi długu (odsetki i inne opłaty) stanowią znaczący element wydatków bieżących. Paradoksalnie, mimo spadku nominalnej kwoty zadłużenia od 2019 roku, koszty jego obsługi w latach 2022-2023 gwałtownie wzrosły. Jest to bezpośredni efekt ogólnego wzrostu stóp procentowych w gospodarce. Sytuacja ta doskonale ilustruje, jak zewnętrzna polityka monetarna, niezależna od działań gminy, może w znaczący sposób ograniczać jej elastyczność finansową.

2.4.4. Analiza Kosztów Usług Publicznych

- Gospodarka Komunalna (wodociągi, kanalizacja, odpady): Koszty świadczenia usług komunalnych systematycznie rosną, co jest związane m.in. ze wzrostem cen energii, materiałów, kosztów pracy oraz wymogami środowiskowymi. Wpływy z opłat pobieranych od mieszkańców często nie pokrywają w pełni kosztów funkcjonowania tych systemów, co wymaga dopłat z budżetu gminy. [WG, Raporty].

Komentarz Analityczny: Koszty świadczenia usług komunalnych systematycznie rosną, co jest związane m.in. ze wzrostem cen energii i materiałów. Jak pokazuje analiza budżetu, jest to jeden z kluczowych czynników napędzających ogólny wzrost wydatków bieżących gminy, który był szczególnie widoczny w ostatnich latach. Wpływy z opłat pobieranych od mieszkańców często nie pokrywają w pełni kosztów funkcjonowania tych systemów, co wymaga coraz większych dopłat z budżetu gminy i stanowi rosnące obciążenie finansowe.

- Transport Zbiorowy: Utrzymanie publicznego transportu zbiorowego, zwłaszcza na liniach o niskiej frekwencji, generuje znaczące koszty dla budżetu gminy, która często musi dotować te połączenia w celu zapewnienia mieszkańcom minimalnej dostępności

komunikacyjnej. Wydatki te stanowią istotną i rosnącą pozycję w strukturze wydatków bieżących, przyczyniając się do ich ogólnego, wysokiego poziomu. [Raporty o stanie Gminy, Załącznik 3.1].

- Pomoc Społeczna i Rodzina stanowi absolutnie kluczowy i największy dział wydatków bieżących gminy, obejmujący szeroki zakres świadczeń i usług. Potwierdza to analiza budżetowa na przestrzeni ostatnich lat. Rosnące potrzeby związane ze starzeniem się społeczeństwa (np. koszty DPS) oraz realizacja zadań zleconych przez administrację rządową generują znaczące obciążenia dla budżetu gminy. (szczegółowa analiza w Załączniku 1.5 Polityka Społeczna).

- Oświata i Wychowanie: Drugi co do wielkości (po pomocy społecznej) dział wydatków bieżących. Rosnące koszty związane m.in. z wynagrodzeniami i standardami, są głównym obciążeniem dla finansów samorządu i w największym stopniu determinują wysoki poziom wydatków bieżących (szczegółowa analiza w Załączniku 1.3 Edukacja).

2.4.5. Wieloletnia Prognoza Finansowa i Planowanie

- Wieloletnia Prognoza Finansowa (WPF): Jest kluczowym narzędziem długoterminowego planowania finansowego gminy, obejmującym prognozy dochodów, wydatków, wyniku budżetu oraz długu. Realizacja WPF jest uzależniona od wielu czynników zewnętrznych (np. zmiany w systemie finansowania JST, koniunktura gospodarcza, dostępność środków unijnych) i wewnętrznych (np. polityka inwestycyjna gminy, efektywność zarządzania finansami). Niepewność co do przyszłych dochodów i kosztów stanowi wyzwanie dla precyzyjnego planowania. [Raporty o stanie Gminy, WG, dokument WPF Gminy Gródek]. Komentarz Analityczny: Analiza zapisów aktualnej Wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy Gródek, w tym prognozowanych wskaźników zadłużenia, możliwości finansowania inwestycji oraz planowanych działań na rzecz stabilizacji finansów, jest kluczowa dla oceny długoterminowej stabilności finansowej gminy i jej zdolności do realizacji celów strategicznych.

2.4.6. Gmina Gródek w systemie strategicznej interwencji

Województwa Podlaskiego – mapa szans i źródeł finansowania

Zgodnie z nowymi ramami prawnymi, strategia rozwoju gminy musi być spójna ze strategią rozwoju województwa. W praktyce ma to kluczowe znaczenie, ponieważ wskazane w strategii regionalnej Obszary Strategicznej Interwencji (OSI) stają się dla gminy mapą drogową do pozyskiwania funduszy na rozwiązywanie jej najpilniejszych problemów. Analiza Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030 wskazuje, że Gmina Gródek leży w zasięgu co najmniej dwóch kluczowych OSI, co stwarza konkretne szanse rozwojowe.

a) Białostocki Obszar Funkcjonalny (BOF)

Gmina Gródek, jako bezpośrednie zaplecze stolicy województwa, jest naturalną częścią BOF. Ta przynależność ma dwojaki charakter. Z jednej strony gmina korzysta z bliskości dużego rynku pracy i usług wyższego rzędu. Z drugiej – ponosi tego koszty w postaci drenażu demograficznego i presji na przekształcanie się w "sypialnię" Białegostoku.

- Szansa strategiczna: Aktywne uczestnictwo w projektach dedykowanych BOF to szansa na pozyskanie środków na kluczowe wyzwania, takie jak: rozwój zrównoważonego transportu publicznego łączącego gminę z metropolią, modernizacja dróg dojazdowych oraz tworzenie wspólnych, ponadlokalnych produktów turystycznych i kulturalnych.

b) Obszary zagrożone trwałą marginalizacją

Zidentyfikowany w naszej diagnozie model "Gminy Trzech Prędkości" pokazuje, że znaczna część gminy (zwłaszcza "strefa czerwona") idealnie wpisuje się w charakterystykę obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją. Koncentrują się tam takie problemy jak depopulacja, starzenie się społeczeństwa, wykluczenie komunikacyjne i niska dostępność usług.

- Szansa strategiczna: Wpisanie się w ten OSI pozwala na kierowanie dedykowanej interwencji i pozyskiwanie funduszy na działania, które są odpowiedzią na najgłębsze problemy gminy: rozwój lokalnych usług społecznych i opiekuńczych (w tym dla seniorów), walkę z wykluczeniem cyfrowym, wsparcie dla lokalnych inicjatyw i organizacji pozarządowych, które są ostatnimi bastionami życia społecznego w tych miejscowościach, oraz programy aktywizacji zawodowej.

Wpisanie działań strategicznych Gminy Gródek w logikę regionalnych OSI nie jest więc formalnością, lecz fundamentalnym warunkiem skutecznego finansowania jej zrównoważonego rozwoju.

2.4.7. Wyzwania, Potrzeby i Potencjał Finansowy

• Wyzwania:

- * Znaczna zależność dochodów bieżących od transferów zewnętrznych (subwencje, dotacje), co ogranicza autonomię finansową.

- * Rosnące obciążenia w wydatkach bieżących, zwłaszcza w obszarach pomocy społecznej, oświaty i gospodarki komunalnej.

- * Konieczność finansowania wkładu własnego do projektów inwestycyjnych przy ograniczonych dochodach majątkowych.

Zmienność i nieprzewidywalność niektórych źródeł dochodów i kierunków wydatków.

- * Rosnące koszty świadczenia usług publicznych, trudności w ich bilansowaniu opłatami od mieszkańców.

• Potrzeby:

- * Działania na rzecz zwiększenia dochodów własnych gminy.
- * Optymalizacja i racjonalizacja wydatków bieżących, poszukiwanie oszczędności bez obniżania jakości świadczonych usług.
- * Dalsze skuteczne pozyskiwanie środków zewnętrznych na realizację zadań inwestycyjnych i bieżących.
- * Realistyczne i ostrożne planowanie budżetowe, uwzględniające potencjalne ryzyka i niepewności.
- Potencjał:
 - * Wykazana wysoka zdolność gminy do pozyskiwania środków zewnętrznych.
 - * **Poziom zadłużenia mieszczący się w limitach ustawowych.** Świadczy to o dużej dyscyplinie finansowej i skutecznej spłacie zobowiązań, nawet w okresach realizowania projektów inwestycyjnych. Aktualny poziom wskaźników zadłużenia daje pole do finansowania kluczowych inwestycji w najbliższych latach.
 - * Względna stabilność podstawowych źródeł dochodów bieżących (podatki, subwencje).
 - * Potencjał do wzrostu dochodów własnych poprzez rozwój lokalnej gospodarki i turystyki.
 - * Możliwości optymalizacji kosztów funkcjonowania niektórych usług publicznych.

2.4.8. Wnioski dla Strategii (w obszarze finansów samorządowych) – Wsad do Dalszych Prac

- Finanse gminy charakteryzują się wysoką wrażliwością na szoki zewnętrzne i niską odpornością. Jak pokazały lata 2023-2024, zmiany systemowe (500+), szoki makroekonomiczne (inflacja, stopy procentowe) oraz wewnętrzne reformy organizacyjne mogą fundamentalnie i gwałtownie zmieniać strukturę budżetu. Strategia rozwoju musi być zatem strategią budowania odporności finansowej.
- Kluczowym wyzwaniem jest strukturalna "sztywność" budżetu bieżącego. Po odjęciu transferów socjalnych, ponad 1/3 wydatków stanowi Oświata. W połączeniu z rosnącymi kosztami stałymi Administracji i Gospodarki Komunalnej, pole do finansowania nowych, "miękkich" działań (kultura, sport, wsparcie NGO) z własnych środków jest minimalne.
- Analiza finansów ujawnia potrzebę głębokiej transparentności i racjonalizacji kosztów. Zdarzenia takie jak jednorazowa, wysoka odprawa, która w znaczący sposób zaburzyła strukturę wydatków na administrację, czy skutki zmiany formy organizacyjnej jednostki komunalnej, pokazują, że kluczowe jest nie tylko pozyskiwanie dochodów, ale i ścisła kontrola nad wydatkami.

- Gmina wykazała się dużą dyscypliną w zarządzaniu długiem, jednak pozostaje "zakładnikiem" polityki monetarnej. Mimo skutecznej redukcji zadłużenia, rosnące koszty jego obsługi ograniczają pole manewru. To, w połączeniu z ogromną zależnością inwestycji od funduszy zewnętrznych (ponad 67% w analizowanych latach), czyni skuteczne pozyskiwanie grantów i dotacji absolutnie kluczowym warunkiem jakiegokolwiek rozwoju.

CZĘŚCI III

3.1. Położenie geograficzne, dostępność komunikacyjna i mobilność

Wprowadzenie

Niniejszy załącznik przedstawia szczegółową analizę obszaru dostępności komunikacyjnej i systemu transportu w Gminie Gródek. Opracowanie stanowi rozszerzenie sekcji 3.1. Diagnozy w ramach Strategii Rozwoju Gminy Gródek na lata 2026-2035. Analiza danych liczbowych i jakościowych pozwala na głębsze zrozumienie kluczowych trendów, atutów i wyzwań w tym obszarze, jego skutków przestrzennych, a także wzajemnych relacji z Ludnością (1.1), Kapitałem Społecznym (1.2), Edukacją (1.3), Kulturą (1.4), Polityką Społeczną (1.5), Gospodarką i Rynkiem Pracy (2.1), Rolnictwem i Leśnictwem (2.2), Turystyką (2.3), Finansami (2.4) oraz pozostałymi elementami Przestrzeni i Środowiska (III).

Źródła Danych

Analiza opiera się na następujących źródłach:

- Raporty o stanie Gminy Gródek za lata 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023
- Numery "Wiadomości Gródeckich – Haradockija Nawiny" z okresu Grudzień 2018/Styczeń 2020 – Maj 2025
- Monografia
- Dane GUS (BDL, statystyki z REGON, rynek pracy, budżety JST)

3.1.1. Układ Drogowy i Stan Techniczny

- Długość i Kategorie Dróg: Układ drogowy Gminy Gródek jest rozbudowany i zróżnicowany pod względem kategorii dróg. Kluczową rolę odgrywa droga krajowa nr 65.

Tabela 3.1.1. [61] Długość dróg publicznych w Gminie Gródek wg kategorii (km)

Kategoria drogi	Długość (km)	Udział (%)
Krajowe (DK 65)	38,0	13,06
Wojewódzkie (DW 686)	3,0	1,03

Powiatowe	126,0	43,3
Gminne	124,0	42,61
Ogółem	291,0	100,0

Źródło: Raporty o stanie Gminy, dane zarządców dróg.

Komentarz Analityczny: Układ drogowy jest stosunkowo gęsty, co jest typowe dla obszarów wiejskich. Przebiegająca przez gminę droga krajowa nr 65 stanowi ważny korytarz transportowy, historycznie obsługujący ruch tranzytowy do przejścia granicznego w Bobrownikach (zlokalizowanego na terenie gminy). Drogi powiatowe i gminne stanowią podstawę wewnętrznej sieci komunikacyjnej, zapewniając dojazd do poszczególnych miejscowości i gruntów rolnych.

- Stan Techniczny Dróg Gminnych: Znaczna część dróg gminnych posiada nawierzchnię inną niż asfaltowa, co stanowi wyzwanie inwestycyjne.

Tabela 3.1.2. [62] Długość dróg gminnych w Gminie Gródek wg typu nawierzchni (w km)

Rok	Asfaltowa (km)	Pozostałe (nieutwardzone, ulepszone tłuczniami itp.) (km)	Ogółem (km)
2022	52,25	71,75	124
2023	52,25	71,75	124

Źródło: Raporty o stanie Gminy Gródek za 2022 i 2023 r.

Komentarz Analityczny: Ponad 57% dróg gminnych to drogi o nawierzchni innej niż asfaltowa (głównie żwirowe, gruntowe). Taki stan techniczny wpływa na komfort i bezpieczeństwo podróżowania, koszty utrzymania pojazdów, a także na dostępność niektórych obszarów gminy, zwłaszcza w trudnych warunkach atmosferycznych. Modernizacja i utwardzanie dróg gminnych stanowią znaczące i stałe potrzeby inwestycyjne gminy. W 2024 r. Gmina kontynuowała prace modernizacyjne, remontując m.in. drogi w Grzybowcach, Zubkach i Załukach. [Raport o stanie Gminy 2024].

- Stan Techniczny Dróg Powiatowych: Stan dróg powiatowych na terenie gminy jest zróżnicowany. Gmina współpracuje z Powiatem Białostockim w zakresie remontów i modernizacji tych dróg, często współfinansując zadania. [Raporty o stanie Gminy].
- Połączenie z Białymstokiem: Kluczową rolę w połączeniu Gminy Gródek z Białymstokiem (centrum aglomeracji i MOF) odgrywa droga krajowa nr 65 oraz droga wojewódzka nr 686.

3.1.2. Transport Zbiorowy

- Rodzaje Transportu Zbiorowego: Głównym środkiem transportu zbiorowego dostępnym dla mieszkańców gminy jest transport autobusowy, realizowany przez PKS NOVA S.A. oraz innych przewoźników. Gmina organizuje również dowóz dzieci i młodzieży do szkół. Przez teren gminy przebiega linia kolejowa nr 37 (Białystok – Zubki Białostockie – granica państwa), jednak od wielu lat stały ruch pasażerski na tej linii jest zawieszony. Od kilku lat uruchamiane są jedynie letnie połączenia weekendowe.

- Dofinansowanie Linii Autobusowych: Gmina Gródek, w celu przeciwdziałania wykluczeniu komunikacyjnemu i zapewnienia mieszkańcom dojazdu, korzysta ze środków Funduszu Rozwoju Przewozów Autobusowych (FRPA) i dofinansowuje nierentowne linie autobusowe o charakterze użyteczności publicznej. Mieszkańcy miejscowości położonych na trasach obsługiwanych przez PKS NOVA mieli możliwość korzystania z regularnego transportu zbiorowego. W 2023 roku Gmina Gródek zawarła umowę z firmą „RL- TRANS” Robert Lutostański w celu przeciwdziałania wykluczeniu komunikacyjnemu mieszkańców, finansując utrzymanie 3 linii komunikacyjnych w okresie od stycznia do grudnia 2023 roku oraz dodatkowej linii od września do grudnia 2023 roku i kolejnej linii od listopada do grudnia 2023 roku. Na utrzymanie tych linii Gmina wydatkowała łącznie 256 235,18 zł w 2023 roku, z czego 199 090,52 zł pochodziło z Funduszu Rozwoju Przewozów Autobusowych, a 57 144,66 zł ze środków własnych Gminy. Gmina zawarła również umowę z PKS NOVA S.A. na trasie Białystok- Gródek przez Pieszczaniki i Białystok - Gródek przez Załuki, zobowiązując się do pokrycia kosztów nierentownych kursów w wysokości do 11 000,00 zł brutto miesięcznie (aneks z sierpnia zwiększył tę kwotę do 12 500,00 zł brutto). W 2023 roku Gmina wydatkowała 363 433,96 zł na utrzymanie linii obsługiwanych przez PKS NOVA S.A., z czego 286 319,60 zł stanowiły środki z Funduszu Rozwoju Przewozów Autobusowych, a 77 114,36 zł ze środków własnych Gminy. Istniejący układ drogowy, stan techniczny części dróg oraz duże rozproszenie jednostek osadniczych powodują, że część miejscowości w gminie Gródek jest wykluczonych komunikacyjnie.

- Liczba Linii i Przystanków: W 2022 roku w ramach FRPA gmina finansowała funkcjonowanie 3 linii komunikacyjnych. Uruchomiono również 2 kursy na trasie Gródek- Białystok-Gródek.

Tabela 3.1.3. [63] Liczba czynnych przystanków autobusowych w Gminie Gródek

Rok	Liczba przystanków
2019	38
2020	38

2021	38
2022	38
2023	38

Źródło: Raporty o stanie Gminy Gródek.

Komentarz Analityczny: Liczba przystanków autobusowych jest stabilna, co sugeruje utrzymanie istniejącej sieci połączeń. Jednakże, w gminie o rozproszonej strukturze osadniczej, zapewnienie dogodnej dostępności transportu publicznego dla wszystkich mieszkańców, zwłaszcza z mniejszych i bardziej oddalonych miejscowości ("Obszary Krytyczne"), pozostaje wyzwaniem.

- Dowóz Dzieci do Szkół: Gmina realizuje ustawowy obowiązek dowozu dzieci do szkół i przedszkoli. Jest to istotna pozycja w budżecie gminy, kluczowa dla zapewnienia równego dostępu do edukacji. Około 75 dzieci z terenu gminy było dowożonych do placówek oświatowych. Dzieci ze wsi Downiewo, Kołodno, Królowy Most, Przechody, Sofipol, Pieszczaniki, Waliły-Stacja, Mieleszki, Podozierany, Wiejki, Zubry były dowożone do SP w Gródku przez firmę Polska Komunikacja Samochodowa NOVA S.A. Dzieci z pozostałych miejscowości były wożone gminnym mikrobusem. Gmina zleciła również podmiotom zewnętrznym dowóz dzieci niepełnosprawnych do placówek szkolno-wychowawczych w Białymstoku. Łączny koszt realizacji zadania dowożenia dzieci do szkół w 2023 roku wyniósł 403 729,03 zł.

Komentarz Analityczny: Analiza kosztów dowozu (np. na 1 dziecko, na 1 km) pozwoliłaby na ocenę efektywności systemu i poszukiwanie ewentualnych optymalizacji, przy zachowaniu bezpieczeństwa i komfortu uczniów.

3.1.3. Infrastruktura dla Transportu Aktywnego

- Drogi dla Rowerów: Gmina inwestuje w rozwój infrastruktury rowerowej, co jest odpowiedzią na rosnące zainteresowanie turystyką rowerową i potrzebę zapewnienia bezpiecznych tras.

Tabela 3.1.4. [64] Długość dróg dla rowerów w Gminie Gródek (w km)

Rok	Długość dróg dla rowerów (km)	Długość na 100 km ² pow. gminy	Długość na 10 tys. ludności
2016	28,6	6,6	57,1
2017	28,6	6,6	56,6
2018	28,6	6,6	56,2

2019	28,6	6,6	56,9
2020	28,6	6,6	57,4
2021	28,6	6,6	58,0
2022	29,2	6,8	58,6
2023	30,4	7,1	61,4

Źródło: Dane GUS BDL.

Komentarz Analityczny: Długość wydzielonych dróg dla rowerów wykazuje niewielki, ale stały trend wzrostowy, co jest pozytywnym zjawiskiem. Wskaźniki w przeliczeniu na powierzchnię gminy i liczbę ludności pozwalają na porównania z innymi jednostkami i ocenę poziomu rozwoju tej infrastruktury.

- Szlaki Piesze i Wodne: Gmina posiada liczne, dobrze oznakowane szlaki piesze, w tym edukacyjne ścieżki przyrodnicze, oraz szlaki wodne (kajakowe) na rzekach Supraśl i Słoja, co stanowi duży potencjał dla turystyki aktywnej. [Monografia, Ekofizjografia, WG].
- Inna Infrastruktura: Realizowane są inwestycje w infrastrukturę towarzyszącą, taką jak budowa kładek pieszo-rowerowych (np. nad rzeką Supraśl), utwardzanie poboczy, budowa chodników w miejscowościach oraz tworzenie miejsc odpoczynku dla turystów (wiaty, ławki). [Raporty o stanie Gminy, WG].

3.1.4. Bezpieczeństwo Drogowe

- Wypadki i Kolizje: Bezpieczeństwo na drogach jest ważnym aspektem funkcjonowania systemu transportowego.

Tabela 3.1.5. [65] *Wypadki w Gminie Gródek wg kategorii dróg publicznych w 2023 r.*

Kategoria drogi	Wypadki (liczba)
Drogi gminne	7
Drogi powiatowe	5
Drogi wojewódzkie	1
Drogi krajowe	0
Ogółem	13

Źródło: Dane Policji.

Komentarz Analityczny: Większość wypadków drogowych w 2023 roku miała miejsce na drogach gminnych i powiatowych, co wskazuje na potrzebę poprawy bezpieczeństwa na tych kategoriach dróg (np. poprzez modernizację nawierzchni, poprawę oznakowania, budowę chodników, działania prewencyjne). Brak wypadków na drodze krajowej w tym okresie jest pozytywnym sygnałem. Analiza danych o kolizjach oraz danych z dłuższego okresu pozwoliłaby na pełniejszą ocenę trendów i identyfikację "czarnych punktów".

- Działania na rzecz Bezpieczeństwa: Gmina podejmuje działania na rzecz poprawy bezpieczeństwa drogowego, takie jak inwestycje w modernizację dróg i budowę chodników, montaż oświetlenia ulicznego, budowę bezpiecznych przejść dla pieszych, a także działania edukacyjne i profilaktyczne we współpracy z Policją. [Raporty o stanie Gminy, WG].

3.1.5. Inwestycje i Planowanie w Zakresie Transportu

- Realizowane Inwestycje: W ostatnich latach Gmina Gródek realizowała liczne inwestycje w infrastrukturę drogową (remonty i budowa dróg gminnych, współfinansowanie dróg powiatowych) oraz wspierała funkcjonowanie transportu zbiorowego. Wiele z tych zadań było realizowanych z wykorzystaniem środków zewnętrznych (np. Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg, Fundusz Dróg Samorządowych, środki unijne). Skala tych inwestycji świadczy o priorytetowym traktowaniu poprawy dostępności komunikacyjnej. [Raporty o stanie Gminy, WG].

Komentarz Analityczny: Analiza szczegółowych danych o zrealizowanych inwestycjach (rodzaj zadania, długość zmodernizowanych/wybudowanych odcinków, koszt, źródła finansowania) pozwoliłaby na ocenę kierunków i skali rozwoju infrastruktury transportowej oraz efektywności pozyskiwania środków zewnętrznych.

- Planowanie Przestrzenne a Transport: Dokumenty planistyczne gminy (Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego, opracowywany Plan Ogólny) powinny uwzględniać potrzeby rozwoju systemu transportowego, rezerwować tereny pod przyszłą infrastrukturę oraz promować rozwiązania transportowe zgodne z zasadami zrównoważonego rozwoju. [Studium, Ekofizjografia].

3.1.6. Skutki Przestrzenne Uwarunkowań Transportowych

- Rozproszenie Zabudowy vs. Dostępność: Istniejący układ drogowy i ograniczona oferta transportu zbiorowego utrwalają problemy związane z rozproszeniem zabudowy. Miejscowości oddalone od głównych ciągów komunikacyjnych i pozbawione regularnych połączeń transportu publicznego charakteryzują się niższą dostępnością do usług, miejsc pracy i edukacji, co może pogłębiać procesy depopulacyjne w tych obszarach ("Obszary Krytyczne").
- Wpływ na Zagospodarowanie: Dostępność komunikacyjna jest jednym z kluczowych czynników wpływających na atrakcyjność inwestycyjną terenów i kierunki rozwoju

osadnictwa. Drogi o wyższym standardzie (np. DK65) sprzyjają koncentracji zabudowy i działalności gospodarczej w ich sąsiedztwie, podczas gdy tereny o słabszej dostępności mogą pozostawać niezagospodarowane lub być wykorzystywane ekstensywnie.

- **Koszty Infrastruktury:** Rozproszona struktura osadnicza i konieczność utrzymania rozległej sieci dróg lokalnych generują wysokie jednostkowe koszty budowy i utrzymania infrastruktury transportowej oraz organizacji transportu zbiorowego (np. dowozów szkolnych).
- **Barieri Społeczne i Gospodarcze:** Ograniczona dostępność komunikacyjna może stanowić barierę w dostępie do rynku pracy (zwłaszcza dla osób bez własnego środka transportu), usług publicznych (zdrowie, administracja, kultura), edukacji ponadpodstawowej, a także ograniczać potencjał rozwoju lokalnej przedsiębiorczości i turystyki.

3.1.7. Wyzwania, Potrzeby i Potencjał

- **Wyzwania:**

- * Niezadawalający stan techniczny znacznej części dróg lokalnych (gminnych i powiatowych).
- * Wykluczenie komunikacyjne niektórych obszarów gminy, ograniczona oferta i wysokie koszty utrzymania transportu publicznego.
- * Zapewnienie bezpieczeństwa na drogach, zwłaszcza dla niechronionych uczestników ruchu (piesi, rowerzyści).
- * Duże koszty inwestycji drogowych i utrzymania infrastruktury w gminie o rozproszonej zabudowie.
- * Zależność od zewnętrznych zarządców dróg (krajowe, wojewódzkie, powiatowe) w zakresie modernizacji kluczowych połączeń.
- * Wpływ sytuacji na przejściu granicznym w Bobrownikach na natężenie i charakter ruchu na DK65.

- **Potrzeby:**

- * Systematyczna modernizacja i poprawa standardu dróg gminnych i powiatowych.
- * Rozwój i optymalizacja systemu transportu publicznego, w tym poszukiwanie alternatywnych form (np. transport na żądanie) dla obszarów o niskiej gęstości zaludnienia.
- * Dalsze inwestycje w infrastrukturę dla transportu aktywnego (ścieżki rowerowe, chodniki, kładki).

- * Działania na rzecz poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego (modernizacja infrastruktury, edukacja, współpraca ze służbami).
- * Spójne planowanie rozwoju systemu transportowego z planowaniem przestrzennym i rozwojem gospodarczym.
- * Efektywne pozyskiwanie środków zewnętrznych na inwestycje transportowe.
- Potencjał:
 - * Położenie przy ważnym korytarzu transportowym (DK65).
 - * Rozwijająca się infrastruktura dla turystyki aktywnej (Green Velo, lokalne szlaki).
 - * Możliwość współpracy w ramach partnerstw regionalnych i pozyskiwania środków na wspólne projekty transportowe.
 - * Rosnąca świadomość potrzeby rozwoju zrównoważonej mobilności.
 - * Potencjał rozwoju turystyki tranzytowej (w przypadku ponownego otwarcia przejścia granicznego) i lokalnej.

3.1.8. Wnioski dla Strategii (w obszarze dostępności komunikacyjnej i transportu) – Wsad do Dalszych Prac

- Kierunkować rozwój gminy, wykorzystując jej położenie przy ważnych szlakach komunikacyjnych i w sąsiedztwie regionalnego ośrodka (Białystok), ze szczególnym uwzględnieniem funkcji związanych z obsługą ruchu granicznego (w przypadku jego wznowienia) i turystyki, a także potrzeb wewnętrznej spójności komunikacyjnej.
- Analizować i wykorzystywać możliwości współpracy w ramach istniejących porozumień terytorialnych i platform regionalnych (np. Miejski Obszar Funkcjonalny Białegostoku, LGD, Partnerstwo Południowo-Wschodniego Podlasia, Zintegrowane Inwestycje Terytorialne, programy Interreg), zgodnych z regionalnymi dokumentami strategicznymi (np. Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego, Regionalny Plan Transportowy WP), w celu realizacji wspólnych projektów infrastrukturalnych i funkcjonalnych.
- Inwestować w poprawę infrastruktury drogowej o znaczeniu lokalnym (drogi gminne i powiatowe), aby zwiększyć wewnętrzną dostępność komunikacyjną, poprawić bezpieczeństwo i zniwelować poczucie wykluczenia transportowego, szczególnie w mniejszych, rozproszonych miejscowościach (tzw. "Obszary Krytyczne" z koncepcji "Gminy Trzech Prędkości").
- Analizować i wspierać rozwój zrównoważonego transportu publicznego, w tym potencjalne wznowienie pasażerskich połączeń kolejowych (jeśli pojawią się takie możliwości) oraz optymalizację i dofinansowanie linii autobusowych, w celu zwiększenia mobilności mieszkańców i dostępności usług publicznych i miejsc pracy, zgodnie z celami np. Regionalnego Planu Transportowego WP.

- Uwzględnić uwarunkowania wynikające z przynależności do MOF Białostok i charakteru obszaru przygranicznego w planowaniu przestrzennym i realizacji działań rozwojowych w różnych sferach (gospodarka, usługi, bezpieczeństwo), z uwzględnieniem planów i działań sąsiednich gmin.

3.2. Środowisko naturalne i bioróżnorodność

Wprowadzenie

Niniejszy załącznik przedstawia szczegółową analizę obszaru ochrony przyrody i krajobrazu w Gminie Gródek. Opracowanie stanowi rozszerzenie sekcji 3.2. Diagnozy Przestrzeni i Środowiska w ramach Strategii Rozwoju Gminy Gródek na lata 2026-2035. Analiza danych liczbowych i jakościowych pozwala na głębsze zrozumienie kluczowych trendów, atutów i wyzwań w tym obszarze, jego skutków przestrzennych i środowiskowych, a także wzajemnych relacji z Ludnością (1.1), Kapitałem Społecznym (1.2), Edukacją (1.3), Kulturą (1.4), Polityką Społeczną (1.5), Gospodarką i Rynkiem Pracy (2.1), Rolnictwem i Leśnictwem (2.2), Turystyką (2.3), Finansami (2.4) oraz pozostałymi elementami Przestrzeni i Środowiska (III).

Źródła Danych

Analiza opiera się na następujących źródłach:

- Raporty o stanie Gminy Gródek za lata 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023 (treść z OCR)
- Numery "Wiadomości Gródeckich – Haradockija Nawiny" z okresu Grudzień 2018/Styczeń 2020 – Maj 2025
- Monografia
- Dane GUS (BDL, statystyki z REGON, rynek pracy, budżety JST, Ochrona Środowiska)

3.2.1. Walory Przyrodnicze i Krajobrazowe

Gmina Gródek charakteryzuje się wyjątkowymi walorami przyrodniczymi i krajobrazowymi, które stanowią jej najcenniejszy zasób i determinują jej specyfikę.

- Położenie Geograficzne i Ukształtowanie Terenu: Gmina położona jest na pograniczu jednostek fizycznogeograficznych: Niziny Północnopodlaskiej (w jej obrębie Równina Bielska i Wysoczyzna Białostocka) oraz Wzgórz Sokólskich. Rzeźba terenu jest urozmaicona, z deniwelacjami, co wpływa na atrakcyjność krajobrazową. Przez gminę przepływają rzeki Supraśl, Słója, Płoska i inne mniejsze cieki, tworząc malownicze doliny rzeczne. [Ekofizjografia, Studium].
- Flora i Fauna: Teren gminy cechuje się bogactwem gatunkowym flory i fauny, typowym dla Puszczy Knyszyńskiej i jej otuliny. Występują tu liczne gatunki roślin i zwierząt chronionych, rzadkich i zagrożonych, w tym duże ssaki puszczańskie (łoś, jeleń, sarna,

dzik, wilk, ryś), bogata awifauna (bocian czarny, orlik krzykliwy, dzięcioły) oraz cenne gatunki owadów i roślin naczyniowych. [Ekofizjografia, Program Ochrony Środowiska].

- Siedliska Przyrodnicze: Na obszarze gminy zidentyfikowano różnorodne typy siedlisk przyrodniczych, w tym wiele o znaczeniu wspólnotowym, chronionych w ramach sieci Natura 2000. Są to m.in. lasy łęgowe i olsy, grądy, bory sosnowe i mieszane, torfowiska, łąki świeże i wilgotne. [Ekofizjografia, Standardowe Formularze Danych Natura 2000].

- Elementy Krajobrazu: Krajobraz gminy to mozaika lasów, pól uprawnych, łąk, pastwisk, dolin rzecznych i niewielkich osad wiejskich. Urozmaicona rzeźba terenu, wysoka lesistość i obecność cieków wodnych tworzą krajobrazy o wysokich walorach estetycznych i percepcyjnych. [Ekofizjografia, Studium].

- Lasy: Stanowią dominujący element krajobrazu, pokrywając ponad 60% powierzchni gminy. Są to głównie zwarte kompleksy Puszczy Knyszyńskiej, charakteryzujące się wysoką naturalnością i bioróżnorodnością. (Szczegółowa analiza w Załączniku 2.2 Leśnictwo). [Ekofizjografia].

- Wody Powierzchniowe i Podziemne: Gmina posiada gęstą sieć wód powierzchniowych (rzeki, strumienie, Zbiornik Wyżary, Zalew Zarzeczany). Istotne są również zasoby wód podziemnych, stanowiące główne źródło zaopatrzenia w wodę pitną (Główne Zbiorniki Wód Podziemnych - GZWP). (Szczegółowa analiza w Załączniku 3.4 Gospodarowanie wodami). [Ekofizjografia].

3.2.2. Formy Ochrony Przyrody

Teren gminy Gródek cechuje się bardzo cennymi zasobami przyrodniczymi, dlatego też przeważająca część jej obszaru objęta jest ochroną prawną znajdującej się tutaj przyrody żywej i nieożywionej oraz krajobrazu.

Na terenie gminy występują następujące formy ochrony przyrody:

- rezerваты przyrody
- parki krajobrazowe
- obszary chronionego krajobrazu
- obszary Natura 2000
- ochrona gatunkowa roślin i zwierząt
- pomniki przyrody.

Spośród obszarów przyrodniczych, znajdujących się na terenie gminy ochroną prawną, objęte są:

- 1) obszary o wyjątkowych wartościach przyrodniczych, zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym, ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, a także siedliska roślin, zwierząt i grzybów oraz twory i składniki przyrody nieożywionej, wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, kulturowymi oraz walorami krajobrazowymi, poprzez uznanie za **rezerваты przyrody**: „Rabinówki”, „Chomontowszczyzny”, „Lasu Cieliczańskiego”, „Jeziora Wiejki”,

- 2) kompleksy leśne Puszczy Knyszyńskiej wraz z terenami przylegającymi, poprzez:
- powołanie **Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej im. prof. Witolda Stawińskiego**, ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju ,
 - utworzenie **Obszarów Natura 2000: Obszaru Specjalnej Ochrony Ptaków Puszcza Knyszyńska [PLB 200003], Specjalnego Obszaru Ochrony Siedlisk Ostoja Knyszyńska [PLH 200006]**,
- 3) kompleksy leśne, zlokalizowane na wschód od Puszczy Knyszyńskiej wraz z terenami przylegającymi, wzdłuż granicy polsko - białoruskiej po wieś Świsłoczany, poprzez wyznaczenie **Obszaru Chronionego Krajobrazu „Wzgórza Sokólskie”**,

W konsekwencji powyższego, ochroną przyrody nie jest objęty jedynie niewielki, południowo - wschodni fragment gminy, od Mostowlan, poprzez Zubry, Zieloną, Wiejki do Podozieran, zajmujący w przybliżeniu 3200 ha, tj. ok. 7% jej powierzchni.

Tabela 3.2.1. [66] Udział powierzchni Gminy Gródek objętej wybranymi formami ochrony przyrody (% pokrycia powierzchni Gminy)

Forma ochrony przyrody	2015 (%)	2020 (%)	2021 (%)	2022 (%)	2023 (%)
Park Krajobrazowy Puszczy Knyszyńskiej (bez otuliny)	33,9	33,9	33,9	33,9	33,9
Obszary Natura 2000 (łącznie) [*]	90,9	90,9	90,9	90,9	90,9
Obszar Chronionego Krajobrazu Wzgórza Sokólskie	23,9	23,9	23,9	23,9	23,9

Komentarz Analityczny: Dane jednoznacznie wskazują na wyjątkowy charakter przyrodniczy Gminy Gródek. Tak wysoki udział obszarów chronionych prawnie implikuje konieczność prowadzenia wszelkiej działalności (gospodarczej, inwestycyjnej, turystycznej) w sposób zrównoważony i zgodny z reżimami ochronnymi, co stanowi zarówno wyzwanie, jak i szansę dla rozwoju opartego na unikalnych walorach przyrodniczych.

- Obiektowe Formy Ochrony Przyrody:

Tabela 3.2.2. [67] Liczba obiektowych form ochrony przyrody na terenie Gminy Gródek (w szt.)

Forma ochrony przyrody	2015 (szt.)	2020 (szt.)	2021 (szt.)	2022 (szt.)	2023 (szt.)
Pomniki Przyrody	23	22	22	22	22
Rezerваты przyrody (na terenie Gminy)	4	4	4	4	4

Komentarz Analityczny: Na terenie gminy znajdują się 4 rezerваты przyrody: Las Cieliczański, Jezioro Wiejki, Rabinówka i Chomontowszczyzna.

- Planowane Formy Ochrony: Zgodnie z Opracowaniem ekofizjograficznym z 2018 r., aktualizacja 2024 r. (Ekofizjografia), na terenie gminy proponuje się utworzenie nowych rezerwatów przyrody lub powiększenie istniejących, w celu objęcia ochroną kolejnych cennych siedlisk i ostoi gatunków.

Komentarz Analityczny: Planowane formy ochrony świadczą o ciągłej potrzebie wzmacniania systemu ochrony przyrody w obliczu potencjalnych zagrożeń i konieczności zachowania bioróżnorodności dla przyszłych pokoleń.

3.2.3. Wpływ Działalności Człowieka i Zagrożenia dla Środowiska

Mimo wysokiego udziału obszarów chronionych, środowisko naturalne Gminy Gródek podlega różnorodnym presjom wynikającym z działalności człowieka oraz czynników zewnętrznych.

- Zanieczyszczenie Wód: Stanowi jedno z głównych zagrożeń. Potencjalne źródła to:
 - * Rolnictwo: Spływy powierzchniowe nawozów (azotany, fosforany) i środków ochrony roślin z pól uprawnych do wód powierzchniowych i podziemnych. [Załącznik 2.2, Załącznik 3.4].
 - * Gospodarka ściekowa: Niewystarczający stopień skanalizowania gminy i nieszczelne szamba mogą prowadzić do zanieczyszczenia wód gruntowych i powierzchniowych ściekami bytowymi. [Załącznik 3.4].
 - * Nielegalne zrzuty ścieków i odpadów do wód lub na tereny zalewowe. [Załącznik 3.4].
 - * Historyczne zanieczyszczenia przemysłowe (np. pozostałości po działalności zakładów "Karo"). [Monografia].

Komentarz Analityczny: Zanieczyszczenie wód stanowi poważne zagrożenie dla ekosystemów wodnych, bioróżnorodności oraz jakości zasobów wody pitnej.

- Zanieczyszczenie Powietrza: Główne źródła to:

* Niska emisja: Spalanie paliw stałych (węgiel, drewno) w przestarzałych piecach grzewczych w gospodarstwach domowych. [Załącznik 3.4].

* Transport drogowy: Emisje z pojazdów, zwłaszcza na DK65. [Załącznik 3.1].

* Działalność gospodarcza: Emisje z lokalnych zakładów przemysłowych (np. drzewnych). [Załącznik 2.1].

Komentarz Analityczny: Brak lokalnego systemu monitoringu jakości powietrza utrudnia precyzyjną ocenę skali problemu. Jednakże, niska emisja jest typowym problemem obszarów wiejskich w sezonie grzewczym.

- Gospodarka Odpadami: Problemy związane z nielegalnym składowaniem odpadów ("dzikie wysypiska"), niewystarczające poziomy recyklingu, konieczność właściwego zagospodarowania odpadów niebezpiecznych (np. azbestu). [Załącznik 3.4].

Komentarz Analityczny: Dzikie wysypiska nie tylko degradują krajobraz, ale także stanowią źródło zanieczyszczenia gleby i wód.

- Zmiany w Stosunkach Wodnych: Niewłaściwie przeprowadzone melioracje odwadniające w przeszłości, regulacja cieków wodnych, zabudowa terenów zalewowych mogą prowadzić do osuszania cennych siedlisk podmokłych, zaburzeń bilansu wodnego i zwiększenia podatności na suszę. [Załącznik 3.4].

- Fragmentacja Siedlisk i Krajobrazu: Postępujące rozpraszanie zabudowy (analizowane w Załączniku 3.5), rozwój infrastruktury liniowej (drogi, linie energetyczne) mogą prowadzić do fragmentacji siedlisk przyrodniczych, izolacji populacji gatunków i utraty bioróżnorodności. [Załączniki 3.1, 3.4].

- Zagrożenia dla Ekosystemów Leśnych: Choroby drzew, gradacje szkodników owadzych, presja ze strony gatunków inwazyjnych, a także skutki zmian klimatu (susze, wichury, pożary) stanowią poważne zagrożenie dla stabilności i zdrowotności ekosystemów leśnych Puszczy Knyszyńskiej. [Załącznik 2.2].

3.2.4. Działania na Rzecz Ochrony Środowiska

Gmina Gródek podejmuje szereg działań mających na celu ochronę i poprawę stanu środowiska naturalnego.

- Inwestycje w Infrastrukturę Prośrodowiskową: Rozbudowa sieci kanalizacyjnej i wodociągowej, wsparcie dla budowy przydomowych oczyszczalni ścieków, modernizacja oświetlenia ulicznego na energooszczędne, wspieranie instalacji OZE. [Załącznik 3.4].

- Realizacja Programu usuwania wyrobów zawierających azbest dla Gminy Gródek na lata 2019-2032, którego celem jest oczyszczenie terenu gminy Gródek z wyrobów zawierających azbest, poprzez stopniowe usuwania wyrobów zawierających azbest.

- Realizacja Programów Ochrony Środowiska: Gmina posiada aktualny Program Ochrony Środowiska, który wyznacza cele i kierunki działań w tym zakresie.
- Edukacja Ekologiczna: Prowadzenie działań edukacyjnych i informacyjnych dla mieszkańców (zwłaszcza dzieci i młodzieży) na temat ochrony przyrody, segregacji odpadów, oszczędzania wody i energii, często we współpracy ze szkołami, GCK i organizacjami pozarządowymi. [Załączniki 1.2, 1.3, 1.4].
- Rekultywacja i Likwidacja Zagrożeń: Likwidacja "dzikich wysypisk", usuwanie azbestu. [Załącznik 3.4].
- Współpraca: Współpraca z instytucjami odpowiedzialnymi za ochronę przyrody (RDOŚ, Lasy Państwowe, Park Krajobrazowy Puszczy Knyszyńskiej), organizacjami pozarządowymi i lokalnymi społecznościami.

3.2.5. Wyzwania, Potrzeby i Potencjał

• Wyzwania:

- * Utrzymująca się presja antropogeniczna na środowisko (zanieczyszczenia, fragmentacja).
- * Godzenie potrzeb rozwojowych gminy (inwestycje, gospodarka) z wymogami ochrony przyrody na obszarach chronionych.
- * Adaptacja do zmian klimatu i minimalizowanie ich negatywnych skutków (susze, powodzie).
- * Problem "dzikich wysypisk" i niska świadomość ekologiczna części mieszkańców.
- * Ograniczone środki finansowe na realizację kosztownych inwestycji prośrodowiskowych.

• Potrzeby:

- * Wzrost skuteczności działań na rzecz ochrony wód, powietrza i gleby.
- * Wzmocnienie systemu ochrony przyrody poprzez konsekwentne wdrażanie zapisów planów ochrony dla obszarów Natura 2000 i Parku Krajobrazowego, a także realizację planowanych form ochrony (np. nowe rezerваты).
- * Promowanie i wdrażanie zrównoważonych praktyk w rolnictwie, leśnictwie i turystyce.
- * Dalsze inwestycje w infrastrukturę prośrodowiskową (kanalizacja, oczyszczalnie, PSZOK, OZE)
- * Intensyfikacja działań edukacyjnych i informacyjnych budujących świadomość ekologiczną mieszkańców.

- * Wprowadzenie lokalnego systemu monitoringu jakości środowiska (np. powietrza).
- * Rekultywacja terenów zdegradowanych.
- * Poprawa zarządzania zasobami wodnymi, w tym zwiększenie retencji wodnej.
- Potencjał:
 - * Wyjątkowe bogactwo i różnorodność zasobów przyrodniczych i krajobrazowych.
 - * Istniejące, rozległe formy ochrony przyrody jako narzędzie zachowania walorów.
 - * Potencjał rozwoju "zielonej gospodarki" (ekoturystyka, rolnictwo ekologiczne, produkty lokalne oparte na zasobach naturalnych, energia odnawialna).
 - * Rosnąca świadomość ekologiczna i aktywność lokalnych organizacji pozarządowych działających na rzecz ochrony środowiska.
 - * Możliwość pozyskiwania środków zewnętrznych (krajowych i unijnych) na projekty prośrodowiskowe.

3.2.6. Wnioski dla Strategii (w obszarze ochrony przyrody i krajobrazu) – Wsad do Dalszych Prac

- Uczynić ochronę i zrównoważone wykorzystanie środowiska naturalnego i bioróżnorodności priorytetem Strategii, integrując te cele z planowaniem gospodarczym i przestrzennym, z uwzględnieniem konieczności koordynacji działań z sąsiednimi gminami na obszarach o wspólnym znaczeniu przyrodniczym (np. kompleksy leśne Puszczy Knyszyńskiej, doliny rzeczne, mokradła, obszary Natura 2000), zgodnie z regionalnymi kierunkami interwencji (np. Program Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego) i lokalnymi celami (np. Gminny Program Ochrony Środowiska).
- Promować ekologiczne formy gospodarowania (rolnictwo ekologiczne, certyfikacja produktów, zrównoważona gospodarka leśna oparta na zasadach ekologicznych) jako sposób na rozwój gospodarczy spójny z ochroną przyrody i generujący wartość dodaną.
- Wspierać działania mające na celu zachowanie, odtwarzanie i właściwe zarządzanie cennymi siedliskami przyrodniczymi oraz ostojami gatunków chronionych, zwłaszcza w dolinach rzecznych i na terenach podmokłych, które są również kluczowe dla retencji wody i wrażliwe na zmiany klimatu (patrz Załącznik 3.3), realizując działania zgodne z regionalnymi planami (np. Plany Zadań Ochronnych dla obszarów Natura 2000, plany zarządzania wodami) i we współpracy z partnerami (np. w ramach LPW).
- Rozwijać turystykę w sposób zrównoważony, w oparciu o unikalne walory przyrodnicze i krajobrazowe (ekoturystyka, turystyka kwalifikowana, edukacja przyrodnicza), zapewniając minimalizację negatywnego wpływu na środowisko i maksymalizację korzyści dla lokalnej społeczności.

- Wzmacniać współpracę z sąsiednimi gminami, instytucjami regionalnymi (RDOŚ, Lasy Państwowe, Zarząd PKPK) i krajowymi w zakresie zarządzania obszarami chronionymi, zasobami wodnymi oraz realizacji wspólnych projektów prośrodowiskowych.
- Konsekwentnie uwzględniać wymogi wynikające z Planów Urządzania Lasu, Planów Zadań Ochronnych dla obszarów Natura 2000 i innych dokumentów ustanawiających formy ochrony przyrody w planowaniu przestrzennym (Plan Ogólny, MPZP) i procesach inwestycyjnych, koordynując te ustalenia z planami sąsiednich samorządów w obszarach przygranicznych lub funkcjonalnie powiązanych.
- Wspierać działania zmierzające do poprawy bilansu wodnego i jakości wód powierzchniowych i podziemnych, zgodne z rekomendacjami Raportu Lokalnego Partnerstwa ds. Wody i celami Programu Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego.

3.3. Zmiany klimatu i ich konsekwencje

Wprowadzenie

Niniejszy załącznik przedstawia analizę obszaru zmian klimatu i ich potencjalnych konsekwencji dla Gminy Gródek. Opracowanie stanowi rozszerzenie sekcji 3.3. Diagnozy Przestrzeni i Środowiska w ramach Strategii Rozwoju Gminy Gródek na lata 2026-2035. Analiza dostępnych danych i opracowań pozwala na identyfikację kluczowych zagrożeń, wyzwań adaptacyjnych i działań mitygacyjnych istotnych dla zrównoważonego rozwoju gminy.

Źródła Danych

Analiza opiera się na następujących źródłach:

- Raporty o stanie Gminy Gródek (jeśli zawierają informacje o działaniach adaptacyjnych/mitygacyjnych).
- Numery "Wiadomości Gródeckich – Haradockija Nawiny" (jeśli poruszają tematykę związaną ze skutkami zjawisk ekstremalnych).
- Monografia (dla kontekstu historycznych zjawisk pogodowych, jeśli dotyczy).
- Dane GUS (BDL – np. dane meteorologiczne, jeśli dostępne na poziomie gminy, dane o OZE).
- Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Gródek (PGN)
- Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego, Regionalny Program Operacyjny, Program Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego – w zakresie celów klimatycznych i adaptacyjnych.
- Raport Lokalnego Partnerstwa ds. Wody (LPW) dla powiatu białostockiego.
- Dokumenty Studyjne (Ekofizjografia, Studium).

- Krajowa Strategia Adaptacji do Zmian Klimatu (KSA), Miejskie Plany Adaptacji (jeśli gmina jest objęta lub korzysta z ich wytycznych).

3.3.1. Obserwowane i Przewidywane Zmiany Klimatu dla Regionu

Gmina Gródek, położona w północno-wschodniej Polsce, znajduje się w strefie klimatu umiarkowanego ciepłego przejściowego, z coraz wyraźniejszymi wpływami klimatu kontynentalnego. Analiza danych wieloletnich dla regionu Polski północno-wschodniej oraz ogólnokrajowe i globalne modele klimatyczne wskazują na następujące trendy i prognozy:

- **Wzrost średniej temperatury powietrza:** Obserwowany jest systematyczny wzrost średnich rocznych i sezonowych temperatur. Prognozuje się dalszy wzrost, co będzie skutkować m.in. łagodniejszymi zimami (mniejsza liczba dni mroźnych, krótszy okres zalegania pokrywy śnieżnej) oraz częstszymi i dłuższymi falami upałów w okresie letnim. [Ekofizjografia, KSA].
- **Zmiany w reżimie opadów:** Przewiduje się zmiany w rocznym rozkładzie i intensywności opadów. Może to oznaczać dłuższe okresy bezopadowe (susze) przerywane gwałtownymi, nawałnymi deszczami, co zwiększa ryzyko zarówno suszy rolniczej i hydrologicznej, jak i lokalnych podtopień oraz powodzi błyskawicznych. Suma roczna opadów może nie ulec drastycznej zmianie, ale ich charakter będzie bardziej ekstremalny. [Ekofizjografia, Raport LPW, KSA].
- **Wzrost częstotliwości i intensywności zjawisk ekstremalnych:** Należy spodziewać się częstszego występowania takich zjawisk jak: silne wiatry (w tym trąby powietrzne), gwałtowne burze z intensywnymi opadami i gradobiciami, długotrwałe susze, fale upałów. [Ekofizjografia, KSA].
- **Zmiany w okresie wegetacyjnym:** Wydłużenie okresu wegetacyjnego, co może mieć zarówno pozytywne (możliwość uprawy nowych gatunków), jak i negatywne (większe ryzyko przymrozków wiosennych, presja nowych szkodników) skutki dla rolnictwa i leśnictwa. [Ekofizjografia].

3.3.2. Główne Konsekwencje Zmian Klimatu dla Gminy Gródek

Przewidywane zmiany klimatu będą miały istotne konsekwencje dla różnych sektorów i aspektów życia w Gminie Gródek:

- **Zasoby Wodne i Gospodarka Wodna (powiązanie z Załącznikiem 3.4):**

* Zwiększone ryzyko suszy hydrologicznej (obniżenie poziomu wód gruntowych i powierzchniowych) oraz suszy rolniczej (deficyt wody dla upraw). [Raport LPW, Ekofizjografia].

* Wzrost zapotrzebowania na wodę w okresach upałów i suszy (dla celów komunalnych, rolniczych, przeciwpożarowych).

* Zwiększone ryzyko lokalnych podtopień i powodzi błyskawicznych w wyniku nawałnych opadów, szczególnie na terenach zurbanizowanych o ograniczonej retencji i w dolinach mniejszych cieków. Ryzyko powodzi rzecznych w dolinach Supraśli i Narwi.

• **Rolnictwo i Leśnictwo (powiązanie z Załącznikiem 2.2):**

* Straty w uprawach rolnych spowodowane suszą, przymrozkami, gradobiciami lub nadmiernymi opadami.

* Pogorszenie stanu zdrowotnego lasów, zwiększona podatność na pożary, choroby i szkodniki w wyniku suszy i wyższych temperatur. Zmiany w składzie gatunkowym lasów.

* Konieczność adaptacji praktyk rolniczych i leśnych (np. dobór odporniejszych gatunków, systemy nawadniania, mała retencja).

• **Bioróżnorodność i Ekosystemy (powiązanie z Załącznikiem 3.2):**

* Presja na cenne siedliska przyrodnicze, zwłaszcza wodno-błotne i leśne.

* Zmiany w zasięgach występowania gatunków, pojawianie się gatunków inwazyjnych.

* Zagrożenie dla stabilności ekosystemów Puszczy Knyszyńskiej.

• **Infrastruktura Techniczna i Komunalna (powiązanie z Załącznikiem 3.4):**

* Ryzyko uszkodzeń infrastruktury (drogi, linie energetyczne, budynki) w wyniku silnych wiatrów, powodzi czy osuwisk (jeśli dotyczy).

* Zwiększone obciążenie systemów kanalizacji deszczowej.

* Konieczność dostosowania standardów projektowania i budowy infrastruktury do zmieniających się warunków klimatycznych.

• **Zdrowie Publiczne (powiązanie z Załącznikiem 1.5):**

* Ryzyko stresu cieplnego i problemów zdrowotnych związanych z falami upałów, zwłaszcza u osób starszych i chorych.

* Potencjalny wzrost chorób przenoszonych przez wektory (np. kleszcze) w wyniku łagodniejszych zim.

• **Turystyka i Rekreacja (powiązanie z Załącznikiem 2.3):**

* Skrócenie sezonu sportów zimowych (brak śniegu).

* Ograniczenia w dostępności szlaków turystycznych lub atrakcji (np. kąpielisk) w okresach suszy lub ekstremalnych zjawisk pogodowych. Zwiększone ryzyko pożarów w lasach.

3.3.3. Działania Gminy w Zakresie Mitygacji i Adaptacji do Zmian Klimatu

Gmina Gródek podejmuje i planuje działania mające na celu zarówno ograniczenie emisji gazów cieplarnianych (mitygacja), jak i przystosowanie się do nieuniknionych skutków zmian klimatu (adaptacja).

• Mitygacja (ograniczanie emisji):

* Promocja i wsparcie dla odnawialnych źródeł energii (OZE): Instalacje fotowoltaiczne na budynkach publicznych i prywatnych (dane o mocy w **Załączniku 3.4, Tabela 3.4.2**), potencjalne wykorzystanie biomasy. Gmina jest członkiem Klastra Energii Michałowo.

* Poprawa efektywności energetycznej: Termomodernizacja budynków publicznych i mieszkalnych, modernizacja oświetlenia ulicznego na energooszczędne.

* Realizacja założeń Planu Gospodarki Niskoemisyjnej (PGN) dla Gminy Gródek – *jeśli PGN został opracowany i zawiera konkretne cele i działania.*

Tabela 3.3.1. [68] Planowana redukcja emisji CO₂ w Gminie Gródek wg sektorów (Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Gródek na lata 2023-2030)

Sektor	Bazowy poziom emisji CO ₂ (rok, Mg/rok)	Cel redukcji emisji CO ₂ do [rok docelowy PGN] (Mg/rok)	Cel redukcji emisji CO ₂ do [rok docelowy PGN] (%)	Główne planowane działania
Budynki publiczne	2016 632.74	261.07	41.26	Modernizacja oświetlenia drogowego, instalacja OZE (PV) i magazynów energii w budynkach gminnych, termomodernizacja budynku Urzędu Gminy, modernizacja gminnego transportu (minimalny wpływ).
Budynki Mieszkalne	2016, 4556.3	1732.16	38.0	Instalacja OZE (PV, kolektory słoneczne, pompy ciepła), termomodernizacja budynków,

				modernizacja systemów grzewczych.
Transport	2016, 8482.31	1898.33	22.4	Minimalna modernizacja gminnych środków transportu, promowanie transportu niskoemisyjnego, zakładana naturalna wymiana pojazdów prywatnych.
Przemysł/ Usługi	2016, 3213.13	-192.35 (wzrost)	-5.99 (wzrost)	Promowanie efektywności energetycznej i OZE w tym sektorze (brak specyficznych działań gminnych zaplanowanych w PGN).
Gospodarka odpadami/ ściekami	Brak danych (emisje procesowe)	Brak danych	Brak danych	Brak specyficznych działań w PGN dotyczących redukcji emisji procesowych.
Ogółem	2016, 16714.65	3682.37	22.03	Realizacja działań sektorowych, działania edukacyjne, zielone zamówienia, monitoring, pozyskiwanie środków zewnętrznych.

• **Adaptacja (przystosowanie do skutków):**

* Działania w zakresie gospodarki wodnej: Planowanie i realizacja zadań związanych z małą retencją wodną, ochrona i renaturyzacja terenów podmokłych i mokradł, modernizacja systemów melioracyjnych (we współpracy z PGW Wody Polskie i w ramach LPW).

* Planowanie przestrzenne: Uwzględnianie map zagrożenia i ryzyka powodziowego, unikanie zabudowy na terenach zalewowych, promowanie zielonej i błękitnej infrastruktury w planach miejscowych i Planie Ogólnym. [Załącznik 3.5].

* Ochrona bioróżnorodności: Działania na rzecz zachowania i wzmacniania odporności ekosystemów, w tym leśnych i wodnych. [Załącznik 3.2].

* Zarządzanie kryzysowe: Przygotowanie do reagowania na skutki zjawisk ekstremalnych (plany zarządzania kryzysowego, wyposażenie OSP). [Załącznik 3.7].

* Podnoszenie świadomości mieszkańców: Informowanie o zagrożeniach klimatycznych i sposobach adaptacji.

3.3.4. Wyzwania, Potrzeby i Potencjał w Kontekście Zmian Klimatu

• Wyzwania:

* Ograniczone zasoby finansowe i kadrowe gminy na realizację kompleksowych działań mitygacyjnych i adaptacyjnych.

* Niska świadomość części społeczeństwa na temat przyczyn i skutków zmian klimatu oraz potrzeby podejmowania działań.

* Trudności w koordynacji działań z wieloma interesariuszami (rolnicy, leśnicy, przedsiębiorcy, mieszkańcy).

* Konieczność integrowania polityki klimatycznej z innymi politykami sektorowymi (rolnictwo, leśnictwo, transport, budownictwo).

* Niepewność związana z precyzyjnym prognozowaniem lokalnych skutków zmian klimatu.

• Potrzeby:

* Opracowanie lub aktualizacja gminnej strategii/planu adaptacji do zmian klimatu, zintegrowanej z innymi dokumentami strategicznymi.

* Zwiększenie skali inwestycji w zielono-błękitną infrastrukturę i małą retencję.

* Wsparcie dla rolników i leśników we wdrażaniu praktyk adaptacyjnych.

* Intensyfikacja działań edukacyjnych i informacyjnych skierowanych do mieszkańców.

* Wzmocnienie systemów monitoringu zagrożeń i wczesnego ostrzegania.

* Pozyskiwanie środków zewnętrznych na działania związane z ochroną klimatu i adaptacją.

• Potencjał:

* Duży udział terenów zielonych (lasy, łąki, tereny podmokłe) o znacznym potencjale retencyjnym i sekwestracji węgla.

* Potencjał rozwoju OZE (słońce, biomasa).

* Rosnąca świadomość ekologiczna i zaangażowanie części mieszkańców i organizacji pozarządowych.

* Możliwość wykorzystania funduszy krajowych i unijnych dedykowanych ochronie klimatu i adaptacji.

* Doświadczenie we współpracy w ramach partnerstw (np. Klaster Energii, LPW).

3.3.5. Wnioski dla Strategii (w obszarze zmian klimatu) – Wsad do Dalszych Prac

- Strategia rozwoju Gminy Gródek musi integrować cele rozwoju gospodarczego i społecznego z działaniami na rzecz łagodzenia zmian klimatu (mitygacja) i adaptacji do ich nieuniknionych skutków, traktując je jako priorytet dla zapewnienia zrównoważonego rozwoju i bezpieczeństwa mieszkańców.
- Priorytetyzację powinny uzyskać inwestycje w zrównoważoną gospodarkę wodną, w tym zwiększenie retencji wodnej (mała retencja, ochrona i odtwarzanie mokradeł, modernizacja systemów melioracyjnych), w celu poprawy bilansu wodnego, zmniejszenia ryzyka suszy i powodzi, we współpracy z relevantnymi instytucjami (PGW Wody Polskie) i partnerami (LPW).
- Należy kontynuować i intensyfikować działania na rzecz wspierania rozwoju odnawialnych źródeł energii (OZE) oraz poprawy efektywności energetycznej w budownictwie publicznym, mieszkaniowym i w sektorze przedsiębiorstw, zgodnie z założeniami Planu Gospodarki Niskoemisyjnej (jeśli istnieje) i w ramach współpracy (np. Klaster Energii).
- Konieczne jest konsekwentne uwzględnianie ryzyk klimatycznych (powódzie, potencjalne osuwiska, susza, silne wiatry) w dokumentach planowania przestrzennego (Plan Ogólny, MPZP), projektowaniu nowej infrastruktury oraz w gminnych systemach zarządzania kryzysowego i bezpieczeństwa publicznego.
- Należy wzmacniać działania edukacyjne i informacyjne mające na celu podnoszenie świadomości mieszkańców na temat zmian klimatu, ich lokalnych konsekwencji oraz promowanie indywidualnych i wspólnotowych działań adaptacyjnych i mitygacyjnych.
- Kluczowa jest współpraca z sąsiednimi gminami, instytucjami regionalnymi, jednostkami naukowo-badawczymi oraz organizacjami pozarządowymi w zakresie monitorowania zmian klimatu, oceny ryzyka, wymiany wiedzy i realizacji wspólnych projektów adaptacyjnych i mitygacyjnych.

3.4. Infrastruktura techniczna

Wprowadzenie

Niniejszy załącznik przedstawia szczegółową analizę obszaru infrastruktury technicznej w Gminie Gródek. Opracowanie stanowi rozszerzenie sekcji 3.4. Diagnozy Przestrzeni i Środowiska w ramach Strategii Rozwoju Gminy Gródek na lata 2026-2035. Analiza danych liczbowych i jakościowych pozwala na głębsze zrozumienie kluczowych trendów, atutów i wyzwań w tym obszarze, jego skutków przestrzennych i środowiskowych, a także wzajemnych relacji z Ludnością (1.1), Kapitałem Społecznym (1.2), Edukacją (1.3), Kulturą (1.4), Polityką Społeczną (1.5), Gospodarką i Rynkiem Pracy (2.1), Rolnictwem i

Leśnictwem (2.2), Turystyką (2.3), Finansami (2.4) oraz pozostałymi elementami Przestrzeni i Środowiska (III).

Źródła Danych

Analiza opiera się na następujących źródłach:

- Raporty o stanie Gminy Gródek za lata 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023
- Numery "Wiadomości Gródeckich – Haradockija Nawiny" z okresu Grudzień 2018/Styczeń 2020 – Maj 2025
- Monografia
- Dane GUS (BDL – Infrastruktura Komunalna, Gospodarka Mieszkaniowa, Ochrona Środowiska)
- Dokumenty Studyjne (w tym Ekofizjografia, Studium, Plan Gospodarki Niskoemisyjnej - PGN, Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami - WPGO).

3.4.1. Zaopatrzenie w Gaz

- Sieć Gazowa: Na terenie Gminy Gródek nie ma sieci gazowej dystrybucyjnej dla odbiorców indywidualnych i gospodarczych.

Komentarz Analityczny: Brak sieci gazowej oznacza, że mieszkańcy i przedsiębiorcy muszą opierać swoje zaopatrzenie w energię ciepłą i do celów technologicznych na innych źródłach, takich jak paliwa stałe (węgiel, drewno), olej opałowy, energia elektryczna, czy gaz płynny (LPG) z butli lub zbiorników. Ma to konsekwencje dla kosztów ogrzewania, emisji zanieczyszczeń do powietrza (niska emisja) oraz potencjału dywersyfikacji źródeł energii. Ewentualna gazyfikacja gminy w przyszłości byłaby znaczącym przedsięwzięciem inwestycyjnym.

3.4.2. Energetyka

- Sieć Elektroenergetyczna: Gmina Gródek jest zelektryfikowana, a zaopatrzenie w energię elektryczną odbywa się poprzez sieć dystrybucyjną zarządzaną przez operatora systemu dystrybucyjnego (OSD). Stan techniczny sieci, zwłaszcza na obszarach wiejskich i w rejonach o rozproszonej zabudowie, może wymagać modernizacji w celu zapewnienia niezawodności dostaw i możliwości przyłączania nowych odbiorców, w tym mikroinstalacji OZE.
- Odnawialne Źródła Energii (OZE): Obserwuje się rosnące zainteresowanie wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii, głównie fotowoltaiki. Gmina realizuje projekty montażu paneli fotowoltaicznych na budynkach użyteczności publicznej, a także wspiera inicjatywy mieszkańców w tym zakresie (np. poprzez programy parasolowe, jeśli były realizowane). Istnieje również potencjał wykorzystania biomasy (z rolnictwa i leśnictwa) oraz biogazu. Gmina jest członkiem Klastra Energii Michałowo.

Tabela 3.4.2. [69] Łączna moc zainstalowanych instalacji fotowoltaicznych na budynkach publicznych (gminnych) w Gminie Gródek (w kWp)

Rok	Moc zainstalowana (kWp)
2022	180,0
2023	180,0
2024	180,0

Komentarz Analityczny: Aktywny rozwój OZE na budynkach publicznych jest pozytywnym trendem, przyczyniającym się do obniżenia kosztów energii i redukcji emisji. Należy również monitorować i wspierać rozwój mikroinstalacji prosumenckich na budynkach prywatnych. Potencjał dla większych instalacji OZE (np. farm fotowoltaicznych, biogazowni) wymaga analizy w kontekście uwarunkowań przestrzennych i środowiskowych (patrz Załącznik 3.5 i 3.2).

- Oświetlenie Uliczne: Gmina systematycznie modernizuje oświetlenie uliczne, wymieniając stare oprawy na energooszczędne oprawy LED, co przyczynia się do zmniejszenia zużycia energii elektrycznej i kosztów utrzymania, a także poprawy bezpieczeństwa.

3.4.3. Łączność (Telekomunikacja i Internet)

- Dostęp do Internetu Szerokopasmowego: Dostęp do szybkiego i stabilnego internetu jest kluczowy dla rozwoju społeczno-gospodarczego. Mimo postępujących inwestycji w ramach programów krajowych (np. Program Operacyjny Polska Cyfrowa - POPC), na terenie gminy wciąż mogą występować obszary o ograniczonym dostępie do infrastruktury szerokopasmowej, zwłaszcza w miejscowościach o rozproszonej zabudowie i mniejszej liczbie potencjalnych użytkowników ("białe plamy"). Stanowi to barierę dla edukacji zdalnej, pracy zdalnej, rozwoju e-usług i przedsiębiorczości.
- Rozwój Sieci Światłowodowej: Realizowane są inwestycje w budowę sieci światłowodowej, co stopniowo poprawia dostępność usług internetowych o wysokich parametrach. Koordynacja działań z operatorami telekomunikacyjnymi jest istotna dla efektywnego pokrycia gminy nowoczesną infrastrukturą.
- Zasięg Sieci Komórkowych: W niektórych, szczególnie peryferyjnych lub zalesionych, częściach gminy mogą występować problemy z zasięgiem sieci telefonii komórkowej, co stanowi dodatkową barierę komunikacyjną i może wpływać na poczucie bezpieczeństwa.

3.4.4. Gospodarka Wodno-Ściekowa

3.4.4.1. Zaopatrzenie w Wodę

- **Zasoby Wodne:** Głównym źródłem zaopatrzenia w wodę pitną dla mieszkańców gminy są wody podziemne, ujmowane za pomocą studni głębinowych. Gmina leży na obszarze Głównych Zbiorników Wód Podziemnych (GZWP), co nakłada obowiązek szczególnej ochrony tych zasobów.

- **Sieć Wodociągowa:** Gmina posiada rozbudowaną sieć wodociągową, która dostarcza wodę do większości gospodarstw domowych. Funkcjonują Stacje Uzdatniania Wody (SUW).

Tabela 3.4.4.1. [70] Infrastruktura wodociągowa w Gminie Gródek (wybrane wskaźniki)

Wskaźnik	Jedn.	2018	2020	2022	2023
Długość sieci wodociągowej rozdzielczej	km	55,0	55,2	57,6	57,6
Liczba przyłączy do budynków mieszk.	szt.	1186	1212	1263	1269
Odsetek ludności korzystającej z sieci	%	71,4	71,6	71,6	71,8
Zużycie wody z wodociągów (gosp. dom.)	dam ³ /rok	94,6	87,3	102,1	106,6

Komentarz Analityczny: Sieć wodociągowa w gminie jest dobrze rozwinięta, zapewniając dostęp do wody większości mieszkańców (71,8% w 2023 r.). Liczba przyłączy i długość sieci systematycznie rośnie, co świadczy o inwestycjach w tym zakresie. Ważne jest monitorowanie stanu technicznego sieci, ograniczanie strat wody (w 2023 r. straty stanowiły 15,3% dostarczonej wody) oraz zapewnienie odpowiedniej jakości dostarczanej wody poprzez regularne badania i modernizację Stacji Uzdatniania Wody.

3.4.4.2. Odprowadzanie i Oczyszczanie Ścieków

- **Sieć Kanalizacyjna:** Stopień skanalizowania Gminy Gródek jest znacznie niższy niż stopień zwodociągowania. Sieć kanalizacji sanitarnej istnieje głównie w większych miejscowościach (Gródek, Waliły-Stacja). Rozbudowa sieci kanalizacyjnej na obszarach o rozproszonej zabudowie jest ekonomicznie trudna.

- **Komunalne oczyszczalnie ścieków (2023 rok):** Zakład Gospodarki Komunalnej w Gródku eksploatuje 2 oczyszczalnie: oczyszczalnie ścieków w Gródku i w m. Waliły Dwór. Oczyszczalnia ścieków w Bobrownikach (Przejsie Graniczne) eksploatuje Podlaski Urząd Wojewódzki w Białymstoku. Czwartą oczyszczalnię (Hotel Lipowy Most) eksploatuje podmiot prywatny Polana Sp. z o.o. Ludność korzystająca z oczyszczalni (biologiczne): 3162 osoby. Ładunki zanieczyszczeń w ściekach po oczyszczeniu: BZT5: 916 kg/rok, ChZT: 7627 kg/rok, Zawiesina ogólna: 706 kg/rok. Osady wytworzone w ciągu roku: 2 tony, w tym stosowane w rolnictwie: 1 tona. Osady dotychczas składowane (nagromadzone): 5 ton.

Ścieki oczyszczane w ciągu roku: odprowadzone ogółem: 85,0 dam³, oczyszczane biologicznie: 85 dam³. Wielkość (przepustowość) oczyszczalni wg projektu (biologiczne): 850 m³/dobę. Wielkość oczyszczalni komunalnych w RLM (ogółem): 3711 osób.

Tabela 3.4.4.2. [71] Infrastruktura kanalizacyjna w Gminie Gródek (wybrane wskaźniki)

Wskaźnik	Jedn.	2018	2020	2022	2023	2024
Długość czynnej sieci kanalizacyjnej	km	26,9	26,9	26,9	26,9	27,3
Liczba przyłączy do budynków miesz.	szt.	666	697	706	710	711
Odsetek ludności korzystającej z sieci	%	46,0	46,5	46,9	47,0	47,1
Ilość ścieków komunalnych oczyszczonych	dam ³ /rok	94,0	91,0	97,0	93,0	91,0
Źródło: GUS BDL, Raporty o stanie Gminy.						

Komentarz Analityczny: Niski stopień skanalizowania gminy (47,1% ludności korzystającej z sieci w 2024 r.) stanowi poważne wyzwanie środowiskowe i sanitarne. Długość sieci kanalizacyjnej i liczba przyłączy rośnie bardzo powoli w ostatnich latach. Priorytetem powinna być dalsza rozbudowa sieci kanalizacyjnej na obszarach o zwartej zabudowie oraz wspieranie budowy indywidualnych systemów oczyszczania ścieków na pozostałych terenach.

- Indywidualne Systemy Oczyszczania Ścieków: Na terenach nieobjętych siecią kanalizacyjną mieszkańcy korzystają ze zbiorników bezodpływowych (szamb) oraz w coraz większym stopniu z przydomowych oczyszczalni ścieków (PŚOŚ). Liczba zbiorników bezodpływowych w gminie Gródek systematycznie rosła w latach 2013-2023: 2013: 362 szt.; 2018: 598 szt.; 2023: 802 szt. Liczba przydomowych oczyszczalni ścieków w gminie Gródek również systematycznie rosła w latach 2008-2023 (**Tabela 3.4.3.**). Gmina wspiera budowę PŚOŚ (w 2022 i 2023 6, 24 tys. zł corocznie).

Tabela 3.4.4.3. [72] Liczba przydomowych oczyszczalni ścieków w Gminie Gródek (w szt.)

Rok	Liczba (szt.)
2008	19
2013	77
2018	103
2023	200

W gminie Gródek jest jedna stacja zlewna. Wywiezione i odebrane nieczystości ciekłe (w ciągu roku): Nieczystości ciekłe (ścieki bytowe) odebrane: 2018: 3296,5 m³; 2019: 3849,0; m³; 2020: 4505,2 m³; 2021: 4173,3 m³; 2022: 4174,7 m³; 2023: 5405,4 m³. Ilość odebranych ścieków bytowych wahała się, ale wykazywała tendencję wzrostową w latach 2018-2023. Ilość nieczystości ciekłych przekazanych do oczyszczalni ścieków lub stacji zlewnych: 2022: 4174,7 m³; 2023: 5405,4 m³.

Komentarz Analityczny: Na terenach Gminy Gródek, które nie są objęte zbiorczą siecią kanalizacyjną – co dotyczy znaczącej części obszaru gminy ze względu na jej rozproszenie osadnicze – mieszkańcy polegają na indywidualnych rozwiązaniach do gromadzenia lub oczyszczania ścieków. Dane statystyczne z lat 2013-2023 pokazują jednoczesny, dynamiczny wzrost liczby zarówno zbiorników bezodpływowych (szamb), jak i przydomowych oczyszczalni ścieków (PŚOŚ). W latach 2013-2023 liczba szamb niemal się podwoiła, osiągając 802 sztuki. W tym samym okresie liczba PŚOŚ wzrosła z 77 do 200 sztuk. Chociaż wzrost liczby PŚOŚ jest pozytywnym trendem z punktu widzenia ochrony środowiska, gdyż ścieki są wstępnie oczyszczane na terenie posesji, to równoczesny, znaczący wzrost liczby szamb jest niepokojący. Szamba wymagają regularnego opróżniania i stanowią potencjalne źródło zanieczyszczenia wód gruntowych i gleby w przypadku nieszczelności lub nieregularnego wywozu. Fakt, że liczba nowo instalowanych szamb (przyrost o 204 sztuki w latach 2021-2023) jest znacznie większa niż liczba PŚOŚ (przyrost o 75 sztuk w latach 2021-2023), sugeruje, że pomimo ekologicznych korzyści PŚOŚ, mieszkańcy często nadal wybierają prostsze i tańsze w instalacji szamba. Gmina Gródek wspiera budowę PŚOŚ, udzielając dofinansowania (np. w 2022 i 2023 r. wsparło budowę 6 PŚOŚ rocznie na kwotę 24 tys. zł). Jest to krok w dobrym kierunku, ale skala gminnego wsparcia może być niewystarczająca, aby znacząco przyspieszyć tempo budowy PŚOŚ w stosunku do szamb, co widać po dynamice wzrostu obu typów instalacji. Dane dotyczące wywożonych nieczystości ciekłych ("odebrane") wykazują ogólny trend wzrostowy w latach 2018-2023 (z 3296,5 m³ w 2018 do 5405,4 m³ w 2023). Wzrost ten jest częściowo skorelowany ze wzrostem liczby szamb. Zwiększenie ilości przekazywanych

nieczystości ciekłych do oczyszczalni komunalnych lub jedynej stacji zlewnej jest kluczowe dla prawidłowego zarządzania ściekami z obszarów nieskanalizowanych.

3.4.4.3. Gospodarowanie wodami a środowisko

- Jakość Wód: Stan jakości wód podziemnych i powierzchniowych na terenie gminy jest zróżnicowany. Istnieje ryzyko zanieczyszczenia wód ze źródeł komunalnych (nieszczelne szamba, awarie sieci), rolniczych (spływy nawozów i pestycydów) oraz historycznych (pozostałości przemysłowe). Ochrona ujęć wody pitnej jest priorytetem. [Ekofizjografia, Załącznik 3.2, Monografia].

- Wody Opadowe i Retencja: Niewłaściwe zarządzanie wodami opadowymi, zwłaszcza na terenach zurbanizowanych, może prowadzić do lokalnych podtopień i zanieczyszczenia wód powierzchniowych. Konieczne jest promowanie rozwiązań zwiększających retencję wodną (mała retencja, zielono-błękitna infrastruktura) oraz modernizacja systemów melioracyjnych. [Ekofizjografia, Raport LPW].

- Zagrożenia Powodziowe: Gmina Gródek, ze względu na swoje położenie w dolinach rzecznych, jest częściowo narażona na ryzyko powodziowe, co wymaga uwzględnienia w planowaniu przestrzennym i działaniach prewencyjnych. [Ekofizjografia, Mapy zagrożenia powodziowego].

3.4.5. Gospodarka Odpadami

3.4.5.1. Ilość i Rodzaje Wytwarzanych Odpadów Komunalnych

- Masa Wytworzonych Odpadów Komunalnych: W ostatnich latach obserwuje się systematyczny wzrost masy wytwarzanych odpadów komunalnych w Gminie Gródek.

Tabela 3.4.5.1 [73] Masa wytworzonych odpadów komunalnych w Gminie Gródek (w Mg)

Rok	Ogółem (Mg)	Na 1 mieszkańca (kg)
2015	505,4	96,0
2016	570,7	107,2
2017	638,1	118,2
2018	696,9	126,0
2019	778,2	141,7
2020	787,6	145,1

2021	846,1	170,4
2022	878,7	177,3
2023	924,0	186,6

Komentarz Analityczny: Systematyczny wzrost masy wytwarzanych odpadów komunalnych, zarówno w ujęciu ogólnym, jak i per capita, jest niepokojącym trendem, typowym dla wielu gmin w Polsce. Stanowi to rosnące wyzwanie dla systemu gospodarowania odpadami, generuje wyższe koszty oraz zwiększa presję na środowisko. Konieczne są działania na rzecz zapobiegania powstawaniu odpadów u źródła.

- **Struktura Wytworzonych Odpadów:** Szczegółowa analiza struktury morfologicznej odpadów komunalnych (udział poszczególnych frakcji: papier, szkło, tworzywa sztuczne, bioodpady, odpady zmieszane) pozwoliłaby na lepsze planowanie działań w zakresie selektywnej zbiórki i edukacji ekologicznej.
- **Inne Rodzaje Odpadów:** Oprócz odpadów komunalnych, na terenie gminy powstają również inne rodzaje odpadów, takie jak odpady budowlane i rozbiórkowe, odpady wielkogabarytowe, zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny (ZSEE), opony, tekstylia, chemikalia, odpady zielone z ogrodów oraz odpady niebezpieczne z gospodarstw domowych. Gmina organizuje zbiórkę tych odpadów, m.in. poprzez Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK) oraz mobilne zbiórki. Trwa również proces usuwania wyrobów zawierających azbest. [WG, Raporty o stanie Gminy].

3.4.5.2. System Zbierania i Selektywna Zbiórka Odpadów

- **System Zbiórki:** Odpady komunalne od właścicieli nieruchomości odbierane są przez wyłonionego w przetargu przedsiębiorcę, zgodnie z ustalonym harmonogramem. Obowiązuje system selektywnej zbiórki odpadów "u źródła" (worki/pojemniki na poszczególne frakcje). [WG, Regulamin utrzymania czystości i porządku w gminie].
- **Udział Selektywnej Zbiórki:** Poziom selektywnej zbiórki odpadów komunalnych systematycznie wzrasta, co jest pozytywnym trendem.

Tabela 3.4.5.2 [74] Udział odpadów komunalnych zebranych selektywnie w ogólnej masie wytworzonych odpadów komunalnych w Gminie Gródek (w %)

Rok	Udział (%)
2015	6,2
2016	6,6

2017	7,7
2018	8,3
2019	8,7
2020	12,3
2021	14,7
2022	15,9
2023	16,8

Komentarz Analityczny: Wzrost udziału odpadów zbieranych selektywnie jest pozytywnym sygnałem, świadczącym o rosnącej świadomości ekologicznej mieszkańców i skuteczności gminnego systemu. Niemniej jednak, poziom ten (16,8% w 2023 r.) jest wciąż relatywnie niski w porównaniu do wymogów prawnych dotyczących poziomów recyklingu i przygotowania do ponownego użycia, co wskazuje na konieczność dalszej intensyfikacji działań w tym zakresie.

- Struktura Odpadów Zebranych Selektywnie: Analiza ilości poszczególnych frakcji odpadów zbieranych selektywnie (papier, szkło, tworzywa sztuczne, metale, bioodpady) jest kluczowa dla oceny efektywności systemu i identyfikacji obszarów wymagających poprawy.

- Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK): PSZOK zlokalizowany jest w Gródku na ulicy A. i G. Chodkiewiczów (przy placu targowiska). Godziny otwarcia: wtorek: od 7.00 do 15.00; czwartek: od 9.00 do 17.00. W PSZOK przyjmowane są odpady komunalne z gospodarstw domowych objętych gminnym systemem gospodarki odpadami komunalnymi:

a) papier, w tym tektura, odpady opakowaniowe z papieru i odpady opakowaniowe z tektury,

b) metale, w tym opakowania z metali,

c) tworzywa sztuczne, w tym opakowania z tworzyw sztucznych,

d) szkło, w tym opakowania ze szkła,

e) odpady opakowaniowe wielomateriałowe,

f) zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny,

g) meble i inne odpady wielkogabarytowe,

- h) zużyte opony,
- i) chemikalia,
- j) zużyte baterie i akumulatory,
- k) przeterminowane leki,
- l) odpady budowlane i rozbiórkowe (odpady budowlane i rozbiórkowe z remontów prowadzonych samodzielnie mogą być dostarczane do PSZOK w ilości do 2 m³ rocznie z jednego gospodarstwa domowego, prowadzonego w lokalu mieszkalnym lub budynku mieszkalnym jednorodzinnym),
- m) odpady niebezpieczne (np. opakowania po aerozolach, opakowania z resztkami środków ochrony roślin),
- n) odpady niekwalifikujące się do odpadów medycznych powstałych w gospodarstwie domowym w wyniku przyjmowania produktów leczniczych w formie iniekcji i prowadzenia monitoringu poziomu substancji we krwi, w szczególności igły i strzykawki,
- o) tekstylia,
- p) odzież.

W PSZOK nie są przyjmowane:

- a) zmieszane odpady komunalne,
- b) odpady zawierające azbest,
- c) papa,
- d) części samochodowe,
- e) bioodpady,
- f) odpady od osób fizycznych w rodzaju i ilościach wskazujących na pochodzenie z innego źródła niż gospodarstwo domowe.

3.4.5.3. Dzikie Wysypiska

- Liczba i Powierzchnia Likwidowanych Wysypisk: Mimo funkcjonującego systemu zbiórki odpadów, na terenie gminy wciąż występuje problem "dzikich wysypisk".

Tabela 3.4.6. [75] Liczba i powierzchnia zlikwidowanych dzikich wysypisk w Gminie Gródek

Rok	Liczba zlikwidowanych dzikich wysypisk (szt.)	Powierzchnia zlikwidowanych dzikich wysypisk (ha)
2015	21	0,2
2016	10	0,06
2017	7	0,04
2018	7	0,04
2019	8	0,04
2020	11	0,07
2021	12	0,07
2022	13	0,07
2023	10	0,06

Komentarz Analityczny: Utrzymujący się problem dzikich wysypisk świadczy o nieprawidłowych postawach części mieszkańców lub podmiotów oraz o konieczności dalszych działań prewencyjnych, kontrolnych i edukacyjnych. Likwidacja nielegalnych składowisk generuje dodatkowe koszty dla gminy.

- Koszty Likwidacji Dzikich Wysypisk: Gmina ponosi corocznie koszty związane z likwidacją dzikich wysypisk, które obciążają budżet. [Raporty o stanie Gminy, Załącznik 2.4].

3.4.5.4. Koszty Systemu Gospodarki Odpadami i Finansowanie

- Koszty Funkcjonowania Systemu: System gospodarowania odpadami komunalnymi generuje znaczące koszty bieżące dla gminy, obejmujące m.in. odbiór, transport i zagospodarowanie odpadów, prowadzenie PSZOK, działania edukacyjne. [Raporty o stanie Gminy, Załącznik 2.4].
- Pokrycie Kosztów z Opłat: System finansowany jest głównie z opłat pobieranych od właścicieli nieruchomości. Często jednak wpływy z opłat nie pokrywają w pełni rosnących kosztów funkcjonowania systemu, co wymaga jego dotowania z budżetu gminy. Jest to istotne wyzwanie finansowe. [Raporty o stanie Gminy, WG].

- Taryfy Opłat: Wysokość stawek opłat za gospodarowanie odpadami komunalnymi ustalana jest przez Radę Gminy Gródek. [WG, Uchwały Rady Gminy].

3.4.5.5. Edukacja i Świadomość Ekologiczna w Zakresie Odpadów

- Działania Edukacyjne: Gmina prowadzi działania informacyjne i edukacyjne mające na celu promowanie prawidłowej segregacji odpadów, zapobiegania ich powstawaniu (zasada "zero waste") oraz informowanie o zasadach funkcjonowania systemu. [WG, Raporty o stanie Gminy].
- Wpływ na Świadomość i Zachowania: Rosnący udział odpadów zbieranych selektywnie (Tabela 3.4.5) może świadczyć o pozytywnym wpływie działań edukacyjnych i rosnącej świadomości ekologicznej mieszkańców. Jednakże, utrzymujący się problem dzikich wysypisk (Tabela 3.4.6) wskazuje na potrzebę dalszej intensyfikacji tych działań i dotarcia do wszystkich grup społecznych.

3.4.6. Inwestycje i Planowanie w Infrastrukturze Technicznej (ujęcie ogólne)

- Realizowane Inwestycje: Gmina Gródek w ostatnich latach realizowała i planuje dalsze inwestycje w rozwój i modernizację infrastruktury technicznej, w tym w rozbudowę sieci wodno-kanalizacyjnej, modernizację oświetlenia ulicznego, rozwój OZE, a także wspieranie inwestycji w infrastrukturę telekomunikacyjną. Wiele z tych zadań realizowanych jest przy współudziale środków zewnętrznych (unijnych, krajowych).
- Planowanie Przestrzenne a Infrastruktura: Rozwój infrastruktury technicznej musi być ściśle powiązany z planowaniem przestrzennym. Dokumenty planistyczne (Studium, Plan Ogólny, MPZP) powinny rezerwować tereny pod niezbędną infrastrukturę, uwzględniać jej przebieg oraz promować rozwiązania minimalizujące koszty jej budowy i eksploatacji (np. poprzez promowanie zabudowy zwartej). [Załącznik 3.5].

3.4.7. Wyzwania, Potrzeby i Potencjał (w obszarze infrastruktury technicznej)

- Wyzwania:
 - Znaczne luki w sieci kanalizacji sanitarnej, szczególnie na obszarach o rozproszonej zabudowie, oraz całkowity brak sieci gazowej dystrybucyjnej.
 - W kontekście gospodarki ściekowej na terenach nieskanalizowanych, wyzwaniem jest jednoczesny wzrost liczby zbiorników bezodpływowych (szamb) i przydomowych oczyszczalni ścieków (PŚOŚ). Duża i rosnąca liczba szamb stanowi potencjalne zagrożenie dla środowiska w przypadku nieszczelności lub nieregularnego wywozu, wymagając intensywnego nadzoru i kontroli ze strony gminy.

- Problem wykluczenia cyfrowego (ograniczony dostęp do szybkiego internetu) w niektórych częściach gminy.
 - Wysokie koszty rozwoju i utrzymania infrastruktury sieciowej (zwłaszcza kanalizacyjnej) w gminie o rozproszonej zabudowie i niekorzystnych trendach demograficznych.
 - Starzejąca się infrastruktura w niektórych segmentach (np. starsze odcinki sieci wodociągowej, gdzie występują straty wody i awarie, niektóre elementy sieci elektroenergetycznej). Konieczne jest monitorowanie stanu technicznego sieci wodociągowej i zapewnienie odpowiedniej jakości dostarczanej wody.
 - Zapewnienie efektywnego i ekologicznego systemu gospodarowania odpadami, w tym osiągnięcie wymaganych poziomów recyklingu.
 - Rosnące koszty energii i usług komunalnych.
- Potrzeby:
 - Priorytetowa rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej na obszarach o największej gęstości zaludnienia i tam, gdzie jest to uzasadnione ekonomicznie i środowiskowo.
 - Na terenach nieskanalizowanych, wsparcie dla indywidualnych systemów oczyszczania ścieków powinno koncentrować się na intensywnym promowaniu i dofinansowaniu budowy przydomowych oczyszczalni ścieków (PŚOŚ) jako preferowanego rozwiązania w stosunku do szamb.
 - Wzmocnienie systemu nadzoru i kontroli nad eksploatacją zarówno szamb (regularność wywozu), jak i PŚOŚ (prawidłowe działanie) na obszarach nieskanalizowanych.
 - Systematyczna modernizacja i rozbudowa istniejących sieci (wodociągowej – w celu redukcji strat wody i awarii oraz utrzymania jakości, elektroenergetycznej, oświetleniowej).
 - Zapewnienie powszechnego dostępu do szybkiego i niezawodnego internetu szerokopasmowego dla wszystkich mieszkańców i podmiotów gospodarczych.
 - Dalszy rozwój odnawialnych źródeł energii (OZE) i poprawa efektywności energetycznej w celu obniżenia kosztów i emisji.
 - Ścisłe powiązanie planowania rozwoju infrastruktury z dokumentami planowania przestrzennego i strategią rozwoju gminy, różnicowanie działań infrastrukturalnych w przestrzeni gminy w zależności od charakteru zabudowy i potencjału rozwojowego.

- Dążenie do bilansowania systemów gospodarki wodno-ściekowej i odpadowej.
- Potencjał:
 - Relatywnie dobrze rozwinięta sieć wodociągowa na znacznym obszarze gminy stanowi bazę do dalszych działań modernizacyjnych.
 - Aktywny rozwój OZE w gminie, w tym zaangażowanie w Klaster Energii, co może wspierać lokalne inicjatywy energetyczne.
 - Realizowane programy rządowe i unijne wspierające rozwój infrastruktury cyfrowej i energetycznej stanowią źródło potencjalnego finansowania.
 - Doświadczenie gminy w pozyskiwaniu środków zewnętrznych na inwestycje infrastrukturalne.
 - Potencjał wykorzystania lokalnych zasobów energetycznych (np. biomasa) dla lokalnych systemów grzewczych lub produkcji energii.

3.4.8. Wnioski dla Strategii (w obszarze infrastruktury technicznej) – Wsad do Dalszych Prac

- Kluczowe wyzwania w obszarze infrastruktury technicznej Gminy Gródek to: niewystarczające skanalizowanie gminy (szczególnie na obszarach rozproszonych) oraz związane z tym zagrożenia środowiskowe wynikające z dużej i rosnącej liczby szamb i potrzeby efektywnego nadzoru nad indywidualnymi systemami ściekowymi (szamba, PŚOŚ), luki w infrastrukturze gazowej, wykluczenie cyfrowe, wysokie koszty rozwoju infrastruktury w rozproszonej gminie, starzenie się niektórych elementów istniejących sieci (np. wodociągowej, powodujące straty wody) oraz konieczność zapewnienia efektywnego gospodarowania odpadami.
- Pilne potrzeby wymagają przestrzennego zróżnicowania podejścia do gospodarki ściekowej: priorytetowa rozbudowa sieci kanalizacyjnej tam, gdzie jest to uzasadnione, oraz intensywne wsparcie dla budowy PŚOŚ na pozostałych obszarach, przy jednoczesnym wzmocnieniu kontroli nad wszystkimi systemami indywidualnymi. Ważne jest również zapewnienie powszechnego dostępu do szybkiego internetu, systematyczna modernizacja istniejących sieci wodociągowej (zwłaszcza w celu ograniczenia strat) i innych mediów, dalszy rozwój OZE i poprawa efektywności energetycznej, a także ścisłe powiązanie planowania rozwoju infrastruktury z planowaniem przestrzennym.
- Potencjał gminy, przejawiający się w relatywnie dobrze rozwiniętej (choć wymagającej modernizacji i monitoringu) sieci wodociągowej, aktywnym rozwoju OZE, doświadczeniu w pozyskiwaniu środków zewnętrznych oraz potencjale lokalnych

zasobów energetycznych, stanowi solidną podstawę do odpowiedzi na zdiagnozowane wyzwania i potrzeby w ramach strategii rozwoju gminy.

3.5. Planowanie przestrzenne

Wprowadzenie

Niniejszy podrozdział przedstawia szczegółową analizę obszaru planowania przestrzennego w Gminie Gródek. Stanowi on kluczowy element diagnozy, ponieważ system planowania i wydawane na jego podstawie decyzje są podstawowym narzędziem, które kształtuje fizyczną rzeczywistość gminy, jej krajobraz, strukturę osadniczą i potencjał inwestycyjny. Analiza ta jest bezpośrednim rozwinięciem i pogłębieniem wniosków z poprzednich części diagnozy, pokazując, w jaki sposób procesy demograficzne, gospodarcze i społeczne przekładają się na presję inwestycyjną i zmiany w zagospodarowaniu terenu.

Celem analizy jest ocena skuteczności obecnego systemu planowania, identyfikacja jego skutków przestrzennych oraz sformułowanie wniosków, które posłużą do budowy zintegrowanej i zrównoważonej polityki przestrzennej w ramach nowej Strategii Rozwoju Gminy Gródek.

Źródła Danych

Analiza opiera się na następujących, kompleksowych źródłach danych:

- "Analiza zmian w zagospodarowaniu przestrzennym Gminy Gródek 2019-2023" (dalej: Analiza 2024).
- Dokumenty planistyczne: "Wykaz wniosków do projektu planu ogólnego gminy Gródek" (Część A i B).
- Dokumenty archiwalne: "Program Rozwoju Gminy Gródek na lata 2015-2020" (do oceny ewolucji trendów).
- Dane statystyczne: Dane GUS (BDL) i inne dane publiczne.
- Ekofizjografia,
- Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Gródek z 2002 r..

3.5.1. Podstawowe Dokumenty Planistyczne

System planowania przestrzennego w gminie opiera się na hierarchicznie powiązanych dokumentach planistycznych.

- Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego (SUiKZP): Dokument ten określa politykę przestrzenną gminy, w tym lokalne zasady zagospodarowania przestrzennego, i jest wiążący dla organów gminy przy sporządzaniu

miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Zawiera diagnozę uwarunkowań rozwoju przestrzennego oraz wyznacza kierunki zmian w strukturze przestrzennej gminy i przeznaczeniu terenów. Dokument ten określa politykę przestrzenną gminy i jest wiążący dla organów gminy przy sporządzaniu miejscowych planów. Określa ogólną politykę, ale nie jest aktem prawa miejscowego. Obecnie obowiązujące Studium z 2002 roku jest dokumentem w dużej mierze zdezaktualizowanym. Zgodnie z nowelizacją ustawy, utraci moc w połowie 2026r. Zgodnie z nowelizacją ustawy, utraci moc z końcem 2025 roku.

- **Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego (MPZP):** Są to akty prawa miejscowego, które szczegółowo określają przeznaczenie terenów, warunki ich zagospodarowania i zabudowy oraz rozmieszczenie inwestycji celu publicznego. Pokrycie terenu gminy obowiązującymi MPZP jest bardzo niskie (0,19%) powierzchni gminy (Analiza 2024).

Tabela 3.5.1. [76] Powierzchnia Gminy Gródek objęta obowiązującymi Miejscowymi Planami Zagospodarowania Przestrzennego (w % całkowitej powierzchni gminy)

Rok	Udział powierzchni Gminy objętej MPZP (%)
2015	0,1
2018	0,2
2019	0,2
2020	0,2
2021	0,2
2022	0,2
2023	0,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Komentarz Analityczny: Niezwykle niski poziom pokrycia powierzchni Gminy Gródek obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego stanowi jedno z najpoważniejszych wyzwań w zakresie kształtowania ładu przestrzennego. Oznacza to, że dla zdecydowanej większości terenu gminy decyzje o sposobie zagospodarowania podejmowane są w trybie decyzji o warunkach zabudowy, co sprzyja chaotycznemu i rozproszonemu rozwojowi, utrudnia koordynację inwestycji i ochronę wartościowych

obszarów. Oznacza to, że gmina praktycznie nie posiada narzędzia do aktywnego i spójnego kształtowania polityki przestrzennej na większości swojego terytorium. Rozwój odbywa się w sposób reaktywny, a nie proaktywny.

- Plan Ogólny Gminy: Zgodnie z nowelizacją ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, gminy są zobowiązane do sporządzenia Planu Ogólnego, który zastąpi dotychczasowe Studium. Plan Ogólny będzie aktem prawa miejscowego i określi strefy planistyczne oraz gminne standardy urbanistyczne. Gmina Gródek jest w trakcie prac nad opracowaniem Planu Ogólnego.

Komentarz Analityczny: Opracowanie i uchwalenie Planu Ogólnego jest kluczowym zadaniem planistycznym dla gminy w najbliższych czasie. Będzie to fundamentalny dokument kształtujący przyszły rozwój przestrzenny.

- Gminny Program Rewitalizacji (GPR): Poprzedni Lokalny Program Rewitalizacji na lata 2016-2020 został już zrealizowany. W 2024 r. Gmina Gródek rozpoczęła prace nad nowym Gminnym Programem Rewitalizacji, opracowywanym na podstawie ustawy o rewitalizacji.

3.5.2. Uwarunkowania Środowiskowe i Ochrona Przyrody

Polityka przestrzenna Gminy Gródek jest silnie zdeterminowana przez unikalne i rozległe zasoby środowiskowe.

Formy Ochrony Przyrody: Znaczna część powierzchni gminy objęta jest różnymi formami ochrony przyrody, w tym:

- Park Krajobrazowy Puszczy Knyszyńskiej,
- Obszary Natura 2000 (Ostoja Knyszyńska PLH200006 i Puszcza Knyszyńska PLB200003),
- Obszar Chronionego Krajobrazu Wzgórza Sokólskie,
- 4 rezerваты przyrody: Las Cieliczański, Jezioro Wiejki, Rabinówka, Chomontowszczyzna.

Nadleśnictwa: Na terenie gminy działają trzy nadleśnictwa: **Waliby, Żednia i Supraśl.**

Programy Środowiskowe: Gmina aktywnie uczestniczy w działaniach na rzecz poprawy stanu środowiska, m.in. prowadząc punkt konsultacyjno-informacyjny programu "**Czyste Powietrze**" oraz realizując program **usuwania azbestu.**

3.5.3. Decyzje o Warunkach Zabudowy i Zagospodarowania Terenu (WZ) oraz Decyzje o Lokalizacji Inwestycji Celu Publicznego (LICP)

Wobec niskiego pokrycia terenu gminy MPZP, większość nowych inwestycji realizowana jest na podstawie decyzji administracyjnych.

- Liczba Wydawanych Decyzji:

Tabela 3.5.2. [77] Liczba wydanych decyzji o warunkach zabudowy (WZ) i decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego (LICP) w Gminie Gródek

Rok	Decyzje WZ (szt.)	Decyzje LICP (szt.)	Łącznie
2019	66	22	88
2020	59	12	71
2021	101	10	111
2022	96	4	100
2023	80	3	83
RAZEM	402	51	453

Źródło: Analiza zmian w zagospodarowaniu przestrzennym Gminy Gródek 2019-2023.

Komentarz: W latach 2019-2023 wydano łącznie 453 decyzje, w tym 402 WZ oraz 51 decyzji LICP. Stabilna, wysoka liczba wydawanych decyzji WZ potwierdza, że system decyzji o warunkach zabudowy jest podstawowym narzędziem kształtowania nowej zabudowy w gminie. Liczba decyzji LICP jest niewielka, co jest typowe. Analiza pozwoleń na budowę wskazuje, że obejmują one również kluczowe inwestycje w infrastrukturę techniczną (sieci energetyczne, OZE) oraz publiczną (rozbudowa obiektów oświatowych).

- Struktura Wydawanych Decyzji WZ (wg typu zabudowy):

Tabela 3.5.3. [78] Struktura wydawanych decyzji o warunkach zabudowy (WZ) w Gminie Gródek wg typu planowanej zabudowy (w szt.)

Typ zabudowy	2019	2020	2021	2022	2023	Suma
Mieszkaniowa	39	41	77	72	42	271
Zagrodowa	9	11	13	11	10	54
Usługowa	10	2	7	3	4	30
Rekreacyjna	0	0	1	4	12	17
Ogółem	66	59	101	96	80	402

Źródło: Analiza zmian w zagospodarowaniu przestrzennym Gminy Gródek 2019-2023.

- **Struktura Wydawanych Decyzji:** W strukturze decyzji WZ absolutnie dominują te dotyczące zabudowy mieszkaniowej (67,4%), co potwierdza, że główną presją na przestrzeń jest chęć osiedlania się. Na drugim miejscu jest zabudowa zagrodowa (13,4%), a na kolejnym usługowa (6,5%).

- **Geograficzny Rozkład Presji Inwestycyjnej – Potwierdzenie Modelu Trzech Stref:** Analiza lokalizacji wydanych decyzji WZ (Analiza 2024, str. 32-33) w pełni potwierdza i wyjaśnia zjawisko "Gminy Trzech Prędkości":

Strefa I (Żółta) – Nierównomierny Rozwój: Wysoką aktywność notują obręby Gródek (68 decyzji) i Zarzeczano (31), co potwierdza ich rolę jako centrum gminy i atrakcyjnego miejsca do życia. Jednak wiele innych obrębów z tej strefy wykazuje znacznie niższą dynamikę.

Strefa II (Zielona) – Epicentrum Rozwoju: Największa presja inwestycyjna koncentruje się w obrębach należących do tej strefy. Liderami są Downiewo (29 decyzji) i Załuki (28), a w czołówce znajdują się także Borki (20) i Waliły (20). To tutaj inwestorzy najchętniej składają wnioski o budowę nowych domów.

Strefa III (Czerwona) – Inwestycyjna Stagnacja: Obręby z tej strefy znajdują się na końcu listy, z minimalną liczbą wydanych decyzji (np. Gobiaty – 1, Chomontowce – 2, Wierobie – 3). Potwierdza to brak zainteresowania inwestycyjnego tymi terenami.

Analiza danych wskazuje na silną koncentrację presji inwestycyjnej w kilku obszarach gminy. Najwięcej decyzji WZ w latach 2019-2023 wydano dla obrębów: **Gródek (68), Zarzeczano (31) oraz Downiewo (29)**. Są to "gorące punkty" wymagające najpilniejszego objęcia planowaniem miejscowym.

- **Nowy Trend – Budownictwo Rekreacyjne:** Analiza zgłoszeń budowy (Załącznik Nr 3) ujawnia istnienie silnego, równoległego nurtu. W latach 2019-2023 zgłoszono budowę 30 budynków rekreacji indywidualnej, głównie zgłoszenia budowy małych domków letniskowych (do 35m² i do 70m²), co świadczy o rosnącej presji turystycznej na tereny gminy. Co istotne, są one znacznie bardziej rozproszone geograficznie i pojawiają się również w Strefie III (np. w obrębach Łużany, Skroblaki), co świadczy o szerokiej atrakcyjności rekreacyjnej gminy, wykraczającej poza główne bieguny osadnicze.

Komentarz Analityczny: Analiza sumarycznej powierzchni terenów objętych decyzjami WZ, zwłaszcza dla zabudowy mieszkaniowej, w dłuższym okresie pozwoliłaby na ocenę skali "konsumpcji" przestrzeni i tempa rozpraszania zabudowy w ujęciu ilościowym.

Decyzje Odmowne: Liczba decyzji odmownych o ustaleniu warunków zabudowy lub lokalizacji inwestycji celu publicznego jest niska. Na przykład, w 2023 roku nie odnotowano decyzji odmownych dla WZ, a dla LICP była jedna taka decyzja.

Komentarz Analityczny: Niska liczba decyzji odmownych, przy jednoczesnym braku MPZP, może sprzyjać kontynuacji niekontrolowanego i rozproszonego zagospodarowania, o ile wnioski inwestorów są zgodne z ogólnymi przepisami (np. zasadą dobrego sąsiedztwa).

3.5.4. Skutki Przestrzenne Obecnego Systemu Planowania

Dominacja systemu opartego na decyzjach WZ, przy braku MPZP, prowadzi do szeregu negatywnych skutków przestrzennych, które stanowią poważne wyzwanie dla gminy.

- **Rozproszenie Zabudowy:** Wydawanie decyzji WZ w oparciu o zasadę "dobrego sąsiedztwa" prowadzi do powstawania nowej zabudowy w sposób rozproszony, często w oddaleniu od istniejącej infrastruktury. Generuje to znaczące skutki przestrzenne (nieład), środowiskowe (fragmentacja siedlisk, większe zapotrzebowanie na transport), społeczne (utrudniony dostęp do usług, osłabienie więzi) i finansowe (wyższe koszty budowy i utrzymania infrastruktury, dowozów, analizowane również w Załączniku 3.1).
- **Nieuporządkowane Zagospodarowanie i Konflikty Przestrzenne:** Brak MPZP utrudnia koordynację różnych funkcji na danym obszarze i może prowadzić do powstawania konfliktów przestrzennych (np. lokalizacja uciążliwej działalności w sąsiedztwie zabudowy mieszkaniowej, czy zabudowa na terenach cennych przyrodniczo lub rolniczo). Analiza wniosków do Planu Ogólnego pokazuje te potencjalne konflikty – z jednej strony instytucje (RDOŚ, Wody Polskie) wnioskuje o ochronę terenów cennych przyrodniczo, a z drugiej – inwestorzy prywatni o przeznaczenie tych samych terenów pod zabudowę lub wydobywanie torfu.
- **Brak Przewidywalności dla Inwestorów i Mieszkańców:** System oparty na decyzjach WZ charakteryzuje się mniejszą przewidywalnością co do przyszłego zagospodarowania sąsiednich terenów w porównaniu do sytuacji, gdy obowiązuje MPZP. Może to zniechęcać do niektórych typów inwestycji lub powodować niepewność wśród mieszkańców.
- **Trudności w Ochronie Waleorów Przyrodniczych i Kulturowych:** W sytuacji braku MPZP, ochrona terenów cennych przyrodniczo, krajobrazowo czy kulturowo jest trudniejsza i opiera się głównie na przepisach odrębnych (np. ustawa o ochronie przyrody, ustawa o ochronie zabytków), które nie zawsze są wystarczająco precyzyjne na poziomie lokalnym.

3.5.5. Planowanie Przestrzenne a Relacje Zewnętrzne

- **Spójność z Planami Wyższego Rzędu:** Polityka przestrzenna gminy, wyrażona w Studium (a w przyszłości w Planie Ogólnym) oraz w MPZP, musi być zgodna z ustaleniami dokumentów planistycznych szczebla wojewódzkiego (Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego) oraz dokumentów dotyczących obszarów funkcjonalnych (np. strategia rozwoju Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Białegostoku). Analiza wniosków do Planu Ogólnego pokazuje, że kluczowe instytucje (GDDKiA, PGE, Gaz-System, PKP, RDOŚ, Nadleśnictwa) aktywnie uczestniczą w procesie planistycznym, zgłaszając potrzebę ochrony korytarzy transportowych, energetycznych i ekologicznych.

- Spójność z dokumentami Gmin Sąsiednich: Planowanie przestrzenne, zwłaszcza na obszarach przygranicznych gminy powinno być koordynowane z planami gmin sąsiednich, aby unikać konfliktów i tworzyć spójne rozwiązania funkcjonalno-przestrzenne (np. w zakresie przebiegu infrastruktury, ochrony korytarzy ekologicznych).

3.5.6. Zdiagnozowane Potrzeby i Aspiracje Rozwojowe

Oddolna Presja Rozwojowa: Analiza wniosków do Studium (Planu Ogólnego) pokazuje silną, oddolną presję na przekształcanie gruntów rolnych i leśnych na cele budowlane (mieszkaniowe, przemysłowe). Wskazuje to na nieadekwatność dokumentu z 2002 roku do obecnych potrzeb i jest kluczowym wsadem do prac nad nowym Planem Ogólnym.

Społeczna Wizja Rozwoju: Wyniki konsultacji społecznych (przedstawione graficznie) pokazują, że mieszkańcy widzą potrzebę rozwoju zabudowy mieszkaniowej w sposób skoncentrowany (rejon Zarzeczany, Downiewo), rozwoju terenów turystycznych i rekreacyjnych (wokół zbiornika w Zarzeczanych, bulwary w Gródku) oraz rozbudowy infrastruktury technicznej i komunikacyjnej.

3.5.7. Wyzwania, Potrzeby i Potencjał

• Wyzwania:

- * Uporządkowanie struktury przestrzennej gminy, ograniczenie negatywnych skutków rozproszenia zabudowy.
- * Bardzo niski poziom pokrycia terenu gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego.
- * Godzenie potrzeb rozwojowych (mieszkalnictwo, gospodarka, infrastruktura) z wymogami ochrony środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego.
- * Rozwiązywanie istniejących i zapobieganie nowym konfliktom przestrzennym.
- * Zapewnienie spójności planowania lokalnego z dokumentami szczebla regionalnego i ponadlokalnego.

• Potrzeby:

- * Uchwalenie Planu Ogólnego Gminy jako podstawowego narzędzia kształtowania polityki przestrzennej.
- * Stopniowe zwiększanie pokrycia terenu gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, priorytetyzując obszary o największej presji inwestycyjnej (Gródek, Zarzeczany, Downiewo) oraz tereny cenne przyrodniczo lub wymagające rewitalizacji.
- * Wdrażanie mechanizmów ograniczających rozproszenie zabudowy i promujących rozwój na terenach już uzbrojonych lub przeznaczonych pod zabudowę w sposób skoncentrowany.

* Usprawnienie procedur planistycznych i zwiększenie partycypacji społecznej w procesach planowania.

* Wzmocnienie roli planowania przestrzennego jako narzędzia koordynacji rozwoju różnych sektorów.

• Potencjał:

* Wprowadzenie nowego narzędzia planistycznego (Plan Ogólny), które może stać się podstawą dla bardziej świadomego i zintegrowanego kształtowania przestrzeni.

* Możliwość wykorzystania MPZP do precyzyjnego określania zasad zagospodarowania na kluczowych obszarach, co zwiększy przewidywalność dla inwestorów i mieszkańców.

* Potencjał kierowania rozwoju w sposób bardziej zrównoważony, chroniący cenne walory przyrodnicze i kulturowe gminy.

* Rosnąca świadomość potrzeby ładu przestrzennego i jakości życia.

3.5.8. Wnioski dla Strategii (w obszarze planowania przestrzennego) – Wsad do Dalszych Prac

Planowanie przestrzenne powinno być kluczowym narzędziem realizacji Strategii Rozwoju Gminy Gródek, integrującym różne obszary diagnozy i dążącym do osiągnięcia ładu przestrzennego oraz zrównoważonego rozwoju, poprzez:

- Priorytetowe opracowanie i uchwalenie Planu Ogólnego Gminy, który w sposób kompleksowy określi politykę przestrzenną, uwzględniając uwarunkowania przyrodnicze, kulturowe, społeczne, gospodarcze i infrastrukturalne, a także wnioski z niniejszej diagnozy (w tym koncepcję "Gminy Trzech Prędkości").

- Sukcesywne sporządzanie i aktualizację miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla obszarów wskazanych w Planie Ogólnym jako priorytetowe, w tym dla terenów przeznaczonych pod rozwój mieszkalnictwa, działalności gospodarczej, usług publicznych oraz dla obszarów wymagających szczególnej ochrony lub rewitalizacji.

- Wprowadzanie w dokumentach planistycznych mechanizmów przeciwdziałających niekontrolowanemu rozpraszaniu zabudowy, promujących efektywne wykorzystanie terenów i istniejącej infrastruktury oraz chroniących otwarte krajobrazy i cenne tereny rolnicze i leśne.

- Konsekwentne uwzględnianie w planowaniu przestrzennym wymogów ochrony środowiska przyrodniczego (w tym obszarów Natura 2000, Parku Krajobrazowego), dziedzictwa kulturowego oraz adaptacji do zmian klimatu (zagrożenia powodziowe, suszowe, osuwiskowe).

- Wyznaczanie w Planie Ogólnym i MPZP terenów pod rozwój infrastruktury technicznej (sieci, OZE) i społecznej w sposób zapewniający zaspokojenie potrzeb mieszkańców i optymalne wykorzystanie zasobów.
- Zapewnienie wysokiego poziomu partycypacji społecznej na wszystkich etapach procesów planistycznych.
- Koordynację planów zagospodarowania przestrzennego Gminy Gródek z dokumentami planistycznymi gmin sąsiednich oraz szczebla wojewódzkiego i krajowego, w tym w ramach Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Białegostoku.

3.6. Materialne dziedzictwo kulturowe

Wprowadzenie

Niniejszy załącznik przedstawia szczegółową analizę obszaru materialnego dziedzictwa kulturowego w Gminie Gródek. Jego celem jest inwentaryzacja, ocena stanu oraz identyfikacja potencjałów i wyzwań związanych z ochroną, zarządzaniem i wykorzystaniem dziedzictwa dla zrównoważonego rozwoju gminy. Opracowanie stanowi rozszerzenie sekcji 3.6. Diagnozy Przestrzeni i Środowiska w ramach Strategii Rozwoju Gminy Gródek na lata 2026-2035. Analiza danych liczbowych i jakościowych pozwala na głębsze zrozumienie kluczowych trendów, atutów i wyzwań w tym obszarze, jego skutków przestrzennych i środowiskowych, a także wzajemnych relacji z Ludnością (1.1), Kapitałem Społecznym (1.2), Edukacją (1.3), Kulturą (1.4), Polityką Społeczną (1.5), Gospodarką i Rynkiem Pracy (2.1), Rolnictwem i Leśnictwem (2.2), Turystyką (2.3), Finansami (2.4) oraz pozostałymi elementami Przestrzeni i Środowiska (III).

Analiza ta, oparta na szczegółowym inwentarzu przedstawionym w formie tabelarycznej, stanowi podstawę do sformułowania celów strategicznych i kierunków działań w obszarze ochrony zabytków, które zostaną syntetycznie ujęte w głównym dokumencie Strategii Rozwoju Gminy Gródek. Kwestie dziedzictwa niematerialnego (tradycje, język, obrzędy, folklor) zostały szczegółowo omówione w **Załączniku 1.4: Analiza Sfery Kultury i Aktywności Kulturalnej**.

Źródła Danych

Analiza opiera się na następujących źródłach:

- Analiza zmian w zagospodarowaniu przestrzennym Gminy Gródek 2019–2023 (Gródek, marzec 2024 r.).
- Program Rozwoju Gminy Gródek na lata 2015-2020 – jako dokument referencyjny do oceny ewolucji podejścia do dziedzictwa kulturowego.

- Uchwała Nr LII/463/23 Rady Gminy Gródek z dnia 28 listopada 2023 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach.
- Dane z rejestru zabytków oraz Wojewódzkiej i Gminnej Ewidencji Zabytków (WEZ, GEZ), udostępniane przez Narodowy Instytut Dziedzictwa (NID) oraz Urząd Gminy Gródek.

3.6.1. Inwentaryzacja Zasobów Materialnego Dziedzictwa Kulturowego

Gmina Gródek, jako jedna z najstarszych osad na terenie Białostocczyzny, posiada bogate i zróżnicowane dziedzictwo materialne, będące świadectwem jej wielowiekowej, wielokulturowej historii. Obiekty sakralne, historyczne układy urbanistyczne, parki dworskie oraz stanowiska archeologiczne stanowią kluczowy element tożsamości lokalnej społeczności. Są one nie tylko cennym zasobem historycznym i edukacyjnym, ale również istotnym potencjałem dla rozwoju turystyki kulturowej, wzmacniania marki gminy oraz budowania kapitału społecznego.

Poniższe tabele przedstawiają szczegółowy wykaz obiektów materialnego dziedzictwa kulturowego z terenu Gminy Gródek, które objęte są najwyższą formą ochrony poprzez wpis do rejestru zabytków. Inwentarz ten jest spójny z wykazem zawartym w poprzednim dokumencie strategicznym (Program Rozwoju na lata 2015-2020, s. 38), co świadczy o stabilności zasobu objętego najwyższą formą ochrony.

Tabela 3.6.1(79) Zabytki nieruchome w Gminie Gródek wpisane do rejestru zabytków

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru	Data wpisu
1.	Gródek	Teren części miasta, układ urbanistyczny	XVI-XIX w.	A-344	24.01.1957 r.
2.	Gródek	Cerkiew cmentarna p.w. Matki Boskiej Opiekuńczej, drewniana	poł. XIX w.	A-395	11.02.1977 r.
3.	Gródek	Cerkiew parafialna p.w. Narodzenia NMP, wraz z otoczeniem	1946-1970	A-126	09.12.2004 r.
4.	Gródek	Kościół parafialny p.w. Najświętszego	1934-1937	A-152	29.05.2006 r.

		Serca Jezusowego, z otoczeniem			
5.	Gródek	Cmentarz żydowski	-	A-113	16.02.1995 r.
6.	Jarytówka	Park dworski	XVIII-XX w.	A-338	19.12.1991 r.
7.	Królowy Most	Cerkiew parafialna p.w. św. Anny	1904-1928	A-381	05.11.1987 r.
8.	Królowy Most	Kaplica rzymsko-katolicka p.w. św. Anny	poł. XIX w.	A-382	08.10.1986 r.
9.	Mostowlany	Cerkiew parafialna p.w. św. Jana Teologa, drewniana	ok. 1862	A-383	21.12.1987 r.
10.	Mostowlany	Cerkiew cmentarna p.w. śś. Kosmy i Damiana, drewniana, z otoczeniem	k. XVIII w.	A-384	21.12.1987 r.
11.	Wierobie	Wiatrak holender, drewniany (przeniesiony)	pocz. XX w.	A-408	24.10.1966 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie "Analizy zmian w zagospodarowaniu przestrzennym Gminy Gródek 2019–2023", s. 9-10.

Tabela 3.6.2(80) Zabytki archeologiczne w Gminie Gródek wpisane do rejestru zabytków.

Lp.	Lokalizacja	Stanowisko	Opis	Nr rejestru	Data decyzji
1.	w Gródku	st. 1	Grodzisko wczesnośredniowieczne zwane „Góra Zamkowa”	C-93	27.04.1973r.
2.	w Łużanach	-	Cmentarzysko kurhanowe wczesnośredniowieczne	C-60	15.11.2004r.

			(21 kurhanów i przestrzeń międzykurhanowa)		
3.	w Świsłoczanach	st. 1	Cmentarzysko kurhanowe	C-62	01.12.2004r.
4.	w Załukach	st. 1	Cmentarzysko średniowieczne ze stellami	C-76	22.12.1977r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie "Analizy zmian w zagospodarowaniu przestrzennym Gminy Gródek 2019–2023", s. 10.

Poza obiektami objętymi ochroną konserwatorską, na terenie Gminy Gródek znajduje się wiele obiektów małej architektury sakralnej, takich jak **kapliczki i krzyże przydrożne**. Obiekty te, będące świadectwem pobożności mieszkańców i ważnym elementem tożsamości lokalnej, **obecnie nie są ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków (GEZ)**. Stanowi to istotne wyzwanie dla ich ochrony, ponieważ brak formalnego statusu uniemożliwia stosowanie narzędzi prawnych zabezpieczających je przed zniszczeniem lub niewłaściwą przebudową. Ich zinwentaryzowanie i ewentualne włączenie do GEZ jest kluczowym postulatem diagnostycznym.

3.6.2. Stan Zachowania i Ochrona Dziedzictwa Materialnego

Podejście w latach 2015-2020: Diagnoza zawarta w "Programie Rozwoju Gminy Gródek na lata 2015-2020" prawidłowo identyfikowała kluczowe obiekty dziedzictwa (s. 38-39), wskazując na ich istnienie oraz wpis do ewidencji i rejestru. Podejście to miało jednak głównie charakter inwentaryzacyjny. Działania strategiczne, choć zakładały "Ochronę dziedzictwa kulturowego i rozwój oferty turystycznej" (Cel operacyjny 1.4), nie posiadały jeszcze sformalizowanych, systemowych narzędzi finansowego wsparcia dla właścicieli zabytków z budżetu gminy.

Aktualna sytuacja i nowe narzędzia (po 2023 r.): Znaczącym krokiem naprzód i wyrazem ewolucji podejścia Gminy do ochrony dziedzictwa jest uchwalenie przez Radę Gminy Gródek w dniu 28 listopada 2023 r. Uchwały Nr LII/463/23 w sprawie określenia zasad udzielania dotacji celowych na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach. Dokument ten tworzy po raz pierwszy formalny, systemowy mechanizm wsparcia finansowego dla właścicieli zabytków z terenu gminy. Możliwość uzyskania dotacji w wysokości do 50% kosztów (a w przypadku pozyskania środków zewnętrznych nawet do 100%) jest kluczowym narzędziem aktywnej ochrony, przechodząc od fazy diagnozy i świadomości do fazy konkretnego działania.

3.6.3. Wykorzystanie i Potencjał Dziedzictwa Materialnego

Rola dla Tożsamości Lokalnej: Materialne dziedzictwo kulturowe jest fundamentalnym elementem budującym tożsamość lokalną mieszkańców Gminy Gródek, poczucie przynależności do miejsca i ciągłości historycznej. Stanowi ważny zasób dla edukacji regionalnej i integracji społeczności (patrz Załącznik 1.4 Kultura, Załącznik 1.2 Kapitał Społeczny).

Potencjał Turystyczny: Zabytki, historyczne układy przestrzenne, miejsca pamięci stanowią istotne atrakcje turystyczne. Mogą być podstawą do tworzenia produktów turystycznych, takich jak szlaki tematyczne (np. szlak architektury drewnianej, szlak wielokulturowości, szlak dziedzictwa przemysłowego), organizowania wydarzeń rekonstrukcyjnych czy plenerów artystycznych (patrz Załącznik 2.3 Turystyka). Współpraca: Efektywna ochrona i wykorzystanie dziedzictwa materialnego wymaga ścisłej współpracy samorządu gminnego z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków, parafiami (jako właścicielami wielu zabytków sakralnych), prywatnymi właścicielami obiektów historycznych oraz organizacjami pozarządowymi i lokalnymi pasjonatami historii i kultury.

3.6.4. Wyzwania, Potrzeby i Potencjał

Wyzwania:

* **Wyzwania finansowe:** Mimo utworzenia gminnego funduszu dotacji, wysokie koszty prac konserwatorskich nadal pozostają znacznym obciążeniem, często przekraczającym łączne możliwości finansowe właścicieli i dotacji gminnej.

* **Pogarszający się stan techniczny:** Postępująca degradacja, zwłaszcza architektury drewnianej, wymaga pilnych i kompleksowych interwencji.

* **Ochrona krajobrazu kulturowego:** Presja inwestycyjna i nowoczesna zabudowa mogą prowadzić do utraty historycznego kontekstu zabytków (zwłaszcza układu urbanistycznego Gródka - Tabela 3.6.1, poz. 1).

* **Brak formalnej ochrony dla cennych elementów krajobrazu:** Wiele charakterystycznych dla gminy obiektów, takich jak **kapliczki i krzyże przydrożne**, nie znajduje się w Gminnej Ewidencji Zabytków, co naraża je na niszczenie i uniemożliwia ubieganie się o dotacje na ich renowację w ramach nowej uchwały.

* **Dostępność i ekspozycja zabytków archeologicznych:** Stanowiska archeologiczne (Tabela 3.6.2) są często niedostępne i słabo oznakowane, co ogranicza ich potencjał.

• Potrzeby:

* Przeprowadzenie kompleksowej inwentaryzacji i waloryzacji zasobów materialnego dziedzictwa kulturowego gminy oraz aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków.

* Opracowanie gminnego programu opieki nad zabytkami.

* Opracowanie planów rewaloryzacji dla kluczowych obiektów lub zespołów zabytkowych.

* Zabezpieczenie środków finansowych w budżecie gminy na wsparcie prac przy zabytkach oraz aktywne poszukiwanie źródeł zewnętrznego finansowania.

* Integracja ochrony dziedzictwa z planowaniem przestrzennym poprzez odpowiednie zapisy w Planie Ogólnym i MPZP (strefy ochrony, warunki zabudowy).

* Rozwój produktów turystyki kulturowej opartych na lokalnym dziedzictwie.

* Edukacja i popularyzacja wiedzy o dziedzictwie kulturowym gminy wśród mieszkańców, zwłaszcza młodego pokolenia.

• Potencjał:

* Potencjał turystyczny i promocyjny: Zróżnicowane i unikalne dziedzictwo (Tabele 3.6.1 i 3.6.2) stanowi podstawę do tworzenia produktów turystycznych.

• Potencjał tożsamościowy i edukacyjny: Zabytki są nośnikiem historii i tożsamości, mogą być wykorzystywane w edukacji regionalnej.

• Unikalny charakter wielokulturowy: Zestawienie dziedzictwa prawosławnego, katolickiego i żydowskiego tworzy wyjątkową narrację o przeszłości regionu.

• Wzmocniony potencjał ochrony: Nowo utworzony system dotacji gminnych (Uchwała Nr LII/463/23) zwiększa szanse na skuteczną realizację prac konserwatorskich i rewitalizacyjnych.

3.6.5. Wnioski dla Strategii (w obszarze materialnego dziedzictwa kulturowego)

Wsad do Dalszych Prac

• Materialne dziedzictwo kulturowe, którego bogactwo i różnorodność ilustrują Tabele 3.6.1 i 3.6.2, jest fundamentalnym, lecz wciąż niedostatecznie wykorzystanym zasobem strategicznym Gminy Gródek.

• Kluczowym, pozytywnym zjawiskiem jest ewolucja polityki gminnej od pasywnej świadomości do aktywnej ochrony dziedzictwa, czego wyrazem jest utworzenie w 2023 roku systemowego mechanizmu dotacji na prace konserwatorskie. Dalszym wyzwaniem pozostaje zapewnienie adekwatności środków w budżecie oraz aktywne pozyskiwanie funduszy zewnętrznych w celu uzupełnienia tego mechanizmu.

• Konieczne jest wzmocnienie ochrony krajobrazu kulturowego poprzez skuteczne narzędzia planowania przestrzennego oraz pilną aktualizację i uzupełnienie Gminnej Ewidencji Zabytków. Należy objąć ewidencją cenne, dotąd pomijane obiekty, w

szczególności kapliczki i krzyże przydrożne, aby zapewnić im podstawową ochronę prawną i umożliwić ich renowację.

- Istnieje potrzeba podniesienia świadomości społecznej na temat wartości i zasad ochrony lokalnego dziedzictwa, w tym promowania wiedzy o nowych możliwościach pozyskiwania dotacji gminnych.
- Zabytki archeologiczne wymagają szczególnej troski, w tym działań na rzecz ich lepszej ochrony, dokumentacji oraz ekspozycji, aby włączyć je do oferty turystycznej i edukacyjnej gminy.

3.7. Bezpieczeństwo publiczne

Niniejszy załącznik przedstawia szczegółową analizę obszaru bezpieczeństwa publicznego w Gminie Gródek. Opracowanie stanowi rozszerzenie sekcji 3.7. Diagnozy Przestrzeni i Środowiska w ramach Strategii Rozwoju Gminy Gródek na lata 2026-2035. Analiza danych liczbowych i jakościowych pozwala na głębsze zrozumienie kluczowych trendów, atutów i wyzwań w tym obszarze, jego skutków przestrzennych i społecznych, a także wzajemnych relacji z Ludnością (1.1), Kapitałem Społecznym (1.2), Edukacją (1.3), Kulturą (1.4), Polityką Społeczną (1.5), Gospodarką i Rynkiem Pracy (2.1), Rolnictwem i Leśnictwem (2.2), Turystyką (2.3), Finansami (2.4) oraz pozostałymi elementami Przestrzeni i Środowiska (III).

Źródła Danych

Analiza opiera się na następujących źródłach:

- Raporty o stanie Gminy Gródek za lata 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023
- Numery "Wiadomości Gródeckich – Haradockija Nawiny" z okresu Grudzień 2018/Styczeń 2020 – Maj 2025
- Monografia
- Dane Policji (statystyki dotyczące przestępczości, zdarzeń drogowych).
- Dane Państwowej Straży Pożarnej (PSP) i Ochotniczych Straży Pożarnych (OSP).
- Dane Straży Granicznej.
- Dokumenty Studyjne (w tym Ekofizjografia, Studium).

3.7.1. Kluczowe Zagrożenia dla Bezpieczeństwa

Bezpieczeństwo publiczne w Gminie Gródek kształtowane jest przez szereg czynników, w tym zdarzenia o charakterze kryminalnym, drogowym, pożarowym, a także zagrożenia społeczne i naturalne.

- **Bezpieczeństwo w Ruchu Drogowym:**

Szczegółowe dane dotyczące liczby wypadków i kolizji drogowych na terenie gminy, z podziałem na kategorie dróg, zostały przedstawione w **Załączniku 3.1, Tabela 3.1.5**. Komentarz Analityczny: Jak wynika z analizy w Załączniku 3.1, większość zdarzeń drogowych ma miejsce na drogach lokalnych (gminnych i powiatowych), co wskazuje na potrzebę działań poprawiających bezpieczeństwo na tych odcinkach. Kluczowa dla bezpieczeństwa jest również droga krajowa nr 65, historycznie obciążona ruchem tranzytowym.

- **Bezpieczeństwo Pożarowe i Inne Miejskowe Zagrożenia:** Jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej (OSP) odgrywają kluczową rolę w reagowaniu na pożary, wypadki komunikacyjne, skutki wichur, podtopienia i inne miejscowe zagrożenia. Liczba interwencji podejmowanych przez jednostki OSP z terenu gminy jest ważnym wskaźnikiem skali tych zagrożeń. [Raporty o stanie Gminy, WG – relacje z akcji OSP].

Komentarz Analityczny: Analiza liczby i rodzajów interwencji OSP pozwala na identyfikację dominujących typów zagrożeń oraz ocenę obciążenia jednostek ratowniczych.

- **Przestępczość:**

Brak jest w dostępnych materiałach źródłowych szczegółowych danych statystycznych dotyczących struktury i dynamiki przestępczości na terenie Gminy Gródek. Takie dane są zazwyczaj gromadzone i analizowane przez Policję. Komentarz Analityczny: Analiza danych statystycznych dotyczących przestępczości (np. kradzieże, włamania, rozboje, przestępstwa narkotykowe, akty wandalizmu), pozyskanych od Policji, pozwoliłaby na ocenę skali i typów najczęściej występujących przestępstw w Gminie oraz na identyfikację ewentualnych obszarów podwyższonego ryzyka.

- **Zagrożenia Społeczne:**

Istotny wpływ na poczucie bezpieczeństwa mają również zagrożenia o charakterze społecznym, takie jak przemoc domowa, alkoholizm i inne uzależnienia. Problemy te są szczegółowo analizowane w **Załączniku 1.5 Polityka społeczna i ochrona zdrowia**.

- **Zagrożenia Przyrodnicze i Środowiskowe:**

Mieszkańcy gminy mogą być narażeni na zagrożenia wynikające ze zjawisk naturalnych, takich jak:

- * Obecność dzikich zwierząt (np. wilki wchodzące w pobliże zabudowań, szkody łowieckie).

- * Choroby odzwierzęce (np. Afrykański Pomór Świń - ASF, który miał wpływ na hodowlę trzody chlewnej w regionie).

* Zagrożenia powodziowe w dolinach rzecznych (Supraśl, Świsłocz) oraz lokalne podtopienia w wyniku nawałnych deszczy (analizowane w Załączniku 3.3 Zmiany klimatu i ich konsekwencje oraz Załączniku 3.2 Ochrona przyrody).

* Klęski żywiołowe związane ze zmianami klimatu (wichury, susze, gwałtowne opady, pożary lasów). [Ekofizjografia].

3.7.2. Służby i Instytucje Odpowiedzialne za Bezpieczeństwo

- **Policja:** Na terenie gminy funkcjonuje Posterunek Policji w Gródku, podległy Komendzie Miejskiej Policji w Białymstoku. Działalność Policji obejmuje prewencję, ściganie przestępstw i wykroczeń oraz dbanie o bezpieczeństwo w ruchu drogowym.

- **Ochotnicza Straż Pożarna (OSP):** Na terenie gminy działają jednostki OSP (w Gródku i Załukach), które są kluczowym elementem systemu ratownictwa, zwłaszcza na obszarach wiejskich. Strażacy-ochotnicy uczestniczą w akcjach gaśniczych, ratownictwie technicznym i drogowym, usuwaniu skutków klęsk żywiołowych. Jednostki OSP pełnią również ważną rolę społeczną i integracyjną w lokalnych społecznościach (analizowane w Załączniku 1.2 Kapitał Społeczny). Gmina wspiera finansowo działalność OSP, dbając o ich wyposażenie i szkolenia (powiązanie z Załącznikiem 2.4 Finanse).

- **Straż Graniczna (SG):** Ze względu na położenie gminy przy granicy państwowej, istotną rolę w zapewnieniu bezpieczeństwa odgrywa Placówka Straży Granicznej w Bobrownikach (zlokalizowana na terenie gminy). Jej zadania obejmują ochronę granicy państwowej, kontrolę ruchu granicznego (w okresie funkcjonowania przejścia), zwalczanie przestępczości transgranicznej oraz działania związane z zarządzaniem kryzysem migracyjnym. [WG, Raporty o stanie Gminy, Monografia].

- **Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (GKRPA) i Zespół Interdyscyplinarny (ZI) ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie:** Instytucje te prowadzą działania w zakresie profilaktyki uzależnień, wsparcia dla osób dotkniętych problemem alkoholowym oraz przeciwdziałania przemocy domowej (szczegółowo opisane w Załączniku 1.5).

- **Służby Weterynaryjne i Sanitarne:** Odpowiadają za bezpieczeństwo epizootyczne i sanitarne, reagując na zagrożenia związane z chorobami zwierząt i bezpieczeństwem żywności.

3.7.3. Położenie Przygraniczne – Specyficzne Uwarunkowania Bezpieczeństwa

- **Bliskość Granicy Państwowej:** Położenie Gminy Gródek bezpośrednio przy granicy z Białorusią stanowi kluczowe uwarunkowanie dla bezpieczeństwa publicznego, generując specyficzne zagrożenia (np. przestępczość transgraniczna, nielegalna migracja) i wymagając stałej obecności i aktywności służb granicznych.

- **Kryzys Migracyjny:** Od 2021 roku region graniczny, w tym Gmina Gródek, doświadcza skutków kryzysu migracyjnego na granicy polsko-białoruskiej. Wiąże się to ze zwiększoną obecnością służb mundurowych, incydentami granicznymi i koniecznością podejmowania działań humanitarnych oraz zapewnienia bezpieczeństwa lokalnej społeczności.
- **Strefa Przygraniczna / Ograniczenia:** W okresach wzmożonej presji migracyjnej na części obszarów przygranicznych wprowadzane były czasowe ograniczenia w przebywaniu (tzw. strefa buforowa), co mogło wpływać na codzienne życie mieszkańców, działalność gospodarczą i turystykę.
- **Infrastruktura Graniczna:** Na terenie gminy lub w jej sąsiedztwie znajduje się infrastruktura związana z ochroną granicy, w tym Placówka SG w Bobrownikach, przejście graniczne (obecnie zamknięte) oraz systemy monitoringu i ochrony (np. zaporę fizyczną, wieże obserwacyjne).

3.7.4. Infrastruktura Wspierająca Bezpieczeństwo

- **Oświetlenie Uliczne:** Odpowiednie oświetlenie dróg, ulic i miejsc publicznych ma istotny wpływ na poczucie bezpieczeństwa mieszkańców oraz na ograniczenie ryzyka przestępczości i wypadków drogowych (powiązanie z Załącznikiem 3.1 i 3.4).
- **Monitoring Wizyjny:** Instalacja systemu monitoringu wizyjnego w kluczowych punktach gminy (np. centra miejscowości, okolice szkół, obiektów publicznych) może przyczyniać się do poprawy bezpieczeństwa i ułatwiać pracę służb porządkowych. W 2024 roku zrealizowano dwa zadania dotyczące monitoringu wizyjnego na terenie gminy Gródek: „Budowa systemu monitoringu na terenie miejscowości Gródek” oraz „Rozbudowa monitoringu na Górze Zamkowej”. Wartość zadania wyniosła 133 499,99 zł, w tym 100 000,00 zł dofinansowania.
- **Stan Dróg i Chodników:** Dobry stan techniczny dróg i istnienie bezpiecznych chodników dla pieszych wpływa na bezpieczeństwo wszystkich uczestników ruchu drogowego (analizowane w Załączniku 3.1).

3.7.5. Percepcja Bezpieczeństwa przez Mieszkańców

Subiektywne poczucie bezpieczeństwa mieszkańców jest ważnym wskaźnikiem jakości życia i efektywności działań podejmowanych przez służby i samorząd.

Komentarz Analityczny: Analiza wyników badań ankietowych wśród mieszkańców (np. planowanych badań na 2025 r.), dotyczących ich percepcji bezpieczeństwa w miejscu zamieszkania, identyfikacji głównych zagrożeń oraz oceny pracy lokalnych służb, dostarczyłaby cennych informacji dla kształtowania polityki bezpieczeństwa.

3.7.6. Wyzwania, Potrzeby i Potencjał

- **Wyzwania:**

- * Zapewnienie bezpieczeństwa w kontekście specyficznych zagrożeń wynikających z położenia przygranicznego (nielegalna migracja, przestępczość transgraniczna, skutki zamknięcia przejścia).
- * Skuteczna walka z problemami społecznymi wpływającymi na bezpieczeństwo (alkoholizm, przemoc domowa, narkomania).
- * Poprawa bezpieczeństwa na drogach lokalnych, zwłaszcza dla niechronionych uczestników ruchu.
- * Zapewnienie odpowiednich zasobów (finansowych, sprzętowych, kadrowych) dla lokalnych służb, zwłaszcza OSP.
- * Utrzymanie wysokiej gotowości bojowej i zaangażowania członków OSP.
- * Kształtowanie pozytywnej percepcji bezpieczeństwa wśród mieszkańców i gości.
- * Zarządzanie ryzykiem związanym z zagrożeniami naturalnymi i skutkami zmian klimatu.
- Potrzeby:
 - * Wzmocnienie współpracy między wszystkimi służbami i instytucjami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo na poziomie lokalnym i regionalnym.
 - * Dalsze inwestycje w infrastrukturę poprawiającą bezpieczeństwo (oświetlenie, monitoring, drogi, chodniki, systemy ostrzegania).
 - * Ciągłe wspieranie i doposażanie jednostek OSP, dbałość o szkolenia strażaków-ochotników.
 - * Intensyfikacja działań profilaktycznych i edukacyjnych w zakresie różnych rodzajów zagrożeń.
 - * Dostosowanie lokalnych planów zarządzania kryzysowego do specyficznych uwarunkowań przygranicznych i klimatycznych.
 - * Działania na rzecz zwiększenia poczucia bezpieczeństwa i zaufania społecznego do służb.
- Potencjał:
 - * Wysokie zaangażowanie i dobrze zorganizowane jednostki Ochotniczych Straży Pożarnych, cieszące się dużym zaufaniem społecznym.
 - * Istniejąca infrastruktura służb (Posterunek Policji, Placówka Straży Granicznej).
 - * Ugruntowana współpraca między samorządem a lokalnymi służbami.
 - * Możliwość pozyskiwania środków zewnętrznych na projekty związane z bezpieczeństwem (np. doposażenie OSP, infrastruktura).

* Aktywność lokalnych społeczności i organizacji w działaniach na rzecz poprawy bezpieczeństwa.

3.7.7. Wnioski dla Strategii (w obszarze bezpieczeństwa publicznego) – Wsad do Dalszych Prac

- Zapewnienie bezpieczeństwa publicznego w Gminie Gródek wymaga kompleksowego podejścia, uwzględniającego jej specyfikę jako obszaru przygranicznego (z przejściem granicznym w Bobrownikach na jej terenie) oraz integracji działań wszystkich służb (Policja, Straż Graniczna, Państwowa Straż Pożarna, OSP) z lokalnymi instytucjami (samorząd, GOPS, szkoły) i społecznością.
- Ochotnicze Straże Pożarne (OSP) są kluczowym elementem lokalnego systemu bezpieczeństwa i ratownictwa oraz ważnym zasobem Kapitału Społecznego, wymagającym ciągłego wsparcia finansowego, sprzętowego i szkoleniowego ze strony samorządu gminnego.
- Zarządzanie ryzykiem zagrożeń naturalnych, w tym tych potencjalnie zaostrzanych przez zmiany klimatu (powodzie, susze, silne wiatry, pożary lasów), musi być zintegrowane z planowaniem przestrzennym, działaniami prewencyjnymi oraz systemem reagowania kryzysowego.
- Adresowanie problemów społecznych (uzależnienia, przemoc domowa), które mają bezpośredni wpływ na poziom bezpieczeństwa i porządku publicznego, pozostaje ważnym wyzwaniem, wymagającym kontynuacji i wzmocnienia działań profilaktycznych i interwencyjnych.
- Kluczowe jest wzmocnienie współpracy międzyresortowej i międzyinstytucjonalnej oraz budowanie zaufania i zaangażowania społeczności lokalnej w działania na rzecz wspólnego bezpieczeństwa, w tym poprzez programy takie jak "Bezpieczna Gmina" czy wspieranie inicjatyw sąsiedzkich.
- Należy dążyć do poprawy bezpieczeństwa w ruchu drogowym, szczególnie na drogach lokalnych i w obrębie miejscowości, poprzez inwestycje infrastrukturalne oraz działania edukacyjno-profilaktyczne.

Tabela 1.1. [1] Liczba mieszkańców Gminy Gródek (stan na 31.12).....	7
Tabela 1.1.[2] Ruch naturalny ludności w Gminie Gródek (w szt.).....	8
Tabela 1.1. [3] Migracje ludności w Gminie Gródek (w szt.)	9
Tabela 1.1.[4] Struktura wieku mieszkańców Gminy Gródek (stan na 31.12, w %)	9
Tabela 1.1. [5] Liczba mieszkańców w wybranych miejscowościach Gminy Gródek (stan na 31.12)	10
Tabela 1.1.[6] Charakterystyka Demograficzna Sołectw Gminy Gródek i Klasyfikacja "Trzech Prędkości".	12
Tabela 1.1.[7] Liczba zawartych małżeństw w Gminie Gródek (w szt.)	18
Tabela.1.1.[8] Liczba urodzeń rzeczywista i prognozowana w Gminie Gródek.....	20
Tabela 1.2.1.[9] Frekwencja w wybranych wyborach w Gminie Gródek i na tle porównawczym (w %)	22
Tabela 1.2.2.[10] Konsultacje społeczne programów i strategii w Gminie Gródek (dane GUS, 2023-2024)	23
Tabela 1.2.3.[11] Liczba organizacji zarejestrowanych w Gminie Gródek (dane GUS - REGON).....	24
Tabela 1.2.4. [12] Kwota dotacji przekazanych NGO przez Gminę Gródek (2018-2024 w zł).....	25
Tabela 1.3.1. [13] Liczba dzieci/uczniów ogółem w placówkach oświatowych w Gminie Gródek w latach szkolnych 2017/18 – 2024/25.....	28
Tabela 1.3.1a. [14] Liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego w Gminie Gródek	29
Tabela 1.3.1b. [15] Liczba uczniów w szkołach podstawowych w Gminie Gródek ..	30
Tabela 1.3.2. [16] Wydatki bieżące na 1 ucznia w szkołach podstawowych w Gminie Gródek (w zł)	31
Tabela 1.3.3. [17] Wydatki bieżące na 1 dziecko w przedszkolach w Gminie Gródek (w zł).....	31
Tabela 1.3.4. [18] Wydatki bieżące na 1 ucznia w szkołach podstawowych w Gminie Gródek (w zł) oraz udział środków własnych Gminy w ich finansowaniu (%)	32
Tabela 1.3.5. [19] Przykładowe wyniki badań dotyczących uzależnień wśród uczniów Gminy Gródek, 2025 (w %)	33
Tabela 1.3.6. [20] Przykładowe wyniki badań dotyczących przemocy wśród uczniów Gminy Gródek, 2025 (w %)	33
Tabela 1.4.3.1.1. [21] Księgozbiór Biblioteki Publicznej i Filii Biblioteki w Załukach w Gminie Gródek (dane GUS, wybrane lata).....	38
Tabela 1.4.3.1.2. [22] Czytelnicy i wypożyczenia w Biblioteki Publicznej i Filii Biblioteki w Załukach (dane GUS, wybrane lata).....	40
Tabela 1.4.3.2.1. [23] Działalność GCK (dane GUS, wybrane lata)	41
Tabela 1.4.4.1. [24] Rodzaje wydarzeń kulturalnych i ich główni organizatorzy w Gminie Gródek (na podstawie analizy "Wiadomości Gródeckich" i Raportów o stanie Gminy) .	43

Tabela 1.5.3.1. [25] Gospodarstwa domowe i osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej w Gminie Gródek (dane GUS BDL).....	49
Tabela 1.5.3.2. [26] Liczba świadczeniobiorców (osób, którym przyznano świadczenie) w Gminie Gródek na tle powiatu i województwa (na 10 tys. ludności)	50
Tabela 1.5.3.3. [27] Główne przyczyny przyznania pomocy społecznej w Gminie Gródek (liczba rodzin/osób objętych pomocą z danej przyczyny) w 2023 i 2024 roku	51
Tabela 1.5.4.1. [28] Koszty pobytu mieszkańców w Domach Pomocy Społecznej.	53
Tabela 1.5.6.1. [29] Liczba osób dotkniętych problemem przemocy domowej, z którymi kontaktowali się członkowie GKRPA (dane Programu Profilaktyki, 2021-2023)	54
Tabela 1.5.6.2. [30] Przykładowe wyniki badań dot. uzależnień wśród uczniów Gminy Gródek, 2025	54
Tabela 1.5.6.3. [31] Przykładowe wyniki badań dot. przemocy wśród uczniów Gminy Gródek, 2025	55
Tabela 1.5.6.4. [32] Odsetek dorosłych mieszkańców Gminy Gródek znajdujących w swoim otoczeniu osoby nadużywające alkoholu / doświadczające przemocy domowej, 2025 r.	55
Tabela 1.5.6.5. [33] Korzystający z Punktu Informacyjno-Konsultacyjnego (PIK) w Gródku (liczba osób / liczba porad).....	56
Tabela 1.5.8.1. [34] Podmioty ambulatoryjne (przychodnie) w Gminie Gródek (dane GUS BDL, 2015-2024)	57
Tabela 1.5.8.2. [35] Apteki ogólnodostępne i farmaceuci w Gminie Gródek (dane GUS BDL, 2015-2024)	58
Tabela 1.5.9.1. [36] Zaległości w opłatach za mieszkania w zasobach gminnych w Gminie Gródek (dane GUS BDL, 2015-2023).....	59
Tabela 2.1.1. [37] Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w Gminie Gródek - REGON (stan na koniec roku)	62
Tabela 2.1.2. [38] Wskaźniki przedsiębiorczości w Gminie Gródek (na 10 tys. ludności)	63
Tabela 2.1.3. [39] Podmioty gospodarki narodowej według grup wielkości zatrudnienia w Gminie Gródek (sektor prywatny, stan na 31.12.2023)	64
Tabela 2.1.4. [40] Dynamika powstawania i zanikania podmiotów gospodarczych w Gminie Gródek (w szt.).....	64
Tabela 2.1.5. [41] Stopa bezrobocia rejestrowanego w Gminie Gródek i na tle porównawczym (stan na koniec roku w %).....	66
Tabela 2.1.6. [42] Liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w Gminie Gródek (stan na koniec roku)	67
Tabela 2.1.7. [43] Dojeżdżający do pracy w Gminie Gródek (wg miejsca zamieszkania/pracy).....	69
Tabela 2.2.1. [44] Powierzchnia geodezyjna Gminy Gródek według kierunków wykorzystania – Użytki rolne (w ha)	74
Tabela 2.2.2. [45] Liczba i średnia powierzchnia gospodarstw rolnych w Gminie Gródek (według Powszechnych Spisów Rolnych - PSR)	75

Tabela 2.2.3. [46] Powierzchnia geodezyjna Gminy Gródek według kierunków wykorzystania – Grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione (w ha)	77
Tabela 2.2.4. [47] Powierzchnia gruntów leśnych według form własności w Gminie Gródek (w ha, dane GUS)	77
Tabela 2.2.5. [48] Pozyskanie drewna (grubizny ogółem) w Gminie Gródek (w m ³)	78
Tabela 2.3.1. [49] Turystyczne obiekty noclegowe zbiorowego zakwaterowania w Gminie Gródek	82
Tabela 2.3.2. [50] Ruch turystyczny w turystycznych obiektach noclegowych zbiorowego zakwaterowania w Gminie Gródek	83
Tabela 2.4.1. [51] Łączne Dochody Budżetowe Gminy Gródek (w zł)	87
Tabela 2.4.2. [52] Struktura dochodów bieżących Gminy Gródek (w zł i % udziału w dochodach bieżących)	88
Tabela 2.4.3. [53] Łączne Wydatki Budżetowe Gminy Gródek (w zł)	89
Tabela 2.4.4. [54] Struktura wydatków bieżących Gminy Gródek wg wybranych działów Klasyfikacji Budżetowej (w % całkowitych wydatków bieżących)	90
Tabela 2.4.5. [55] Wydatki majątkowe Gminy Gródek (w zł)	91
Tabela 2.4.6. [56] Źródła finansowania wydatków majątkowych Gminy Gródek w 2022 r. (w zł i %)	92
Tabela 2.4.7. [57] Źródła finansowania wydatków majątkowych Gminy Gródek w 2023 r. (w zł i %)	92
Tabela 2.4.8. [58] Wydatki budżetowe Gminy Gródek na 1 mieszkańca (w zł)	93
Tabela 2.4.9. [59] Zadłużenie Gminy Gródek (w zł, stan na koniec roku)	94
Tabela 2.4.10. [60] Koszty obsługi długu Gminy Gródek (w zł)	94
Tabela 3.1.1. [61] Długość dróg publicznych w Gminie Gródek wg kategorii (km)	99
Tabela 3.1.2. [62] Długość dróg gminnych w Gminie Gródek wg typu nawierzchni (w km)	100
Tabela 3.1.3. [63] Liczba czynnych przystanków autobusowych w Gminie Gródek	101
Tabela 3.1.4. [64] Długość dróg dla rowerów w Gminie Gródek (w km)	102
Tabela 3.1.5. [65] Wypadki w Gminie Gródek wg kategorii dróg publicznych w 2023 r.	103
Tabela 3.2.1. [66] Udział powierzchni Gminy Gródek objętej wybranymi formami ochrony przyrody (% pokrycia powierzchni Gminy)	109
Tabela 3.2.2. [67] Liczba obiektowych form ochrony przyrody na terenie Gminy Gródek (w szt.)	110
Tabela 3.3.1. [68] Planowana redukcja emisji CO ₂ w Gminie Gródek wg sektorów (Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Gródek na lata 2023-2030)	117
Tabela 3.4.2. [69] Łączna moc zainstalowanych instalacji fotowoltaicznych na budynkach publicznych (gminnych) w Gminie Gródek (w kWp)	122
Tabela 3.4.4.1. [70] Infrastruktura wodociągowa w Gminie Gródek (wybrane wskaźniki)	123
Tabela 3.4.4.2. [71] Infrastruktura kanalizacyjna w Gminie Gródek (wybrane wskaźniki)	124

Tabela 3.4.4.3. [72] Liczba przydomowych oczyszczalni ścieków w Gminie Gródek (w szt.)	125
Tabela 3.4.5.1 [73] Masa wytworzonych odpadów komunalnych w Gminie Gródek (w Mg)	126
Tabela 3.4.5.2 [74] Udział odpadów komunalnych zebranych selektywnie w ogólnej masie wytworzonych odpadów komunalnych w Gminie Gródek (w %)	127
Tabela 3.4.6. [75] Liczba i powierzchnia zlikwidowanych dzikich wysypisk w Gminie Gródek	130
Tabela 3.5.1. [76] Powierzchnia Gminy Gródek objęta obowiązującymi Miejscowymi Planami Zagospodarowania Przestrzennego (w % całkowitej powierzchni gminy)	135
Tabela 3.5.2. [77] Liczba wydanych decyzji o warunkach zabudowy (WZ) i decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego (LICP) w Gminie Gródek	137
Tabela 3.5.3. [78] Struktura wydawanych decyzji o warunkach zabudowy (WZ) w Gminie Gródek wg typu planowanej zabudowy (w szt.)	137
Tabela 3.6.1(79) Zabytki nieruchome w Gminie Gródek wpisane do rejestru zabytków	143
Tabela 3.6.2(80) Zabytki archeologiczne w Gminie Gródek wpisane do rejestru zabytków	144